

T.C

SİNOP ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN COĞRAFYA KONULARININ
ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN
İNCELENMESİ**

(Bafra Örneği)

HAZIRLAYAN

HATİCE UYANIK

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN COĞRAFYA KONULARININ
ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN
İNCELENMESİ
(Bafra Örneği)**

HATİCE UYANIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN COĞRAFYA KONULARININ
ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN
İNCELENMESİ
(Bafra Örneği)

HATİCE UYANIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ SİBEL ÖNER

SİNOP-2022

28/12/2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE;

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları, akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yaralandığım eserlerin tümüne uygun olarak atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Hatice UYANIK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN TABLO VE ŞEKİLLERİ	x
ÖNSÖZ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.1.Problem Durumu	1
1.1.1.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler	7
1.1.2.Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Temel Beceriler	9
1.1.3.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	11
1.1.4.Dünyada Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği	13
1.1.5.Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği	14
1.2.Araştırmanın Alt Problemleri	16
1.4.Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	17
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları	18
1.6.Araştırmanın Sayıtları	18
1.7.Tanımlar	18
İKİNCİ BÖLÜM	20
2.1.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Özel Amaçları	20
2.2.Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Yapısı	21
2.3.Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	22
2.3.1. Anlatım Yöntemi	22
2.3.2. Soru-Cevap Yöntemi	24
2.3.3.Tartışma (Panel, münazara, forum) Yöntemi	25
2.3.4. Gezi Gözlem	26
2.3.5. Örnek Olay	27
2.3.6. Beyin Fırtınası	28
2.3.7. Proje Tabanlı Öğrenme	29
2.3.8. Problem Çözme Yöntemi	30
2.3.9. Aktif Öğrenme	31

2.3.10. Gösteri (Demonstrasyon)	35
2.3.11.Drama ve Rol Yapma	36
2.3.13. İşbirlikli Öğrenme Yöntemi.....	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	39
YÖNTEM	39
3.1. Araştırma Deseni	39
3.2. Çalışma Grubu.....	39
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	40
3.4. Veri Toplama Süreci	41
3.5. Verilerin Analizi.....	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	43
BULGULAR ve YORUMLAR.....	43
4.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelere Ait Bulgular	43
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	62
TARTIŞMA ve SONUÇ	62
5.1.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Kullanım Analizinin Sonuçları.....	62
5.1.1.Sosyal bilgiler dersinde en çok kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir?....	62
5.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Daha Çok Hangi Yöntem ve Tekniklerin Kullanıldığına Dair Sonuçlar.....	64
5.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde En Az Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Ait Sonuçlar	66
5.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri Seçerken Dikkate Alınan Faktörlere Ait Sonuçların Analizi	68
5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Farklı Yöntem ve Teknik Seçmelerinin Nedenlerine İlişkin Sonuçların Analizi	69
5.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunların Analizine Ait Sonuçlar	71
ÖNERİLER	80
KAYNAKÇA.....	84
EK.1	100
EK.2	101
EK.3	102

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN COĞRAFYA KONULARININ
ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN
İNCELENMESİ (Bafra Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri belirleyerek coğrafya konularının öğretiminde yaşadıkları problemleri tespit etmek ve muhtemel sorunlara dair çözüm yolları ve tavsiyeleri geliştirmektir. Bu araştırma ‘‘Durum Çalışması’’ deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubunu Samsun ili Bafra ilçesine bağlı ortaokullarda 5. 6. 7. sınıf kademelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada yirmi sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizine bağlı olarak çözümlenmiştir. Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler coğrafya konularının öğretilmesinde kullandıkları yöntem ve teknikler ile bu yöntem ve teknikleri kullanırken karşılaştıkları sorunlar tespit edilmiştir. Konuya ilişkin alanyazında bulunan ilgili araştırmalarla kesişecek şekilde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunlukla geleneksel yöntemleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çağdaş yöntem ve teknikleri yeterli düzeyde kullanmadıklarını dile getiren öğretmenlerin, bu durumu öğrenci mevcudunun fazla olması, ders müfredatını belirlenen zamana göre yetiştirmek zorunda olmaları ve ekonomik sorunlar gibi çeşitli nedenlere dayandırdıkları tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin tercih ettikleri yöntemler ile dersi işlerken yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri ile kesişen bulgular benzerlik göstermiştir. Öğretmenlerin anlatım ve soru cevap yöntemleri dışında çoğunlukla diğer yöntem ve teknikleri öğrenmek ve uygulamak için gerekli çabayı göstermeyip sorunların ardına sığınarak yeterince ilgi göstermedikleri ve ders öncesinde hazırlık yapmadıkları, yöntem ve teknikleri yüzeysel gelişigüzel bir biçimde uyguladıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde çoğunlukla yöntem çeşitliliğinin göz ardı edildiği, çoğunlukla anlatım ve soru cevap yöntemlerini uyguladıkları, öğrenci

merkezli aktif öğretim yöntem ve tekniklerini ise çeşitli nedenlerden dolayı yararlanmadıkları/yararlanamadıkları sonucu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, coğrafya, öğretim yöntem ve teknikler

ABSTRACT

The main purpose of this research is to determine the methods and techniques that social studies teachers use in teaching geography subjects in the social studies lesson, to identify the problems they experience in teaching geography subjects and to develop solutions and recommendations for possible problems. This research was carried out using the “ Case Study “ design. Data were collected through semi-structured interview forms. The study group consists of social studies teacher working at the 5th 6th and 7th grade levels in secondary schools in Bafra district of Samsun province. In the study, semi-structured interviews were conducted with twenty social studies teachers. The data obtained from the research analyzed based on content analysis. With this research, the methods and techniques that social studies teachers use in teaching geography subjects in social studies lessons and the problems they encounter while using these methods and techniques have been determined. It has been concluded that social studies teachers mostly use traditional methods, in line with the relevant studies in the literature on the subject. It has been determined that the teachers, who do not use modern methods and techniques adequately, attribute this situation to various such as the large number of students, the fact that they have to train the course curriculum according to the determined time and economic problems. In the interviews, the findings that overlapped with the methods preferred by the teachers and their views on the problems they experienced while teaching the lesson were similar. It has been determined that the teachers mostly do not make the necessary effort to learn and apply other methods and techniques other than the lecture- answer methods, do not show enough interest by hiding behind the problems, do not make preparations before the lesson and apply the methods and techniques in a superficial haphazard way. When evaluated as a result, it was determined that the social studies teachers mostly ignored the diversity of methods in the teaching of geography subjects in the social studies course, they mostly applied the narration and question-answer methods and they could not benefit / use the student-centered active teaching methods and techniques for various reasons.

Keywords: Social studies course, geography, teaching methods and technique

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
f	: Frekans
Ed.	:Editör
Aktr.	:Aktaran

ÜÇÜNCÜ BÖLÜMÜN TABLO VE ŞEKİLLERİ

Tablo.1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Ait Kişisel Bilgiler	43
Tablo.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoğunlukla Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Kullanım Analizi	44
Tablo.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi.....	45
Tablo.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Bazen Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi	47
Tablo.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Nadiren Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi	51
Tablo.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Hiçbir Zaman Kullanmadıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi	54
Tablo.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri Seçerken Dikkate Alınan Faktörlerin Analizi	56
Tablo.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Farklı Yöntem ve Teknik Seçmelerinin Nedenlerine İlişkin Sonuçların Analizi	58
Tablo.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunların Analizi.....	59

ÖNSÖZ

Bireylerde var olan keşfetme isteği yüzyıllar boyunca toplumu derinden etkileyen sosyal, ekonomik ve her alanda meydana gelen olayların görülmesinde etkili olmaktadır. Geleceğe yönelik kararlar alma hususu geçmişte meydana gelen tüm olayların önemini arttırmaktadır. Sosyal bilgiler günümüz ile gelecek arasında köprü inşa etmeyi ve öğrencilerin evreni, yaşadıkları çevreyi daha iyi tanımlarını sağlamaktadır. Geleceğe sağlam adımlarla ilerleyen, ülke sorunlarına çözüm üretebilen, etkili yurttaş yetiştirme ve öğrenciyi topluma hazırlama konusunda sosyal bilgiler dersinin önemi karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenler, öğretimin etkililiğini ve kalıcılığını arttırmak, öğretimin amaçlarına ulaşabilmek amacıyla farklı yöntemlerden faydalanmak gereklidir. Öğretim hedeflerine kolay ulaşmak için uygun ve doğru yöntemlerin seçilmesi gereklidir. Bu araştırmada Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretimine kullandıkları yöntem ve teknikler ve karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın akademik desteğini esirgemeyen, yardıma ihtiyacım olduğunda her zaman yanımda olan, motivasyonumun en büyük kaynağı, sevgili danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Sibel ÖNER'e, akademik gelişimde önemli katkılarda bulunan ve manevi desteklerini esirgemeyen saygıdeğer ve kıymetli hocalarım Prof. Dr. Dursun DİLEK ve Doç. Dr. Gülçin DİLEK'e ve saygıdeğer jüri üyesi Prof. Dr. Fatih AYDIN'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Son olarak tez sürecimde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen anneme ve babama teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem cümlesi, alt problemleri, amacı ve önemi, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.Problem Durumu

Günümüzde her geçen gün daha karmaşık hale gelen toplum ve evren problemleri ile başa çıkabilecek bilgi, yetenek ve değer sahibi olan bireylerle donatılmış kuşakların yetiştirilmesi, dünya ülkelerinin eğitim sistemlerindeki en üstün hedeflerinden birini meydana getirmektedir. Bu amaç doğrultusunda yeni kuşaklar, üyesi olduğu ulusun ve devletin irfan ve değerleriyle uyum halinde gelişirken aynı zamanda sulh, tolerans, değişikliklere saygı, yöresel ve sosyal problemlere hassasiyet gibi günümüz dünyasının gereksinim hissettiği nitelikler ile etkili ve demokratik özelliklerle donatılmış, evrensel değerleri benimsemiş birer vatandaş olarak yetiştirilmeye çalışılmaları istenmektedir.

İlköğretim düzeyindeki bireylerin aile kültüründen başlayarak sınıf düzeyi ilerledikçe büyüyen bir çevrede rastlayacağı, toplumsal, ekonomik, kültürel vb. bütün hadiseleri kendi yönleriyle değerlendirmek ve öğrencileri bu hususlarla alakalı bilgi, yetenek ve değerlerle geliştirerek istikbale hazırlamak için birleştirilmiş bir yetişek olarak meydana getirilen sosyal bilgiler dersi ilk olarak ABD’de okutulmaya başlamıştır. Daha sonra Avrupa’da ve dünyanın farklı ülkelerinde okutulmuştur. Türkiye’de ise sosyal bilgiler dersinin okutulmaya başladığı tarih 1968 yılından itibaren.

Eğitim fakültelerinde Sosyal Bilgiler Eğitimi bölümlerinde öğretimin ilk kademesinde okutulan sosyal bilgilerin temelleri dersi, sosyal bilgiler dersini temel özellikleriyle tüm bireylere tanıtmaya özgü bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilgilerin temelleri dersi aracılığıyla, öğrencilere sosyal bilgiler dersinin tarihsel ilerleyişi, derse ilişkin ana kavramlar ve sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan çeşitli bilim dalları ile alakalı giriş niteliğinde bilgiler kazandırmak tarzında, derse ilişkin genel bir izlenim edindirilmesi hedeflenmektedir.

İnsanın sosyal bir varlık olmasının gerektirdiği hususun etkisiyle içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olabilmesi için; toplumda kendisinden önce belirlenmiş kuralları öğrenmesi, toplumun değer ve inançlarını benimsemesi, tasvip etmesi, kendisine verilen

rollere bürünmesi ve bu rolleri gerçekleştirmesi ile mümkün olacaktır. Bu koşullar topluma mensup olabilme aşamalarını ve kişinin benlik, tutum ve tavır, elde ettiği “sosyalleşme” süreci ile gerçekleşmektedir (Aziz, 1982). Sosyal bilgiler dersi bütün bu derecelerin oluşturulmasında, bireyin evrene bir anlam yüklemesine yardımcı olacak bilgilerin edinilmesini, farklı disiplinlerden faydalanarak meydana gelen algı dünyasını ve varoluşunda etkili olan bir bütün olma niteliğini gösterir. Varoluşun öğeleri evren, toplum ve onlara mahsus özelliklerini içerir. Bu özellikler kültürün bileşenlerini de muhteva ederken aynı zamanda değişim, farklılık, süreklilik ve zaman gibi hususları da ele almaktadır.

Tecrübe alanı, hem bireylerin oluşturduğu toplumdur hem de toplumun oluşmasında toplumu etkileyen öğelerdir. Sosyal bilgiler bu bağlamda değerlendirildiğinde, toplumu oluşturan bireyleri birçok açıdan program ve ders içerikleriyle donatmayı hedefler. Çünkü toplumun başlıca unsuru bireydir. Toplumun uygun davranışlarını sergileyecek olandır. Birey iyi bir yurttaştır. Bu anlamda bireyin zihinsel, hissi ve toplumsal gereksinimlerinin giderilmesi, topluma adapte olma sürecine destek olunması, evrene anlam kazandırmada lüzumlu olabilecek kavram ve bağlantıların öğretilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca toplumsal hafızayı meydana getiren unsurların algılanmasının desteklenmesi, toplumsal ve beşeri bilimlerden elde edilmiş ve sosyal bilgilere uyarlanmış bilgilerin özümsemesi ve yaşamda uygulanabilmesi gerekmektedir.

Sosyalleşmenin farklı bir düzeyi de siyasal sosyalleşme olarak göz önünde bulundurulur. Siyasal sosyalleşme sürecinde, birey içinde bulunduğu toplumun siyasal sistemini inceleyerek, ilgili fikirleri öğrenerek görüşlerini beyan eder. Siyasal değerleri kavrayarak bunlara uyum sağlamaya çalışır (Baltacı ve Uysal, 2012). Sosyal bilgiler dersi bu anlamda kültürel değerler, vatanseverlik, yasalara sadakatli olma, seçme-seçilme, adalet, hürriyet, devlet, anayasa, iktidar, hükümet, cumhuriyet, demokrasi vb. siyasal konu ve kavramları içeren zengin bir muhteva özelliği gösterir. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersinin kapsamı siyasal sosyalleşme fonksiyonunun sağlanmasında oldukça etkilidir. Siyasal sosyalleşmenin gelişimindeki edinimlerin çoğu çocukluk döneminde başlar ve bireyin hayatı boyunca siyasi değerler halinde şekillenerek ilerler. Aile, akran çevresi, toplumsal gruplar, kitle iletişim araçları, okul gibi ortamlar siyasal sosyalleşmeyi, hem oluşturan hem geliştiren unsurlardır.

İnsanlar yaşadıkları zaman süresince içinde bulundukları toplumun beklentileri doğrultusunda, kendilerini belli hedefler çerçevesinde yönlendirip geliştirmeyi amaçlamışlardır (Kösterelioğlu). Bireylerin eğitim ve öğretimle birlikte çevreleriyle olan etkileşim sürecini en iyi şekilde sağlamaları ve yenilenen eğitim programlarıyla değişimleri benimseyip, araştırıp sorgulayarak eleştirel bakış açısıyla öğrenmeyi yaşam boyu öğrenme olarak kalıcı hale getirebilmelerinin mümkün kılınması sağlanmaya çalışılmaktadır (Okumuşoğlu, 2019).

Yaşanılan çağ itibarıyla donanımlı insan yetiştirmek için ülkelerin ilk amacı, eğitim politikalarını geliştirmektir (Has, 2019). Öğretmenlerin, öğretim sürecini (strateji, yöntem, teknik, araç-gereç) etkin ve hedefe uygun olarak kullanılmasını sağlama gibi sorumlulukları vardır. Öğretmenin öğretimin niteliğini arttırmak için sınıf ortamında yöntem ve teknikleri geliştirmesi, anlamlı ve kalıcı öğretimin gerçekleşmesini sağlayacaktır (Yel, 2011).

Örgün eğitimin odak noktası okulun amacı, öğrencilere sağladığı imkânlarla, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırarak, yeni deneyimler elde etmektir (Kıroğlu, 2011). Okullarda eğitim sürecinin gerçekleştirilmesi için birtakım programlar bulunmaktadır. Okul içi ve okul dışı etkinlikleri içeren eğitim programı ve sınıf içinde uygulanan müfredatı kapsayan öğretim programı yer almaktadır. Eğitim sürecine yön veren öğretim programı; öğrencilerin yaşamlarını, kültürel, sosyal ve ekonomik olarak düzenleyen bir yapı içerisinde geliştirmesi bakımından önemlidir. (Daşcıoğlu & Şimşek, 2014). Öğretim programları içeriğinde, her dersin kendisine ait bir ders programı yer almaktadır. Sosyal bilgiler dersine özgü bir öğretim programı bulunmakta ve öğrencilerin sosyalleşmesinde etkin bir olarak yer almaktadır.

Sosyal bilgilerin esas kaynağını aldığı bilimler sosyal bilimlerdir. Sosyal bilimler çeşitli disiplinlerden oluşan, çok geniş bilgi içerikleriyle temel kavram ve genellemeleri kapsayan bilimlerden meydana gelir (Sağlam, 1980).

Sosyal bilgiler öğretimi; toplumun yapısı, değişen koşullar ve çocuk gelişimiyle öğrenmenin yer aldığı temellere dayandırılmaktadır. Bu iki önemli esas, eğitim programlarındaki diğer alanların da ana yapısını meydana getirir. Sosyal bilgiler kazanımlarını ve ünitelerini planlayarak organize etme, uygulama ve değerlendirme gibi

aşamalarda çocuğun zihinsel ve psikomotor gelişimi ve öğrenmesinde etkili olan esas ilkeleri göz önünde bulundurarak rehberlik etmek uygun olacaktır (Sağlam, 1980).

Sosyal bilgilere, ekonomiyi inceleyen, tarih ve coğrafya alanlarıyla ilgilenen bilimciler ve diğer sosyal bilimciler, sosyal bilgiler programının geliştirilmesiyle alakalı, çalışma durumlarına; konu, kavram ve genellemelerle ilgili önerilerde bulunarak katkı sağlayabilirler (Sağlam, 1980).

Sosyal bilgilerin diğer sosyal bilimlerden kaynaklı, sosyologlar tarafından hazırlanmış birçok görevi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

a) Karşı karşıya getirme görevi: Öğrencileri, sosyal bilgilerle alakalı kelime, kavram, ders çalışma yöntemi ve esas genellemelerle karşılaştırmak.

b) Bilgi verme görevi: Toplum ve insan ilişkileriyle ilgili işlevsel bilgiler üretmek.

c) Toplumsal görevi: Toplumdaki farklı insanların yaşayış tarzlarına, kültürel benzerliklerine ve farklılıklarına saygılı olma ve diğer insanların topluma katkılarını göz önünde bulundurma gibi tutumları geliştirmenin önemini kavratmak.

d) Kültürel görevi: Öğrenciyi içinde bulunduğu toplumun kültürel geçmişinden haberdar ederek, öğrencinin toplumsal ve fiziksel çevresiyle ilişkilerini anlamlı kılmak.

e) Demokratik görevi: Demokratik düşünceyi, demokrasinin süreçlerini, demokrasinin gelişimini, işleyişi ile birlikte demokratik düşüncenin gücünü anlaşılır kılmak.

f) İnsancıl görevi: Bireylerin entelektüel bakımdan gelişimine katkı sağlayarak, bir insan olarak diğer insanları anlamak konusunda gelişimine katkıda bulunarak, hem geçmiş hem günümüz hem de yakın gelecekteki insanlık değerlerini üstün kılmak (Sağlam, 1980).

Sosyal bilgiler ile ilgili yapılan tanımlardan en kapsamlı olanı, 2005 yılında sosyal bilgiler programını hazırlayan komisyon tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre sosyal bilgiler; kişinin var oluşunu gerçekleştirme kabiliyetini arttırmasına yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, psikoloji, felsefe, sosyoloji, hukuk, siyaset bilimi gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık konularını içermektedir. Öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında bütünleştirilmesini öngören, insanın toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşim sürecinin geçmiş, günümüz ve gelecek kapsamında incelendiği

toplu ğretim anlayışı doğrultusunda meydana getirilmiş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler ile ilgili yapılan bu tanımıda, sosyal bilgilerin üç farklı bakış açısının olduğu görölmektedir. İlki; sosyal bilgilerin kişinin toplumsal varoluşunu gerçekleştirme amacı, ikincisi; sosyal bilgilerin sosyal bilimler ve vatandaşlık konu alanlarını içermesi, üçüncüsü; sosyal bilgilerin toplu ğretim anlayışı doğrultusunda meydana gelmiş bir ders olduğudur (Safran, 2008).

Doğanay (2005) ise sosyal bilgileri sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden faydalanarak, insanın toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşim sürecini zaman boyutunu göz önünde bulundurarak, disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan; globalleşen bir evrende, hayatla ilgili esas demokratik değerlerle kuşatılmış, muhakeme edebilen ve her alanda yeteneklerini geliştirmiş, demokratik bireyler yetiştirmeyi hedefleyen bir çalışma alanı olarak ifade edilmiştir.

Sosyal bilgilerin etkili birey yetiştirme hedefine yönelik uğraşları doğrultusunda olan diğer bir ifade de, Erden (Tarihsiz) sosyal bilgileri; görevlerini bilen ve iyi özelliklere sahip bireyler yetiştirmeyi hedefleyen, bazı sosyal bilimler disiplinlerine dayandırılarak, öğrencilere sosyal hayatla ilgili esas bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmasının amaçlandığı bir çalışma alanı olarak yorumlamıştır.

Sönmez (2005) ise; sosyal gerçeğe dayanak oluşturmaya odaklı ilişki kurma süreci ve bu süreç sonunda kazanılan işlek bilgiler olarak bahsettiğı sosyal bilgilerin, genel olarak sosyal bilimlerden meydana geldiğini ve yeri geldiğinde, edebiyat önde olmak üzere matematik ve sanatla ilgili bilimlerden de faydalanılmasının gerekli olduğunu dile getirmiştir.

Sosyal bilgilerin bilgiyi kazanma ve bilgiyi çocukların düzeyine uyarlama özelliğine dikkat çeken tanımında Sözer (1998) sosyal bilgileri; “esas kültür elemanlarını, pek çok alandaki çalışmalardan elde edilen bulgulardan disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip, sentezlenerek bir araya getirilmiş, bilgiyi içinde bütünleştiren; ilköğretim çağına ve çocuğun global algılama düzeyine uygun hale getirilmiş bir ders” olarak ifade etmiştir.

Öztürk (2016) ise sosyal bilgileri; sürekli değişen ülke ve evren şartlarında, bilgiye dayalı kararlarını alıp sorunlarını çözme yeteneğine sahip, etkin vatandaşlar yetiştirme

hedefiyle sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri birleştirerek kullanan bir öğretim programı olarak tanımlar.

Sosyal bilgilerin uluslararası literatürde de birçok tanımının yapıldığı görülür. Bu tanımlardan biri ve en kısası Dewey'in "*sosyal olan şeylerin çalışmasıdır*" olarak ifade ettiği tanımıdır (Welten ve Mollan, 19919). Dewey, bu tanımında sosyal bilgilerin, sosyal olan her unsuru içine aldığını dile getirmiştir.

Engle ve Ocha (1988) ise sosyal bilgileri, demokratik vatandaşlık için sosyalleşme süreci olarak ifade ederek, sosyal bilgilerin demokratik vatandaşlar yetiştirme özelliğine dikkat çekmekte ve bunun sosyalleşme ile gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

Amerika'da, Milli Eğitim Derneği'nin orta dereceli okulları tekrar örgütleme kurulu sosyal bilgiler komitesi sosyal bilgileri; "*konusu doğrudan doğruya insan toplumunun teşkilatına, gelişimine ve sosyal bilgilerin bir ögesi olması dolayısıyla insana dair olan bilgiler*" şeklinde ifade etmiştir. Bu ifade sosyal bilgiler için yapılan ilk tanım olma özelliği gösterir (Moffatt, 1957).

Barr, Barth ve Shermis (1978) sosyal bilgilerin vatandaşlık eğitimi hedefiyle, sosyal bilimler ve insanî bilimlerin bütünleştirilmesinden meydana geldiğini dile getirerek, sosyal bilgilerin vatandaşlık eğitimi amacıyla hareket ettiğini, fakat bu amacını gerçekleştirmek için sosyal bilimler ve insan bilimlerinden faydalandığını belirtmiştir. Bu tanımla bağlantılı olarak bir ifade de Savage ve Armstrond (1996) tarafından dile getirilmiştir. Onlar da sosyal bilgilerin, vatandaşlık becerilerini arttırmak için insanî ve sosyal bilimlerden meydana gelmiş bir çalışma alanı olduğunu söylemişlerdir.

Sosyal bilgiler dersi ilk olarak ABD'de okutulmuştur. Sosyal bilgiler ile ilgili bütün gelişmeler Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi [(National Council of the Social Studies (NCSS)] tarafından yürütülmektedir. Amerika'da bulunan Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi, sosyal bilgiler ile ilgili problemlerin de düzenleyicisi yetkisindedir. Bu konumu itibariyle, bu kurumun sosyal bilgiler tanımı önem teşkil etmekte ve sosyal bilgiler ile ilgili çalışmada bulunan uzmanlar tarafından çalışmalarında kullanılmaktadır. Bu tanım şu şekilde ifade edilmektedir:

"Sosyal bilgiler vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih,

hukuk, felsefe, siyaset bilimleri, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve diğer bilimlerinden uygun içeriklerden alınan sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı karşılıklı olarak birbirine bağımlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.”(NCSS, 1993).

1.1.1.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler

Sosyal bilgiler ile ilgili ifade edilen tanımların, sosyal bilgiler alanının ve dersinin niteliklerini yansıtmaya eğilimde olduğundan bahsedilebilir. Bu ilişki çerçevesinde sosyal bilgiler tanımlarında yer alan nitelikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- 1.Etkili vatandaşlar yetiştirme,
- 2.Kültürleme,
- 3.Çocuğa görelilik,
- 4.Bilgi Temelli,
- 5.Yöntem,
- 6.Zaman (geçmiş, bugün, gelecek),
- 7.Alan ve ders boyutudur (Tay, 2011).

- **Etkili vatandaşlık**

Her ülkenin eğitim sistemindeki beklentileri, bireylerin ülke özelliklerinin devamını teşkil edecek vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktır. Bu amaca ulaşabilmek, etkili vatandaş yetiştirmekle olanaklıdır. Ülkelerin eğitim sistemlerine bakıldığında, etkili vatandaşlar yetiştirmek için uyguladıkları programların farklı şekillerde olduğu görülür. Kimi ülkelerde etkili vatandaşlar yetiştirme programlarında tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi tek disiplinli anlayışla sosyal bilgiler dersi verilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, etkili vatandaş yetiştirmek sosyal bilgiler programının vazgeçilmez bir ögesidir. Ülkemizde de sosyal bilgiler dersi kapsamında ilköğretim okullarında okutulan hayat bilgisi dersinin toplumsal boyutunu içeren özelliktedir (Tay, 2011).

- **Kültürleme**

Fidan (1996)'ın eğitimi kasıtlı kültürleme şeklinde ifade ederek, eğitimin farklı bir boyutuna dikkat çektiğinden bahsedilebilir. Bu tanım doğrultusunda her toplum, her bireyine kendi kültürünü tanıtır ve var olan kültürünü geliştirmeye çaba sarf eder. Bir başka deyişle, toplumlar hem genç kuşakların topluma uyum sağlaması konusunda çalışır hem de toplumun kültürel değerlerinin yaşatılmasını sağlayacak bireyler yetiştirmeye uğraşır. Toplumsal değerlerin yaşatılması iki şekilde gerçekleştirilebilir. Bunlardan ilk olanı köklerine sıkıca bağlanmak, kültürel değerlerin özümseme, yaşanması ve aktarılması; ikincisi ise özüne dokunmadan ancak içinde bulunulan dönemin gereklerinden hareketle değerlendirmelerde bulunarak ve geliştirerek kültürel değerlerin yaşatılmasıdır. Bu ifadelerden ilkinin toplumsallaşma, ikincisini ise karşı toplumsallaştırma olarak nitelendirmek mümkündür. Eğitim programları içinde bu görevi sosyal bilgilerin yüklendiği görülür (Safran, 2008).

- **Çocuğa Görelilik**

Sosyal bilgiler ilköğretim 4-7. sınıflarda okutulan bir derstir. Bu dönem sürecinde çocuklara verilecek eğitimin, çocukların zihinsel ve fiziksel gelişim özelliklerine göre belirlenmesi gerekmektedir. İlköğretim öğrencilerinin gelişim evreleri incelendiğinde, 6. sınıfa kadar somut işlemler döneminde oldukları görülmüştür (Piaget, 2004). Altıncı sınıftan sonraki dönem ise, soyut işlemler döneminin başladığı ve soyut düşünme kabiliyetinin gelişme göstermeye başladığı dönemdir. Sosyal bilgiler dersi içeriğinin sözel konular olup soyut konuları içeriyor olması bu dersin öğretiminin gerçekleştirileceği öğrencilerin, niteliklerine göre öğretimin düzenlenmesini gerektirmektedir. 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ile etkileşimlerinde öğretimde somutlaştırmaya gerek duyulurken, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde öğretimde somutlaştırmaya ihtiyaç duyulmaz. Aynı zamanda sosyal bilgiler dersinin “öğrencileri toplumsallaştırmak” hedefi olduğu için çocuğa görelilik ilkesinin de göz önünde bulundurulması gerekir (Tay, 2011).

- **Bilgi Temeli**

Sosyal bilgilerin bilgi temeli sosyal bilimlere dayanmaktadır. Aynı zamanda insanı konu alan sanat, edebiyat, matematik gibi tüm bilimlerin bilgileri de sosyal bilimlerin içeriğinde yer almaktadır. Tüm bu bilimlerle birlikte sosyal bir varlık olan insanın,

yaşamı, günlük hayattaki etkileşimleri sosyal bilimlerin yanında diğer bilimlerle de ifade edilmektedir. Sosyal bilgiler dersinin faydalandığı bilgi kaynakları incelendiğinde, kaynakların çok çeşitli olduğu görülmektedir (Tay, 2011). Sosyal bilgilerin yararlandığı bilgi kaynakları tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, sanat, fen bilimleri, beşerî bilimler, çevre, okul yaşamı, hukuk, günlük yaşam, popüler kültür, psikoloji, tüketici konuları, güncel olaylar, medya vb. alanlardır (Mortera, 1998'den uyarlayan Doğanay, 2005).

- **Yöntem**

Sosyal bilgilerin kullandığı bilgilerin bilimsel yöntemlerle kanıtlanmış ve dirik bilgiler olması etkisiyle, yönteminin de bilimsel yöntem olduğundan bahsedilebilir. Sosyal bilgilerin içeriğinin de sosyal bilimlere dayanması yönteminin, buluş yoluyla öğretim, gözlem ve araştırma- inceleme yönteminin olmasıyla ifade edilebilir (Tay, 2011).

- **Zaman (Geçmiş – Bugün – Gelecek)**

Bireylere kültürün elde edilmesini sağlamanın ilk şartı, toplumun geçmişini en iyi şekilde öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Kültürü yaşayarak onu hayata aktarmak ise bugünü ifade eder. Kültürlenen kişi, sahip olduğu kültürel değerleri gelecek kuşaklara aktarma görev ve sorumluluğunu taşır. Bu aktarım ise karşı toplumsallaşma şeklinde gerçekleşebilecek ve dolayısıyla gelecek ile ilgili olacaktır. Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi birey içinde bulunduğu toplumun kültürünü geçmişle öğrenir, bugün yaşayarak sürdürür ve yarın yeni nesillere aktarır (Safran, 2008).

- **Alan ve Ders**

Sosyal bilgilerin bir disiplin veya bir bilim dalı değil, bir çalışma alanı veya bir müfredat programı yani ders olduğu tanımlarda yer almaktadır (Tay, 2011).

1.1.2.Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Temel Beceriler

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan konuların öğretimi ile öğrencilere çeşitli beceriler kazandırılması hedeflenmektedir. Bu beceriler arasında coğrafya konularının öğretime yönelik kazandırılması gereken beceriler ve bu becerilere ait açıklamalar aşağıda yer almaktadır:

- **Harita Okuryazarlığı:** Haritaların birçok kullanım alanı olmasının yanında bir eğitim aracı olarak da kullanıldığını da söylemek mümkündür. Haritalar seçkin olan

fizikî ve beşerî özelliklerle ilgili coğrafi bilgilerin sembolüdür. Okullarda kullanılan haritalarda öğrencilere çok çeşitli coğrafi bilgiler sunulurken aynı zamanda coğrafi bilgilerin zorunlu olanlarını kısa ve öz bir biçimde öğrencilere aktarma işlevi görmektedir. Bu haliyle, haritaların coğrafya eğitiminde kritik bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Harita; kişilerin bulunduğu çevreyi daha iyi tanıyabilme ve algılayabilme çabasının bir meyvesi ve mekânın bilgisidir (Tanrıku, 2013).

- **Mekânı Algılama:** Toplumun mekânsal bünyesinin tetkik edilmesinin günümüzde daha mühim hale gelmesiyle, birçok araştırmacı insanın mekân içinde incelenmesini, coğrafi araştırmacıların önceliği olarak ele almaya dikkat etmiştir. Aynı zamanda yerleşilen mekânın zarurî ekonomik faaliyetleri ve bu çalışmaların dağılımındaki düzensizliklerin tespit edilmesi, uygulamalı coğrafyanın önemini ve gereğini ortaya çıkarmıştır. Tüm bu durumlardan hareketle coğrafi mekânla alakalı ele alınan çalışmalarda mekânsal dokular incelendiğinde, farklı yaklaşımların ortaya çıkmasını sağladığı görülür (Tümer, 1978 ve Özgüç, 1998).

- **Çevre Okuryazarlığı:** Bireyin duyguları ve içinde bulunduğu kültürün etkisiyle çevresini algılayarak, bilgi ve becerisiyle çevresini derinlemesine anlamlandırması ve yorumlamasıdır (Tümer, 1978).

- **Konum Analizi:** Coğrafi koordinat sistemiyle, konum tespit etmek ve yer belirlemektir. Yeryüzünde bulunmayan bir noktanın, verilmiş olan bir referansa göre konum ve koordinat belirleyerek, uzaklık ve saat ölçüm işlemleri de dâhilinde, enlem ve boylam değerlerini göz önünde bulundurarak yerinin belirlenmesidir (Ünlü, 2014).

- **Tablo, Grafik, Diyagram Çizme ve Yorumlama:** Tablo ve grafikler, araştırma sonucunda elde edilen sayısal verilerin anlaşılabilir bir şekilde sınıflandırılarak sunulmasıyla daha kolay ifade edilebilmesini sağlayan, coğrafyanın birçok konusunda da yaygın olarak kullanılabilen, verilerin analizini ve yorumlanmasını kolaylaştıran araçlardır (Aydın & Güngördü, 2016). Diyagram anlatılmak istenen herhangi bir olayın ya da bilgi aktarımının değişimini ve gelişimini, oluşum aşamaları ve sıralamayı göz önünde bulundurarak gösteren, geometrik şekillerin bulunduğu akış grafikleridir. Diyagramların birçok kapsamı bulunmakla birlikte, genellikle basit olarak istatistiksel veriler gibi görselleştirilen şekillerde kullanılır (Ünlü, 2014).

- **Gözlem Becerisi:** Gözlem; deneyim kazanarak öğrenmeyi daha kalıcı hale getiren en önemli yöntemlerden biridir. Gözlem becerisi ise; bir olayı, o olay esnasında

belli bir hedef doğrultusunda, planlı bir biçimde inceleyerek konunun derinlemesine anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Gözlem becerisi, derste, sınıf ortamında veya herhangi bir mekânda da bireysel ya da toplu olarak gerçekleştirilebilir. Gözlem sonuçları kayıt altında tutulabilir ve bu bilgilerden hareketle coğrafi bilgiler oluşturulabilir. Gözlem becerisiyle öğrenciler olay ve olguların sebeplerini ve sonuçlarını, coğrafi açısını, göz önünde bulundurarak sorgulayıp sonuçlarını kestirebilir. Coğrafi olayların benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyabilir. Böylece benzer olaylar meydana geldiğinde nasıl davranılacağına ilişkin davranış geliştirilmiş olur (Aydın & Güngördü, 2016).

1.1.3.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Sosyal bilgilerin en önemli amaçlarından biri etkili vatandaş yetiştirmektir. Bu amacın gerçekleşebilmesi de insanların tecrübelerini bir sonraki nesle aktarımla olanaklı olabilmektedir. Bu aktarma süreci bilimsel düşünme yöntemleri ve zamana bağlı olarak mümkün olabilir. Tüm bunlar sosyal bilgilerin geçmişten günümüze farklı anlayışlar benimsemesini sağlamıştır. Bu anlayışların; vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler olmak üzere üç kategoride birleştirildiğini söylemek mümkündür.

• Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımı, bilinen ilk yaklaşımdır. Vatandaşlık aktarımında genç kuşaklara hangi bilgi, değer ve tutumların kazandırılmasının yanı sıra içeriğin daha iyiye bildiği kabul edilen yetişkinlerin oluşturduğu otoriteler tarafından meydana getirildiğinden bahsedilebilir. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretiminin nitelikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Program içeriği
- Geçmiş hakkında bilgi edinmek
- Mesuliyet alma
- Geçmiş ve gelecekle iftihar etmek
- Yararlı ve yakışır davranışlar teşhir etmek

Yaklaşımın hedefi; kültürün esas değerlerini ve inançlarını genç nesillere iletmeektir. Öğretmen merkezli otoriter bir öğretme – öğrenme sürecine dayanmaktadır (Barr, Barth ve Shermis, 1978; Barth ve Demirtaş, 1997;Doğanay, 2005a).

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımı geleneğinin, sosyal bilgilerin ilk ortaya çıkış hedefini yerine getirmek için meydana geldiğini söylemek mümkündür. Çünkü ilk kez 1916 yılında ABD 'de okutulan sosyal bilgiler dersinin temel hedefinin, o senelerde sosyal dönüşümün getirdiği bunalım durumundan, insanları refaha çıkarmak ve bu yolu izleyerek Amerikan vatandaşlığını benimsetmek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımının oluşmasındaki hedefin öncelikle ABD' de olduğundan bahsedilebilir (Tay, 2011).

- **Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi**

Etkili vatandaş yetiştirme hususunda vatandaş aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımına karşı çıkan sosyal bilimciler, sosyal bilgilerin sosyal bilimler için bir alt basamak olabileceğini, ancak etkili vatandaş yetiştirmenin, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler yaklaşımıyla gerçekleştirebileceğini öne sürmüşlerdir. Bu ifadeden yola çıkarak, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin elde edilmesinin, etkili vatandaşlık için en iyi yöntem olduğu görüşünü savunmuşlardır. Bu görüşe göre öğrenciler, insan davranışları ve vatandaşlık öğrenimi ile ilgili, sosyal bilimlerin temel ilke ve kavramlarını inceleyerek bilgi edinirler.

Muhteva, sosyal bilimlerin hem ayrı ayrı hem de sosyal bilim disiplinlerinin bir bütün olarak verilmesiyle elde edilir. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımının hedefinde, araştırma – inceleme, buluş yoluyla öğrenme gibi öğrencileri sosyal bilimci olarak varsayarak, sosyal bilimin yöntemlerini kullanarak bu yolla etkili vatandaş yetiştirebilmek vardır (Barr, Barth ve Shermis, 1978; Barth ve Demirtaş, 1997; Doğanay, 2005a).

- **Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi**

Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler öğrencilerin kişisel ve sosyal sorunlarını ifade etme, analiz etme ve karar verme aşamalarını geliştirmeyi hedefler. Bu amacını gerçekleştirebilmek için de, muhteva olarak öğrencileri bireysel etkide bulunan problemlere ilişkin konuları inceler. Öğrencileri etkileyen durumlar ile ilgili karar verme becerilerinin gelişmesine yardımcı olmak amacıyla araştırma – inceleme ve problem çözme yöntemleri yaklaşımın temelini oluşturur.(Barr, Barth ve Shermis, 1978; Barth ve Demirtaş, 1997; Doğanay, 2005a).

Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımında beceriler ön plandadır. Bu beceriler:

- Okuma-yazma,
- Değişik kaynaklardan bilgiyi elde etme,
- Problemleri tespit etme ve ortadan kaldırma,
- Bilgiyi tefsir etme,
- Değerleri tespit etme ve çözümleyebilmedir (Tay, 2011).

1.1.4.Dünyada Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği

Sosyal bilgiler eğitiminin ortaya çıkışı tam olarak bilinmemekle birlikte, insanlığın varoluşuyla sosyal bilgiler eğitiminin de başladığı söylenebilir. Var olan bilgiler ışığında Eski Çağ'daki eğitim sisteminde okutulan tarih, coğrafya, yurttaşlık ve hukuk derslerinin, doğrudan sosyal bilimlerle ilgili olduğundan bahsedilebilir. Orta Çağ' da ise dinin dönemde etkili olmasıyla, sosyal bilimler dersleri de dinî bir muhtevaya bürünmüş; Rönesans ve Reform, Yeni ve Yakın Çağları kapsayan dönemlerinde ise bu durumdan uzaklaşmaya çalışılmıştır. İlk kez “Sosyal Bilgiler” adıyla ilk ve orta seviyedeki okullarda bir ders olarak okutulması gerektiğini Fransız aydın Condorcet öne sürmüştür (Sönmez, 2005; Sözer, 1998).

Sosyal bilgilerin bir ders veya konu alanı halinde eğitim kurumlarında okutulması ise; ABD'nin, 19. yüzyılın son zamanları ile 20.yüzyılın başlarında görülen sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda meydana gelen dönüşümlerin sonucu olarak, problemleri çözmek ve ulusal toplum zihniyeti yaratmak amacıyla yer almış ve bu ilerlemecilik (pragmatizm) felsefesinin “*demokratik toplum için vatandaş yetiştirme*” fikrinin etkisiyle meydana gelmiştir (Erden, Tarihsiz, Öztürk & Otluoğlu, 2005, Sönmez, 2005).

Wisconsin'de Madison'da 1892'de bir araya gelen bir idare olan tarih ve ekonomi öğretimi müzakeresi, tüm bu konuları “sosyal bilgiler” adı altında birleştirmiştir (Moffatt, 1957). Sosyal bilgiler bir ders adı olarak ilk defa 1916 yılında ABD' de kullanılmıştır (Moffatt, 1957; Sönmez, 2005; Öztürk & Dilek, 2005; Öztürk, 2006; Güngördü, 2002). 1916 tarihinde yürürlükte yer alan eğitim programında tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi dersleri çok disiplinli bir anlayışla verilmiştir. ABD' de 1930'lu ve 1940'lı tarihlerde yeniden kurmacılık akımı ve öğrenci merkezli eğitim anlayışını önemseyen eğitimciler sosyal bilgiler dersi için uğraş vermişlerdir. Ancak yine sosyal

bilgiler dersi tarih ve coğrafya derslerinin ağırlıklı olduğu 1960'lı tarihlere kadar sürmüştür. 1960-70 tarihleri arasında “yeni sosyal bilgiler” adıyla reform hareketleri organize edilmiştir. Bu düzenlemenin gerçekleşmesinde, Bruner'in buluş yoluyla öğrenme kuramı etkili olmuştur. Bruner'in buluş yoluyla öğrenme kuramının etkisiyle sosyal bilimlerden disiplinler arası bir yaklaşım izlenerek, sosyal bilgiler konuları oluşturulmaya başlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde, tümdengelim ve anlatım yöntemi yerine tümevarım ve araştırma- inceleme yöntemleri ağırlık kazanmıştır. 1980'li yıllarda bu anlayış bırakılarak geleneksel anlayışa tekrar dönülmüştür. 1994 ise ABD'de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi, sosyal bilgiler programı adına tematik standartlar belirlemiş ve daha sonraki program içeriklerini bu esas üzerine yapılandırmıştır (Erden, Tarihsiz; Öztürk & Otluoğlu, Safran, 2008).

Sosyal bilgiler dersi ABD dışında Türkiye, Japonya, Güney Kore (Öztürk & Otluoğlu, 2005; Öztürk & Dilek, 2005), Kanada ve Avustralya (Öztürk, 2006) gibi ülkelerde de okutulmaktadır. Bazı ülkelerde ise sosyal bilgiler dersi yerine, tek disiplin geleneği önemsenerek tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri ayrı ayrı verilmektedir. İngiltere'de sosyal bilgiler çerçevesinde tarih ve coğrafya dersleri ilköğretimin ilk yıllarından itibaren tek disiplin olarak okutulmaktadır (Öztürk & Dilek, 2005; Öztürk & Otluoğlu, 2005). İngiltere'de görülen tek disiplin anlayışı Lüksemburg (Sağlam, 1999) ve Danimarka'da da görülür (Sözer, 1997).

1.1.5. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretimi Geleneği

Ülkemizde 1968 yılında bir ders olarak sosyal bilgiler adı ile ilk kez ilköğretim programında okutulmaya başlanmıştır (Öztürk & Otluoğlu, 2005; Güngördü, 2002; Sönmez, 2005; Gökkaya, 2003). 1968'den önce sosyal bilgiler adı altında olmasa bile tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi disiplinlerle okutulmaya çalışılmıştır. Hatta ülkemizde sosyal bilgiler dersinin temellerini İslamiyet öncesi dönemlere kadar dayandırmak olanaklıdır (Sönmez, 2005). Türklerin İslamiyet'ten önceki dönemlerde, eğitimdeki esaslarından birinin; *“çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde toplumun töre'sinin önemli bir rol oynaması”* şeklinde ifade edilmiştir. (Akyüz, 2005). Bu düşüncenin sosyal bilgiler dersinin esas hedefi ile örtüştüğü söylenebilir. Aynı zamanda İslamiyet'in kabulünden önce sosyal bilgilerin varlığını da bu ifade kanıtlamaktadır. İslamiyet'in kabulüyle toplumsal kuralların aşılması

(çocuğun toplumsallaştırılması) töre ve dinî bilgilerin bir arada okutulmasıyla gerçekleştirilmiştir (Akyüz, 2005; Sönmez, 2005).

Osmanlı döneminde ise sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde farklı Türk devletlerinde olduğu gibi toplumsal değerler de dinî inançlarla birlikte verilmiştir. Osmanlı eğitim sisteminde sosyal bilgilerin kapsamında bulunan tarih, coğrafya birer ders olarak ilk kez Tanzimat döneminde okul müfredatında görülmüştür (Öztürk & Otluoğlu, 2005; Akyüz, 2005). 1869 yılında Tanzimat döneminde Maarifi Umumiye Nizamnamesi'nde erkek rüştiyelerin programında Tarih-i Umumî, Tarih-i Osmanî ve Coğrafya, kız rüştiyelerin programında Muhtasar Tarih ve Coğrafya derslerinin bulunacağı belirlenmiştir. İdadîyelerin programında Coğrafya ve Tarih-i Umumî, darülfünunların programlarında İlm-i Tarih, Tarih-i Umumî ve Tarih-i Ulûm-ı Tabiliye derslerinin yer alacağı belirtilmiştir. 1874 yılında Darülmualimîn-i programında Muhtasar Tarih-i Osmanî, Muhtasar Coğrafya dersleri, Darülmualimîn-i Sıbyan bölümünde, tarih ve coğrafya Darülmualimîn-i Rüşdiye bölümünde Tarih-i Umumi ve Osmanî İdadiye bölümünde okutulmuştur (Akyüz, 2005).

Sosyal bilgilerin kapsamında yer alan tarih ve coğrafya dersleri, ilk kez Sultan Abdülhamit döneminde (1876-1909), Maarif Nezaretine bağlı, usûl-i cedide göre eğitim-öğretim yapan ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarına alınmıştır. 1904'te tüm ilkokullar için yayınlanan yeni programda ise sadece Muhtasar Tarih-i Osmanî dersinin yer aldığı görülür (Öztürk & Otluoğlu, 2005). 1913'e ise Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Mukavvati (ilköğretim geçici kanunu) çıkarılmış ve burada Tarih (özellikle Osmanlı tarihi) ve Coğrafya (özellikle Osmanlı coğrafyası) dersleriyle birlikte Malûmat-ı Medeniye ve Ahlâkiye ve İktisadiye dersleri ilköğretim programında bulundurulmuştur.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte tarih, coğrafya, yurt bilgisi dersleri 1924, 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 programlarında tek disiplin anlayışı ile ayrı ayrı verilmiştir (Sönmez, 2005; Öztürk & Otluoğlu, 2005; Öztürk & Dilek, 2005). Tüm bu programların temel felsefesinde ilerlemecilik bulunmaktadır. Aynı zamanda toplu tedris (öğretim) prensibinin benimsediğinden söz edilebilir (Akyüz, 2005). Sosyal bilgiler açısından değerlendirildiğinde, bu programların özellikle 1930'lu tarihlerden sonra Atatürk'ün bir batılı dildiden esinlenerek, Türkçenin dünya dillerine ışık tutmuş olabileceği yolunda

ortaya koyduğu Güneş Dil Teorisi'nden etkilendiğinden bahsedilebilir. Aynı zamanda bu programlarda John Dewey'in etkisinden de söz etmek mümkündür. Atatürk tarafından ülkemize davet edilen J.Dewey hazırladığı rapor ile eğitim sistemimize önemli katkılar sağlamıştır. Toplu tedris (öğretim) ve iş okulu anlayışı, eğitim sistemimize J. Dewey ile girmiştir denilebilir (Baysal, 2005). 1962 ilkokul program taslağında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri bir araya getirilerek “toplum ve ülke incelemeleri” dersi adı altında okutulduğu görülür (Sönmez, 2005; Erden, Tarihsiz; Güngördü, 2002; Baysal, 2005). Bu uygulamadan anlaşılacağı gibi ülkemizde sosyal bilgiler dersinin bu isimle olmasa bile okutulmaya başlandığını söylemek mümkündür. Daha sonra 1968 ilkokul programında “toplum ve ülke incelemeleri” dersinin adı “sosyal bilgiler” dersi olarak değiştirilmiştir. 1968 tarihinde tüm ortaokullara okutulmaya başlanan sosyal bilgiler dersi 1970- 1971 öğretim yılında deneme niteliği olacak şekilde ortaokullarda da okutulmaya başlanmıştır (Günde, 1995). 1962 ve 1968 tarihlerindeki oluşumların ABD'deki “yeni sosyal bilgiler” reform hareketlerinin etkisinde kaldığından bahsetmek mümkündür (Erden, Tarihsiz; Öztürk & Otluoğlu, 2005). 2005 programlarına kadar eğitim programlarının temel felsefesinin daimcilik ve esasicilik temelinde olduğu söylenebilir. Eğitim programlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık anlayışı ile hazırlanmış olduğu görülse de uygulamada esasicilik ve daimcilik ön planda olmuştur (Tay, 2011).

Bu çalışma “sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler nelerdir?” sorusuna cevap vermek amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşımda kullanılan yöntem ve tekniklerin uygulama sıklığını tespit etmek amaçlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Alt Problemleri

Çalışmada yukarıdaki ana problem çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt bulmaya çalışılmıştır.

- 1.Sosyal bilgiler dersinde en çok kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir?
- 2.Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde daha çok hangi yöntem ve tekniklere başvurulmuştur?
- 3.Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde en az kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir?

4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri seçerken dikkate alınan faktörler nelerdir?

5. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya kazanımlarının işlenmesinde tercih edilen öğretim yöntem ve teknikleri uygulamada karşılaşılan zorluklar nelerdir?

1.3.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri belirleyerek, kullanılan yöntem ve teknikleri geliştirerek, kazanımların öğrencilere en iyi şekilde verilmesi ve öğretimin sağlam temellere dayandırılarak gerçekleştirilmesinin sağlanmasıdır.

1.4.Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin sosyal varoluşunu oluşturmada ve etkili bir yurttaşlık bilinci elde etmesinde oldukça önemi bir rolü bulunmaktadır. Öğrencilerin toplumsallaşması olarak da ifade edilen bu durum sosyal bilgiler dersinin hedefine uygun olarak işlenmesini sağlamaktadır. Sosyal bilgiler mihrer bir ders olup içerisinde çeşitli alanları barındırmaktadır. Bu alanlardan bir tanesi de sosyal bilgiler dersinin önemli bir bölümünü oluşturan coğrafyadır. Coğrafya öğrencilere yaşadıkları çevreyi ve dünyayı keşfetmelerini sağlaması açısından önemlidir. Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretilmesinde öğretme-öğrenme sürecinin yararlı olabilmesi, derste uygulanan öğretim yöntem ve tekniklerinin yerinde ve etkili kullanılabilmesiyle gerçekleşebilir. Bu nedenle öğretmenlerin sınıfta kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklere ilişkin gerekli bilgi ve maharete sahip olmaları, sosyal bilgiler dersinin hedefine uygun şekilde işlenmesi adına gereklidir (Has, 2019).

Ders sürecinde; dersin amaçları/kazanımları, konuların içerikleri, öğrenci nitelikleri, vakit ve fiziksel durumlar, malî durumlar ve öğretmenin yöntemi kullanma yeteneği gibi özellikler öğretim yöntem ve tekniklerin kullanımını etkilemektedir (Küçükahmet, 1999).

Bu araştırmanın sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri tespit ederek kullanılan yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi ve öğretimin etkin hale getirilmesine ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılı ile Samsun ili Bafra ilçe okullarında görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6.Araştırmanın Sayıtları

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları içten ve gerçekçi bir şekilde yanıtladıkları,
- Araştırma sorularının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirleyecek seviyede olduğu,

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının gerekli bilgilerin elde edilmesi bakımından yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.7.Tanımlar

Eğitim: Eğitim; toplumsallaşma ve kültürlenme sürecini gerçekleştiren sosyal bir olgudur. Bir başka ifade ile eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik değişimler meydana getirme sürecidir (Bilal Duman, 2011).

Öğretim: Planlı ve programlı öğretme davranışları olarak ifade edilen öğretim; bireyin hayatı boyunca süregelen eğitimin, bir bölümünün okulda sınıf içerisinde planlı ve denetimli bir şekilde yürütülen kısmıdır. Öğretim, belli bir hedefe göre gerekli bilgi ve beceriyi öğretme işi, bir eğitim kurumunda bir grup öğrenciyi belli bir alanda ya da konuda bilgilendirme, öğrenmeyi kolay, etkinlikleri düzenli hale getirerek, araç-gereçleri temin etme ve yol göstericilik faaliyetleri gibi eylemlerdir (Küçükahmet & Diğerleri, 2002).

Eğitim Programı: Eğitim programı öğrencilere, okulda veya okul dışında düzenlenmiş etkinliklerle gerçekleştirilen, yazılı dokümanlardan oluşan öğrenme yaşantıları topluluğunu ifade eder (Korkmaz, 2007).

Öğretim Programı: Eğitim programının hedeflerine uygun olarak, öğrencilere kazandırılması planlanan bilgi, beceri, tutum ve davranışların, ders kategorileri biçiminde programlandığı yaşantılar düzeneğidir (Güven, 2004).

Sosyal Bilimler: Bireylerin oluşturdukları toplumla, toplum içerisinde birbirleriyle, çevreleriyle ve insanın muhatabı olan her şeyiyle ilişkilerini araştıran, inceleyen, olayları incelerken insanı merkeze alan akademik disiplinler bütünüdür (Pektaş, 1991).

Sosyal Bilgiler: İçeriğini sosyal bilimlere ait bilgiler ve beşerî bilimlere ilişkin anlayıştan almaktadır (Barr, Barth ve Shermis, 2013). Nitekim sosyal bilgiler bir bilim dalı değil, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olan sosyal bilimler ve vatandaşlık konularının oluşturulduğu muhtevaya dayanarak meydana getirilmiş üniteleri içeren “bir çalışma planı”, “bir öğretim programı” ve “ders”tir. Nitekim sosyal bilimlerden sağlanan bulgu ve muhteva sosyal bilgiler faaliyeti olacak biçimde ve belli hedeflere göre öğretim programlarındaki konulara entegre edilir (Barth, 1991 akt. Öztürk, Keskin, Otluoğlu, 2012, Safran, 2011). Farklı bir deyişle sosyal bilgiler, sosyal bilim disiplinlerinin meydana getirdiği bilgilerden faydalanır (Tay, 2015).

Coğrafya: Yeryüzünün tamamı ya da bir bölümünde doğal, beşerî ve ekonomik olayların dağılışını, aralarındaki bağlantıları, neden ve sonuçları inceleyen bir bilimdir (Özey, 2002).

Kazanım: Takip edilen programın sınıf, ders ve ünite düzeyinde belirlenmiş, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini, okul içi ve okul dışı imkânlarını, konu alanının özelliklerini, analiz ve değerlendirmeler göz önünde bulundurularak oluşturulan öğretim hedefleridir (Taşdemir, 2011).

Öğretim Yöntem ve Teknikleri: Temel öğretme stratejilerine dayandırılarak uygulamanın gerçekleşmesi için, bir problemi çözümlemek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi hedeflere ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen yola öğretim yöntemi olarak tanımlanabilir (Fidan, 1986). Öğretmenin ders verirken seçtiği ve takip ettiği sınıf içinde yapılan işlemlerin tümü ise öğretim tekniği olarak ifade edilebilir (Demirel, 2004).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

Sosyal bilgiler dersinin amaçları incelendiğinde; öğretim programında 18 amaca yer verildiği tespit edilmiştir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- *Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olarak yurdunu ve ulusunu seven, haklarının bilincinde olup kullanan, görevlerini bilen ve uygulayan, ulus bilincine sahip birer yurttaş olarak eğitilmeleri,*
- *Atatürk ilke ve inkılâplarını Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, lâik ve ulusal değerlerini devam ettirmeye istekli olmaları*
- *Kanunların tümce için geçerli olduğunu, bütün kişi ve kuruluşların kanunlar karşısında eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,*
- *Türk kültürü ve tarihini meydana getiren asıl prensipleri ve süreçleri kavrayarak ulusal şuurun oluşmasına imkân tanıyan kültürel kalıtların korunmasının ve geliştirilmesinin gerekli olduğunu kabul eden,*
- *Bulunduğu çevre ve evrenin genel özelliklerini öğrenerek, insan ve çevre arasındaki etkileşimi izah etmeleri ve mekânı algılama becerilerini arttırmaları,*
- *Tabii çevrenin ve kaynakların hudutlarının farkında olup çevre hassasiyeti içerisinde tabii kaynakları esirgemeye çalışmaları ve devam ettirilebilir bir çevre bilincine sahip olmaları,*
- *Doğal ve sağlıklı bilgiyi elde etmenin yöntemlerini kavramış bireyler olarak eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları,*
- *İktisadın asıl kavramlarını kavrayarak ilerlemede ve milletlerarası iktisadî bağlantılarda milli ekonominin yerini kavramaları,*
- *Çalışmanın sosyal hayattaki ehemmiyetine ve tüm mesleklerin gerekli ve itibarlı olduğuna inanmaları,*

- *Çeşitli dönem ve mekânlara ait tarihsel delilleri sorgulayarak insanlar, objeler, hadiseler ve vakıalar arasındaki denklikler ve başkalıkları tayin etmeleri, değişim ve devamlılığı idrak etmeleri,*
- *Bilim ve teknolojinin olgunluk sürecini ve sosyal hayat üzerindeki tesirlerini kavrayarak bilgi ve bildirişim uygulayimbilimlerini şuurlu kullanmaları*
- *İlmi fikirleri temel alarak bilgiyi elde etmek, bilgiyi kullanma ve bilgiyi inşa etmede bilimsel ahlaki göz önünde bulundurmaları*
- *Sosyal münasebetleri tertip etmek ve karşı karşıya kaldığı problemlerle başa çıkmak için asıl bildirişim becerileri ile toplumsal ilimlerin asıl kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri*
- *Paydaşlığın ehemmiyetine inanç duymaları, bireysel ve sosyal problemlerin çözümü için fikirler beyan etmeleri,*
- *Kişî hakları, milli egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki, tesirlerini kavrayarak hayatını demokratik esaslara göre organize etmeleri*
- *Ulusal, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek faziletli insan olmanın ehemmiyetini ve yöntemini kavramalar,*
- *Ülkesiyle ve dünyayla ilgili konuların yer aldığı durumlara hassasiyet göstermeleri,*
- *Hür birer birey olarak bedensel, hissi hususiyetlerin; alaka, istek ve kabiliyetlerinin anlaşılmasının sağlanması amaçlanmaktadır.*

2.2.Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Yapısı

Bilginin hızla ve sürekli olarak yenilenerek arttığı ve yayılarak ilerlediği çağımızda değişim ve gelişim önemli, gerekli ve olmazsa olmaz hale gelmiştir. Bu durum bireysel ve toplumsal olarak etkide bulunmaktadır. Bilgilerin güncellenmesi eğitimi doğrudan etkilediğinden, ülkelerin eğitim programlarında değişiklik yapmalarını gerektirmiştir. Ülkelerin eğitim programlarının yenilenmesiyle birlikte ülkemizde de eğitim programımızda değişiklikler yapılmıştır. 2018'de birtakım güncelleme ve yeniliklerle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın daha işlevsel hale getirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıflarda

- Birey ve Toplum,
- Kültür ve Miras,
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler,
- Bilim, Teknoloji ve Toplum,
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim,
- Etkin Vatandaşlık
- Küresel Bağlantılar, şeklinde yedi öğrenme alanı çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın içeriği bu öğrenme alanlarına göre düzenlenerek yenilenmiştir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler 2018 Öğretim Programı'nın öğrenciyi merkeze alan, toplu öğretimi ve disiplinler arası yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Yeni programda 17 hedef yer almaktadır. Yani programda 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda toplam 136 kazanım belirlemiştir. 2018 Öğretim programında toplamda 22 beceriye yer verildiği ve önceki programlarda yer alan ara disiplinlere hiç yer verilmediği görülmektedir. 2018 Programında önceki programlardan farklı olarak 13 değer eklenerek toplam 27 değere yer verildiği, kavramlarla ilgili olarak ise yalnızca kavram öğretimi vurgulandığı söylenebilir. 2018 öğretim programında öğrenme alanları belirlenirken, ABD Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndan faydalandığı yalnız öğrenme alanları ve içeriklerin oluşturulmasında sosyal ve kültürel değerlerimizin ön plana alındığı görülmektedir. Nitekim, NCSS ile ortaya çıkan disiplinler arası anlayışın, 2018 yılında yapılan bazı düzenlemelerle sürdürüldüğü görülmektedir.

2.3.Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Bu başlık altında ilgili alan yazında yer alan tüm öğretim yöntem ve tekniklerine değinilmesinden ziyade, sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretilmesinde uygun olduğu düşünülen öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmiştir.

2.3.1. Anlatım Yöntemi

Anlatım yöntemi; öğretmenlerin, edilgen bir halde oturarak, sadece dinleme pozisyonunda bulunan öğrencilere bilgilerini salt bir biçimde ilettiği, geleneksel bir

yöntemdir (Küçükahmet, 1998). Anlatım yöntemi daha çok sözlü anlatımda kullanılan, bilişsel alanın bilgi basamağındaki davranışların kazandırılmasında etkili olur (Taşpınar, 2015).

Anlatım Yönteminin Yararları

- Öğrencilere ders esnasında not alma becerisi kazandırarak bireysel çalışmaya katkı sağlar.
- Aynı anda, birçok öğrenciye bilgi aktararak bilgi tasarrufu sağlar.
- Anlatım yöntemini güçlendirmek için levhalardan, grafiklerden resim ve filmlerden faydalanılarak öğretimin güçlendirilmesi sağlanır.
- Jest ve mimiklere yer verilerek anlatım yöntemi daha etkili hale getirilir.
- Öğrencilerin ders esnasında ilgilerini ve dikkatlerini çekmek için yazı tahtası, harita ve benzeri araç gereçler kullanılır.
- Maliyet açısından ekonomiktir.
- Anlatım yöntemi öğretim sürecinde bilgileri öğrencilere yorumlayarak, açıklayarak, belirterek ve aydınlatarak yerini muhafaza etmektedir (Sönmez, 1993; Büyükkaragöz & Çivi, 1996).

Anlatım Yönteminin Sınırlılıkları

- Anlatım yönteminde öğretmenler pasif durumdadır. Dolayısıyla öğrencilerin derse ilgileri ve istekleri de azdır.
- Anlatım yönteminde süreç etkili bir şekilde yürütülmediğinde sadece bilişsel alanın bilgi basamağındaki amaçların kazanılmasında etkili olabilir.
- Öğrencilerin derse etkin katılımı desteklenmezse, öğrencileri ezbere teşvik eder.
- Anlatım yöntemi uzun ve sürekli tekrarlanan bir anlatım olursa, sıkıcı hale gelebilir.
- Öğretim esnasında soru sorma hakkı tanınmazsa, dönütü ortadan kaldırır.
- İletişim kopukluğu yaşanabilir.
- Teorik olarak elde edildiği için unutma ihtimali güçlüdür.
- Öğrencilerin konu ile ilgili akıl yürütme ve problem çözme becerilerinin gelişmesini engelleyebilir.

- Öğrencilerin öğrenme sorumluluğu kazanmalarını engeller.
- Bireysel farklılıklara ilgi ve ihtiyaçlara yanıt vermez (Gökarp, 2018).

Sosyal bilgiler dersinde en çok tercih edilen öğretim yöntemlerinden biri olan anlatım yöntemi, öğretmen merkezli olması, öğrenciye dinleme alışkanlığı ve not alma becerisi sağlaması açısından önemlidir (Taşpınar, 2015). Ancak öğrencinin bu yöntemde pasif olması, sınıf ortamında öğrencilerin dersten çabuk sıkılması, öğrenilenlerin kolay unutulması ve dikkatlerinin dağılması yönünden sürekli kullanılması uygun değildir.

2.3.2. Soru-Cevap Yöntemi

Soru- cevap yöntemi okullarda hala kullanılan, öğretmenin bir konuyla alakalı soru sorarak, öğrencilerden cevap beklediği sözel iletişim halidir. Öğrencilerin soru-cevap yöntemiyle eleştirel düşünme becerilerini geliştirerek, öğrencilerden aldığı yanıtlarla dönüt sağlayarak, konuyu anlayıp anlamadıklarını ve dersin etkin olma derecesinin kontrol edilmesinin sağlandığı bir yöntemdir (Ocak, 2011).

Soru-Cevap Yönteminin Faydaları

- Öğrencilerin öğrenme gücünü tespit etmeyi sağlar.
- Öğrencilerin analitik düşünmesine yardımcı olur.
- Öğrencilerin öğrenilecek konuyla ilgili güdülenmesini sağlar.
- Öğrencilerin anlamakta güçlük çektikleri kavramları açıklamalarına yardımcı olur.
- Öğrencileri yeni değer ve tutumlara karşı cesaretlendirir.
- Öğrencileri öğrenmeye ve öğrendiklerini değerlendirmeye karşı cesaretlendirir (Küçükahmet, 1998).

Soru- Cevap Yönteminin Sınırlılıkları

- Sorular öğrencilerin kavrayacağı biçimde yönlendirilmezse, öğrencilerin motivasyonu düşer.
- Sorulara doğru yanıt veremeyen öğrencilerin özgüven duyguları azalamaya başlar. Dolayısıyla öğrenci bildiği konuya ilişkin dahi iletişim kurmak istemeyebilir. Dolayısıyla derse aktif katılım sayısı azalır.

- Sorular öğrencilerin yanıtlayabileceği düzeyde olmalıdır. Ne öğrencilerin yanıtlayamayacağı kadar zor ne de çok kolay yanıtlayabileceği kadar basit olmamalı, zaman kaybı yaşanmamalıdır.
- Sorular anlaşılır olmaz da yönlendirici olursa, öğrencinin serbest düşünmesini engeller (Gökalp, 2018).

2.3.3.Tartışma (Panel, münazara, forum) Yöntemi

Tartışma yöntemi; öğrencilerin, derste öğretilmesi hedeflenen konuları daha iyi anlamalarını sağlamak amacıyla, farklı düşünceler ileri sürerek o konuyla ilgili analitik ve geniş kapsamlı akıl yürüterek, fikir alışverişinde bulunarak faaliyet gerçekleştirmeleridir.

Tartışma yöntemi öğretim süresince öğrencileri eleştirel düşünmeye yönlendirerek, kavranmamış noktaları açığa çıkararak öğrencilerin konuyla alakalı bilgilerini pekiştirmek amacıyla tercih edilir. Tartışma yöntemi yalnız öğrenciler arasında değil, öğretmen eşliğinde ve gözetiminde gerçekleştirilir (Ocak, 2011).

Panel: Panel tekniğinde, oluşturulan grup üyeleri belirli bir konu hakkında araştırma yaparak, elde ettikleri verileri inceleyip bu ön hazırlıktan faydalanarak, görüşlerinin sıra halinde açıklamalarda bulunurlar. Panel başkanlığını yürüten kişi panele katılan konuşmacılara eşit sürelerde konuşma hakkı verir. Panel sonrasında öğretmen tartışma konusunu tüm sınıfla paylaşabilir (Küçükahmet, 1998).

Münazara: Bir konu hakkında zıt fikirleri müdafaa eden iki farklı grubun, bir izleyici kitlesi önünde ve jüri karşısında tartışması olarak ifade edilir. Münazarada müdafaa edilen iki farklı fikir yansız bir dinleyici grubuna iletilir. Grupların birbirlerinin önermelerini çürütmek için müdafaa gerçekleştirirler. Münazara tekniği için kapsamlı bir ön hazırlığın yapılması gerekir. Müdafaa edilen görüşleri doğrulanmasına yardımcı olmak veya çürütülen dokümanlara erişmek vakit gerektirir. Münazara tekniği farklı fikirlere karşı önyargılı öğrencilere, değişik görüşler olabileceğini ve bunlara saygı duyulmasının gerekli olduğunu öğretmeyi hedefler. Münazara aynı zamanda öğrenciler arasında işbirliğinin gelişmesini sağlar (Tan, 2011).

Forum: Herhangi bir konu ile alakalı olarak dinleyicilerin konuşmacı kişilere soru sorarak gerçekleştirdikleri grup tartışmasıdır (İşman & Eskicumalı, 1998; Hatcher ve Andrews, 1963; Erginer 2004).

4. sınıf sosyal bilgiler dersinde münazara tekniğinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçladığı çalışmada Göçmez (2016), deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulmuştur. Sosyal bilgiler dersinde tartışma teknikleri kullanımına dayalı öğretimin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmada Kaya (2021), deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.3.4. Gezi Gözlem

Sınıf dışı etkinliklerden biri olan, eğitsel hedeflere yardımcı olmak için okul tarafından düzenlenen faaliyetlerden biridir. Gezi-gözlem yöntemiyle öğrencilere hem yaşadığı çevreyi hem de dünyayı görme imkânı sağlanmaktadır (Küçükahmet, 1998). Coğrafya öğretiminde gezi gözlem yöntemi uygulanırken diğer öğretim yöntem ve teknikleriyle (anlatım, soru-cevap, problem çözme vb.) ilişkilendirilebilmektedir (Aydın ve Güngördü, 2016).

Gezi Gözlem Yönteminin Yararları

- Öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekerek motivasyonlarının artmasını sağlar.
- Öğrencilerin çevre ile iş birliğine önemli katkıda bulunur.
- Öğrencilerin yaşadıkları çevreyi en iyi şekilde tanımalarına imkân sağlar (Taşpınar, 2015).
- Coğrafya öğretiminde kullanılan gezi gözlem yöntemi ile öğrenciler teoride gördükleri ve anlamakta zorluk çektikleri soyut konuları yerinde görme imkânı bulur (Aydın ve Güngördü, 2016).

Gezi Gözlem Yönteminin Sınırlılıkları

- Gözlem gezisi yapılması için gerekli makamlardan izin alınma zorunluluğu vardır.
- Gezi düzenlenecek yerlerin riskli alanlar olabilmesi, kalabalık alanlardaki gezilerde karmaşık olaylar görülebilme olasılığı, vakit ayırmayı ve ön hazırlığı gerektirmesi sorun oluşturabilir.
- Gözlem gezisinin çok iyi organize edilmesi konusunda ayrı bir uğraş gerekmektedir (Gökalp, 2018).

Özkan (2009), gezi gözlem ve inceleme yönteminin öğrenci başarıları üzerindeki etkisi konulu çalışmada geleneksel öğretim yöntemleri ile gezi gözlem yöntemini

karşılaştırmıştır. Deney grubu öğrencilerinin kontrol grubundaki öğrencilere göre daha başarılı oldukları araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Çelik'in (2019) öğretmen adayları üzerinde yaptığı araştırmada gezi yönteminin öğrencilerin başarısını arttırdığı yönünde sonuca ulaşmıştır. Aydoğan (2020), sosyal bilgiler tarih konularının öğretiminde tarihi mekânlarda uygulanan gezi- gözlem yönteminin öğrenci başarısını arttırdığını belirtmiştir.

Çetin, Kuş, Karatekin (2010) sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi gözlem yöntemine dair görüşleri adlı çalışmalarında, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi gözlem yönteminin sık kullandıkları bir metot olmadığı sonucuna ulaştıkları ifade edilmiştir.

Aktaş (2016) sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi gözlem tekniğini kullanırken yaşadıkları problemler ve kazanımlara ilişkin görüşlerinin sonuçları incelenmiştir. Çalışmasında sosyal bilgiler dersi öğretim sürecinde gezi gözlem yönteminin öğrencilere konuları yerinde gözlem yapmalarını sağlayarak, analiz edilmesini sağlaması bakımından önemli olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenlerin yanıtlarından gezi-gözlem yönteminden faydalanılmasının konuların daha iyi öğrenilmesinde etki teşkil ettiği fikrine egemen olduklarından bahsedilmiştir.

2.3.5. Örnek Olay

Örnek olay toplumsal ilişkilerle ilgili bir sorunu, bir olayı inceleme ve olayla ilgili sebepleri bularak, çözüm yollarıyla olayı kişisel hale getirmeden, genel bir çerçeve içerisinde, problemi merkeze alarak tartışılması sağlanarak uygulanan bir tekniktir. Örnek olay öğrencinin olayla ilgili karar verme, seçme ve sonucu elde etme ile ilgili deneyimler yaşamasını sağlamaktır. (Bilen, 1990).

Örnek Olay Yönteminin Faydaları

- Öğrencilerin katılımının sağlanması ve ilgi duydukları etkinliklerde yer aldıkları için tecrübe elde etmeleri kolaylaşır.
- Öğrencilerin yaratıcılığının artmasını sağlar.
- Öğrencilerin motivasyonunu artırır.
- Öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirir (Küçükahmet, 1998).

Örnek Olay Yönteminin Sınırlılıkları

Örnek olay yönteminde yaşanmış olaylar tercih edilmesi uygun görülse de, sınıf içi etkinliklerle alakalı gerçek olay olmaması halinde öğrenciye gerekli deneyimi kazandırmak amacıyla örnek olay oluşturulmak zorunda kalınabilir. Böyle durumlarda örnek olayın sade olunmasına dikkat edilmeli, fakat yalınlık adına olayların gerçeklik sınırının zedelenmemesine önem verilmelidir. Örnek olayın incelenmesi esnasında çözümü en iyi hale getirmek yerine, olayın olumlu ve olumsuz alternatifli çözüm yollarının belirlenmesi tercih edilmelidir (Bilen, 1990).

Gerçek yaşam sorunlarıyla öğrencileri karşı karşıya getiren örnek olay yöntemi; öğrenciyi eleştirel düşünmeye, sorgulamaya, gündelik yaşamda karşılaşılabilecekleri sorunları çözmeye yönelik becerilerin kazandırılmasını amaçlayan sosyal bilgiler dersi için oldukça önem taşıyan bir yöntemdir. Gözütok (2006), örnek olay yöntemini seçen öğretmenlerin planlamaya, sınıfta tartışılacak konuların seçimine ve öğrencilerin problemleri çözme biçimlerine dikkat etmesi gerektiğini ifade etmiştir. İbrahimoglu ve Öztürk (2013) sosyal bilgiler dersinde örnek olay yönteminin kullanımının öğrencilerin akademik başarı, derse karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkileri konusunu incelendiği araştırmasında, ilköğretim öğrenci kademelerinin eleştirel düşünme becerilerinin istenen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde örnek olay yönteminin kullanılması gerekli en önemli öğretim metotlarından birisi olmasına rağmen gerekli ölçüde faydalanılmadığı ve örnek olay metodunun öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerinin dersle ilgili tutum seviyeleri ve akademik başarı düzeylerini pozitif yönde etkilediğinden bahsedilmiştir.

2.3.6. Beyin Fırtınası

Bir sorun veya çalışmayla ilgili olarak hızlı akıl yürütmek, karar vermek ve fikir tasarlamak için yararlanılabilecek bir tekniktir. Beyin fırtınasını bir önder yönetir. Beyin fırtınası tekniğinde öğrencilere bir problem sunulur. Katılanlardan verilen kısa süre içerisinde fikirlerini dile getirmeleri belirtilir. Tüm kişilerin görüşü alınır. Görüşleri öğretmen not da alabilir, yazı tahtasını da kullanabilir. Sınırlanan süre içerisinde fikrini dile getirmeyen kişi atlanır, diğer bir kişiye geçilir. Not alınan fikirler daha sonra tartışılarak ana düşünceye ulaşmaya çalışılan bir tekniktir (Taşpınar, 2015).

Alım & Gül (2013) ‘nın beyin fırtınası öğretim tekniğinin coğrafi kavramların öğretimi ve kalıcılığı üzerindeki rolü isimli çalışmasında coğrafi kavramların beyin fırtınası tekniğiyle öğretim sürecini kolaylaştırdığı ve öğrenmede kalıcılığı önemli ölçüde sağladığı, dolayısıyla pozitif yönde katkılarda bulunduğu bahsedilmiştir.

2.3.7. Proje Tabanlı Öğrenme

Öğrencilerin bireysel veya grup çalışması yaparak bir şeyler üretmelerini sağlayan bu yöntemin hedefi hem öğrencilere bireysel çalışma alışkanlığı kazandırarak hem de grup halinde başkalarıyla da iş birliği yaparak, üretmeye teşvik etmek, problem çözme becerilerini geliştirmek, kendi ürünlerini elde ederek öğrencilerin bilim insanı gibi hareket etmelerini sağlamaktır (Ocak, 2011).

Topçu (2019)’nın Moursond’dan aktardığına göre, proje tabanlı öğrenmede izlenmesi gereken aşamalar mevcuttur. Bunlar:

- Öncelikle hedefler belirlenmelidir.
- Öğrenci çalışmak amacıyla bir sorun belirlemeli ve bu sorunu tanımlamalıdır.
- Çağdaş ölçme araçları ile değerlendirme ölçütleri belirlenmelidir.
- Öğrenci ve öğretmen birlikte çalışma gruplarını oluşturmalıdır.
- Alt problemler belirlenip çalışma planı hazırlanmalıdır.
- Çalışma takvimi oluşturulmalı, böylece daha planlı hareket edilmesi sağlanabilir.
- Öğrencinin öğrenme süreci takip edilmelidir.
- Araştırma sonuçları toplanmalı, düzenlenip rapor haline getirilmelidir.
- Proje sunumu yapılmalıdır.

Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi tarafından belirlenen sosyal bilgiler öğretimi ve öğreniminde olması gereken standartlar incelendiğinde aktif öğrenme, anlamlı öğrenme, bütünleştirme gibi öğelerin proje tabanlı öğrenmenin temel dinamiklerinin olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2007). Öteleş ve Ezer (2020), proje tabanlı öğrenme yönteminin sosyal bilgiler dersi öğretim programının amaç ve özellikleri ile benzerliklerinin bulunduğunu, yöntemin derste kullanılmasının öğrencilere önemli katkılar sağlayacağı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Ulukaya Ötele ve Ezer (2020)'nin proje tabanlı öğrenme yönteminin öğrencilerin derse yönelik tutumlarına etkisinin incelendiği çalışmalarının sonuçları ışığında, öğrencilerin derse dair tutumlarını pozitif olarak etkide bulunduğundan bahsedildiğini söylemek mümkündür. Proje tabanlı öğrenme metoduyla, öğrencilerin ders sürecinde aktif olmasını sağlayan etkinlikler içermesinin, öğrencilerin sınavlarla alakalı kaygı düzeyini azaltması durumuyla bağdaştırıldığı dile getirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin bu niteliklerle öğretim süreci geçirmelerinin, sosyal bilgiler dersine karşı pozitif yönde tutum geliştirdiklerinden bahsetmişlerdir.

2.3.8. Problem Çözme Yöntemi

Problem çözme, istenen amaç ulaşabilmek için etkili ve yararlı olan araç ve faaliyetleri türlü olanaklar içinden tercih etme ve kullanma yöntemidir.

Bir problemin çözümü için elde edilen verilerle ilgili genelleme ve sentez yapmak için kullanılır. Problem çözme yöntemi araştırma yoluyla öğretme yaklaşımında, bilişsel alanın uygulama basamağından başlayarak daha üst düzeyindeki davranışların kazandırılması için kullanılmaktadır (Gökarp, 2018).

Problem Çözme Yönteminin Yararları

- Öğrencinin aktif olarak katılımının gerçekleştiği ve diğeri sorumluluklarının geliştirildiği bir yöntemdir.
- Öğrencilerin hem zihinsel hem duyuşsal olarak bilgiler edinebilmelerini sağlar.
- Öğrencilerin güdülenmesini ve motivasyonunu artırır.
- Öğrencilere birçok kaynaktan ve materyalden yararlanma olanağı sağlar.
- Öğrenciler problem çözümünde sonuca varmak için bağımsız düşünmeleri gerektiğinin farkına varırlar (Küçükahmet, 1998).

Problem Çözme Yönteminin Sınırlılıkları

- Öğretmenin öğretimde merkez olduğu yöntemlere oranla daha çok zamana ihtiyaç duyar.
- Problem çözme aşamalarının en iyi şekilde gerçekleştirilmesi gerekir.
- Problemin çözülmesi için bilgi toplamak zor olabilir.
- Öğretmenin rehberlik bakımından yeterli özellik taşıması problemin çözülmesini zorlaştırabilir.

- Grup çalışmasında gerçekleştirilen problem çözme uygulamalarında grup birlik ve beraberliğinin olmadığı durumlarda problemin çözümünü bulmak zorlaşabilir (Taşpınar, 2015).

Sosyal bilgiler dersinde problem çözme yönteminin uygulanmasındaki asıl amaç, öğrencilere, okul yaşamı dışında başka sorunlarla yüz yüze geldiklerinde, bunlarla başa çıkabilme becerisini kazandırmaktır (Emiroğlu, 2009). Altun ve Emir (2008), sosyal bilgiler dersinin yaşamla ilgili olduğu ve toplumsal yaşamın önemli bir bölümünü sorunlar ve bunların çözümden oluştuğunu belirtmiştir. Bu nedenle problem çözme becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesinde en önemli görevin sosyal bilgiler dersine düştüğünü, sosyal bilgiler öğretiminde problem çözme yöntemine uygun bir şekilde dersin nasıl planlanabileceğinin ve nasıl uygulanabileceğinin öğrencilere kavratılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

2.3.9. Aktif Öğrenme

Açıkgöz (2006), öğrenenin, öğrenme sürecinde var olan bütün sorumlulukları taşıdığı, bu sürecin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve öz-düzenleme yapma fırsatının öğrenene verildiği öğrenme süreci olarak aktif öğrenmeyi tanımlamaktadır. Öğrenme sürecinde aktif bir rol oynayan öğrencilerin anlamlı öğrenmeyi sağlaması hedeflenmektedir. Kalıcılık için öğrenilenlerin kullanılması ve bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamıştır (Açıkgöz, 2006).

2.3.9.1. Altı Şapka

Öğrencilerin akıl yürütme becerilerinin geliştirilmesini sağlayarak, bir sorunun çözümlenmesinde farklı fikirlerin öne sürülmesiyle birlikte çok boyutlu fikirler üreterek, doğru kararlar almayı öğrenmelerine imkân tanıyan bir öğretim tekniğidir (Gökalp, 2018).

- Beyaz (Tarafsız) şapka: Net, tarafsız, tartışmaya açık olmayan, sayısal kanıtlara dayalı bilgiler sağlar.
- Kırmızı şapka (Duygusal, kişiselleştirilen şapka): Olayı duygularıyla heyecanlı, kontrol etmeden, hislerini kullanarak değerlendirir.
- Siyah şapka (Kötümser şapka): Konuyu negatif, olumsuz, riskler ve tehlikelerle ele alarak değerlendiren daha çok tedbir amaçlı bir şapkadır.

- Sarı Şapka (Avantajlar şapkası): Konuyu iyimser, avantajlar yaratarak olumlu ve aydınlık yönlerini ele alarak kullanılan şapkadır.
- Yeşil şapka (Yaratıcılık şapkası): Yeniliklere açık, alternatifler üretmeye odaklı, girişimci ve yaratıcı bir şapkadır.
- Mavi şapka (Değerlendiren şapka): Bütün düşünme becerilerini göz önünde bulundurarak, kontrol eden ve sonucunda serinkanlı olarak durumu analiz ederek, sonuçlar bulmaya çalışan düşünceleri içeren şapkadır (De Bono, 1997; Özden, 1997; Gürkan ve Gözütok, 1998).

2.3.9.2. Altı Ayakkabılı Düşünme Tekniği

Edward De Bono tarafından düşünceleri somutlaştırmak amacıyla tasarlanmıştır. Tıpkı altı şapkada olduğu gibi her renk ve biçimdeki ayakkabılar farklı uygulamaları içermektedir. Can (2005) bu ayakkabıların renkleri, biçimleri ve içerdikleri uygulamaları Bono'dan (1998) şu şekilde aktarmıştır:

- Lacivert resmi ayakkabılar, talimleri, rutin işleri ve resmiyeti çağrıştırır. Uygulama tarzı da resmi prosedürleri ve rutinleri kapsamaktadır.
- Gri spor ayakkabıların uygulama tarzı araştırma, inceleme ve delil toplama ile ilgilidir. Uygulamadaki amaç bilgi toplamaktır. Bu bilgiler çok yönlü ve tarafsız olmalıdır.
- Kahverengi yürüyüş ayakkabısında pragmatizm ve pratikliğe ağırlık verilmiştir. Planlar ve rutinlerden çok kişisel inisiyatifler davranışı belirlemektedir.
- Turuncu lastik çizmeler tehlikeyi, dikkat çekmeyi ve uyarıyı çağrıştırır.
- Pembe ev terliklerinin uygulama tarzı koruma, insanların duygu ve hassasiyetlerine karşı duyarlı olmayı gerektirir.
- Mor binici çizmeleri yetkiyi çağrıştırır. Liderlik ve hâkimiyet söz konusudur.

2.3.9.3. Kartopu Tekniği

Öğrenciler ilk başta bireysel, sonra iki kişilik gruplar halinde bir konuyu araştırmak ve tartışmak amacıyla bir araya gelirler. Daha sonra ikişerli olan bu gruplar birleşerek önce dörtlü, dörtlü grubun birleşmesi ile sekizli ve giderek büyüyen gruplar halinde birleşirler. Her grup kendilerine verilen konu üzerinde çalışırlar. En sonunda elde edilen sonuçlar sınıfla paylaşılır (Kiras ve Akçay, 2016).

2.3.9.4. Akvaryum

Öğrencilerin ilgi duyduğu ya da anlaşılamadığı konuların öğretiminde kullanılan tartışma tekniklerinden biridir. Sınıfın orta yerine bir çember çizilerek ortasına boş sandalye konulur. Sınıfın tamamı bu çemberin dışındadır. Konu ile ilgili yorum yapmak isteyen öğrenci sandalyeye oturur, düşüncesini dile getirdikten sonra çemberin dışına çıkar.

Bütün öğrenciler tartışmayı izler, konu hakkında düşünür ve katılımcılara dönüt verir (Aydın ve Güngördü, 2016).

2.3.9.5. Balık Kılçığı Tekniği

1968 yılında Kaoru Ishikawa tarafından geliştirilen teknik bir problemi veya durumu meydana getiren ya da etkileyen sebep ve etkenleri belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Neden sonuç diyagramı olarak da adlandırılan bu teknik, sorun hakkında bütün bilinenlerin ortaya konması amacıyla bilinenlerden bilinmeyene doğru sistematik bir yaklaşım olarak bilinmektedir (Aydın ve Güngördü, 2016).

2.3.9.6. Kavram Haritaları

Herhangi bir konuya ait kavramsal yapılaşmayı, kavram ve kavramlar arasındaki bilişsel bağlantıları görselleştiren, şemalar ve tablolardan oluşan grafiksel yapılardır. Örümcek haritası, sınıflama haritası ve hiyerarşik kavram haritaları en yaygın olarak kullanılan kavram haritalarıdır. Bir öğretim tekniği olarak öğretimin her aşamasında kullanılabilir. Aynı zamanda konular arasında bağlantı kurulmasına yardımcı olarak üniteler veya bölümler arasındaki geçiş rolünü de üstlenir. Bireysel olarak kullanılabileceği gibi grup çalışmalarında da kullanılabilir. Konunun ne kadar anlaşıldığı ve hangi kavramların karıştırıldığını anlamaya yardım eder (Çolak, 2010).

Yılmaz & Çolak (2012) sosyal bilgiler öğretiminde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin tutum, akademik başarı ve bilgilerin kalıcılık düzeylerine etkisi konulu araştırmalarının sonuçları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin sosyal bilgiler müfredatında bulunan kavramların öğretiminde kavram haritaları tekniğinden faydalanılmasının, sosyal bilgiler dersine yönelik pozitif yönde tutum geliştirme düzeylerinin artırılmasında, öğretim sürecine aktif olarak katılmalarının gerçekleştirilmesinde ve akademik başarı seviyelerinin yükseltilmesinde etkili olduğundan bahsedilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde kavram haritası tekniğinden yararlanılmasıyla, dersteki öğrenci başarısının artması, negatif öğrenci tutumlarının yok

edilmesinin ve bilgilerin uzun zaman hafızada kalıcılığının sağlanmasının gerçekleştiğinden söz edilmiştir. Bu araştırmada öğrencilerin kavram haritaları tekniğine uyum sağlayıncaya kadar ara ara acemilikler yaşadıkları ve sıkılganlık gösterdikleri, araştırmanın ilk aşamalarında izlendiğinden bahsedilmiştir.

2.3.9.7. Zihin Haritaları

Tony Buzan tarafından 1960'lı yıllarda geliştirilmiştir. Zihin haritaları bir not tutma yöntemi olmakla birlikte stratejik planlama, sunum tasarlama ve yapımı, problem çözme gibi çok geniş bir uygulama içerir. Beynin tamamını kullanmayı amaçlayan grafik tekniktir. Zihin haritası çok kolay kullanılabilir bir tekniktir (Tağa, 2013). Anahtar kelimeler ve resimler arasında açık ve uygun birlikler yapılır. Bireylerin zihinlerindeki bilgilerin kâğıt üzerine özetlenmesi tekniğidir. Düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlar (Aydın, 2009).

Eşmekaya'ın (2019) zihin haritası tekniğinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasının akademik başarı ve kalıcılığa etkisi çalışmasında elde ettiği sonuçları incelendiğinde zihin haritası tekniğinin öğrencilere kavradıkları konuyu daha iyi özümseyerek öğrenmede kalıcılığın sağlanmasına destek olduğunun ifade edildiği görülmüştür.

Karadeniz, Tangülü & Faiz'in (2013) ortaokul 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde zihin haritalama tekniğinden faydalanmanın akademik başarıya etkisi, ders içerisindeki yeri ve önemi konulu araştırması incelenmiştir. Çalışmada zihin haritalama metoduna dayalı faaliyetlerin yapıldığı gruplardaki öğretim başarısının uygulanmayan gruba göre daha fazla başarı sağlandığından bahsedilmiştir.

2.3.9.8. Konuşma Halkası Tekniği

Sınıf ortamında güveni ve saygıyı oluşturmak, öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmek, kendilerini doğru bir şekilde ifade etmelerini, empati kurabilmelerini sağlayabilmek amacıyla uygulanan bir tekniktir. Öğrencilerin görüş farklılıklarının olabileceğini anlamasına ve bu farklılıklara saygı göstermesine yaramaktadır. Öğrencilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri ve ifade edebilecekleri bir ortam hazırlanarak öğrenciler halka şeklinde oturtulur. Açılış konuşması yapan öğretmen konuşma halkası tekniğini başlatır ve yakın arkadaşların birlikte oturması istenmez (Bülbül ve Sakız, 2020).

Sosyal bilgiler dersi “Demokrasinin Serüveni” ünitesinin öğretilmesinde kullanılan konuşma halkası tekniğinin öğrencilerin akademik başarılarında olumlu bir etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.9.10. İstasyon Tekniği

Öğrencinin öğrenme ortamında aktif olduğu, her öğrenme merkezinde hedeflenen amaçları kendi sorumluluğunda yerine getirdiği, iş birliği içerisinde belirli sürede öğrencilerin tüm zekâ alanlarına uygun etkinlikleri yerine getirerek çalışma imkânı bulabildiği, öğretmenin rehber olduğu ve yeri geldiğinde öğrencilerin sorularını cevaplandığı aktif bir öğretim tekniğidir. Öğrenme istasyonlarını hazırlamanın ilk adımı, öğretmenin öğrencilerin hangi becerileri öğrenmesini ve pratik yapmasını istediğini yani öğrenme merkezlerinin hedeflerini belirlemektir. Öğrenme hedefleri belirlendikten sonra grupların oluşturulması gerekir. Merkezlerdeki etkinlikleri tasarlarlarken hedeflerin tamamını kapsamalıdır. Sınıftaki her bir öğrencinin öğrenme hızı, hazırbulunuşluk düzeyi birbirinden farklı olduğu için öğrenme merkezlerindeki süre esnek tutulmalıdır. İstasyonlarda merkezlerin amacına göre gerekli araç gereçlerin (makas, karton, harita, kitaplar vb.) bulundurulması gerekir. Öğrenme istasyonlarında yapılan bağımsız çalışmalar için kuralların oluşturulması çok önemlidir. Öğretmen uygulama boyunca her grupta ilgilenmelidir. Tüm istasyonlardaki görevlerini tamamlayan öğrencilerin çalışmalarını kontrol etmek için değerlendirme süreci başlar. Bu süreç öğretmenlerin öğrencilere geri dönüt vermesi, onların eksikliklerinin tamamlanması ya da yanlışlarının düzeltilmesi bakımından önemlidir (Öner, 2020). İstasyon tekniği, öğrenenin konunun amaçlarına ulaşması için tasarlanmış mantıklı, ardışık ve farklı yöntemlerin uygulandığı istasyonlardan meydana gelmektedir. Öğrencilerin bireysel farklılıkları göz ardı edilmeden onların seviyelerine uygun farklı yöntemler seçilmesi, çok sayıda ve fazla materyallerin kullanılması ile öğrenci merkezli öğrenme sağlanmaktadır. Bu teknikle etkili ve kalıcı öğrenme sağlanır (Atik, Ekemen ve Erkoç, 2019).

2.3.10. Gösteri (Demonstrasyon)

Öğretmenin daha çok psikomotor davranışların öğretiminde veya bir konuyla alakalı öğrencilere birtakım araçları göstererek ya da bu araçlardan yararlanarak öğretilmek istenen konuyu kavratmaya çalışması olarak ifade edilen demonstrasyon tekniğinde asıl

aktif olan sınıf içinde, laboratuvarında, atölyelerde veya okul dışında da deney uygulayan veya bazı ders araç gereçlerini gösteren ve açıklayan öğretmendir (Bilen, 1990).

2.3.11.Drama ve Rol Yapma

Drama öğrencilerin olaylar ve durumlar karşısında ne şekilde davranmaları gerektiğini deneyimleyerek öğrendikleri uygulamalı bir tekniktir. Drama ile elde edilebilecek eğitsel hedefler ile toplumsallaşma, üreticilik, özgüvenini artırma, girişimcilik, becerilerini keşfetme, bağımsız karar verebilme, demokratikleşme, empati kurma becerisi, hoşgörü, neden – sonuç ilişkisi kurabilme, estetik becerisi, iletişim becerisi gibi amaçlar olarak değerlendirilebilir (Demirel, 2002 & Taşpınar, 2015: 200).

Rol yapma yönteminde öğrenci bir konuyu veya olayı arkadaşlarının karşısında canlandırır. Grup üyeleri sadece dinlemek ve tartışmaktan ziyade olayın nasıl oluştuğunu seyrederken anlamaya çalışırlar. Bu durumu öğrencilerin empati yeteneğini geliştirerek sınıf içi problemlerin çözülmesinde, tarihsel ve toplumsal olayların anlaşılmasında da kullanılabilir (Çilenti, 1984; Özdemir, 1965).

Aykaç & Adıgüzel'in (2011) sosyal bilgiler dersinde “Hep Birlikte” temasının yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesi konusunun inceledikleri çalışmalarında yaratıcı drama metodunun öğrencilerin öğrenme seviyesi ve akademik başarı düzeyleri üzerinde pozitif yönde olumlu etki gösterdiğinden bahsedilmiştir. Öğretim sürecinde yaratıcı drama metodunun uygulandığı öğrenciler diğer yöntemlere kıyasla, konuyu daha iyi kavradıklarından, daha iyi öğrendiklerinden ve sosyal bilgiler dersine daha çok ilgi gösterdiklerinden söz edilmiştir. Öğrencilerin yaratıcı drama metodunun uygulandığında öğrenme sürecinde hevesli, coşkulu ve neşeli olduklarından bahsedilmiştir. Ayrıca yaratıcı drama yöntemiyle öğrencilerin arkadaşlarıyla daha olumlu ilişkiler kurdukları, birbirlerini daha iyi keşfettikleri ve daha çok paylaşımda bulundukları dolayısıyla öğrenme ortamında daha etkili bir iletişim gerçekleştirildiğinden bahsetmek mümkündür.

Yaratıcı dramanın sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrenci başarısına etkisini araştırdığı çalışmada Naysi ve Adıgüzel (2017), öğrenci başarısı üzerinde anlamlı düzeyde etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yenigül Kozaner (2019), sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramanın kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini aldığı çalışmada yaratıcı drama yönteminin sosyal bilgiler dersinde kullanılabilirliği konusunda

öğrencilerden olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalarda drama ile öğrencilerin derste daha aktif oldukları, olumlu tutum geliştirdikleri, öğrenciler arasında olumlu iletişim becerileri geliştirdiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır (Aykaç, 2008; Uygungül, 2016; Yenigül Kozan, 2019).

2.3.13. İşbirlikli Öğrenme Yöntemi

İşbirlikli öğrenme yöntemi J. Dewey, Vygostky ve Slavin tarafından oluşturulmuştur. İşbirlikli öğrenme yöntemi öğrencilerin bir arada çalışmalarını gerçekleştirerek hem kendi başarılarının hem gruptaki arkadaşlarının başarılarının artırılmasını sağlayan bir öğrenme yöntemidir. Öğretimde yaygın olarak kullanılan öğretim biçimlerinden biridir. İşbirlikli öğrenmenin en önemli özelliği öğrencilerin ortak bir hedefle bir araya gelerek küçük gruplar şeklinde birbirlerinin öğrenmelerine katkıda bulunarak çalışmalarda bulunmalarıdır. İşbirliğine dayalı öğrenmenin en verimli şekilde gerçekleşebilmesi üç temel öğenin varlığıyla oluşur. Bunlar; grup hedeflerini sahiplenme, bireysel görevlerini yerine getirme ve başarı için eşit şans hakkı vermektir (Sönmez, 2011 & Aykaç, 2004).

İşbirlikli öğrenme, sosyal bilgiler dersi içerisindeki coğrafya konularının öğretiminde uygun yöntemlerdendir. Örneğin; bahçe planlama ve bitki yetiştirme, ekosistemdeki canlıların yaşam döngülerini gözlemleme, araştırma ve inceleme, mevsim değişikliklerini gözlemleme, projeler üretme, tahminde bulunma ve kayıt altına alma, problem çözme gibi etkinlikler işbirlikli öğrenmeyle gerçekleştirilebilir (Ünlü, 2016).

İşbirlikli Öğrenmenin Faydaları

İşbirlikli öğretimle ilgili yapılan birçok araştırmaya göre işbirlikli öğretim yöntemi öğrenci başarısına ve öğrencilerin sosyal becerilerine önemli katkı sağlamaktadır. Bu yararlarından bazıları şunlardır:

- Başarının atmasını sağlar.
- Bilginin transferini kolaylaştırır ve bilginin unutulmasını engeller.
- Derse aktif katılımı sağlar.
- Öğrencilerin uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey becerilerinin geliştirilmesini sağlar.
- Öğrencilerin derse ilgi ve motivasyonunu artırır.
- Öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirerek sosyalleşmelerine katkıda bulunur.

- Öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci iletişimini ve ilişkisini geliştirir (Tok, 2011; Aydın, & Güngördü, 2016).

İşbirlikli Öğretim Yönteminin Sınırlılıkları

Grup içerisinde eşit paylaşılmayan görevler olur, sorumluluk birkaç kişiye yüklenir, diğerlerinin çabası olmazsa iş birliği gerçekleşmemiş olur (Özkal, 2000)

İşbirliğine dayalı öğrenme birden fazla yöntemi içinde barındırmaktadır. İşbirlikli öğrenme özelliklerinin ve ilkelerinin uygulanmasına elverişli birçok işbirlikli öğrenme tekniği (Birlikte Öğrenme, Takım-Oyun-Turnuva, Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri, Akademik Çelişki, Jigsaw vb.) geliştirilmiştir (Açıkgöz, 2003).

Sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilere kazandırılması istenen bilgi ve beceriler günlük yaşamda bireyler için oldukça faydalı bir niteliktedir. Derste uygulanacak aktif öğrenme yöntemleri sayesinde öğrenciler günlük yaşamda problem çözme becerisi kazanırlar. Aktif öğrenme yöntemlerinin kullanılması ile birlikte yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrencilerin derslerde aktif olduğu, bilgiye kendisinin ulaşabildiği, sorunların çözümüne yönelik alternatif fikirler geliştirebilen bireyler yetiştirilmesi mümkün olacaktır (Sağlam ve Bilgili, 2006). Aktif öğrenme yönteminin birçok tekniği sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmıştır. Şimşek ve diğ. (2014)'nin işbirlikli öğrenme üzerine yaptıkları çalışmada mevcut ders süresinin etkinlikler için yeterli olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kuş & Karatekin (2009) işbirliğine dayalı öğretimin sosyal bilgiler dersinde akademik başarı üzerine etkisinin araştırıldığı çalışması incelemiştir. Araştırmada sosyal bilgiler konularının öğretiminde işbirlikli öğrenme yöntemi olan “Birleştirme I” (Jigsaw) ‘in klâsik öğrenme yöntemi yöntemine kıyasla, bireylerin akademik başarı düzeylerine olumlu katkılar sağladığı ve bireylerin işbirlikli öğrenme yöntemiyle alakalı genellikle olumlu fikirlerde bulundukları görülmüştür.

Avşar & Alkış (2007) işbirlikli öğrenme yöntemi “Birleştirme I” tekniğinin sosyal bilgiler derslerinde öğrenci başarısına etkisi konulu çalışmasında, işbirliğine dayalı yöntemin gerçekleştirildiği öğrencilerde, uygulanmayan gruptaki öğrencilere göre olumlu sonuçlar elde edildiğinin görüldüğünden bahsedilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma deseni, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması “ne”, “niçin” ve “nasıl” sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı ayrıntılı bir şekilde incelemesine olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Creswell (2007)’e göre durum çalışması, araştırmacının birden fazla kaynak (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, belgeler, raporlar) içeren veri toplama araçlarını kullanarak belirli bir zaman içinde bir veya daha fazla sınırlı durumu detaylı ve derinlemesine incelediği, bir durum betimlemesi veya durumla ilgili temaların açıklandığı nitel bir araştırma yöntemidir.

Durum çalışması desenlerini tek durum çalışması ve çoklu durum çalışması olarak iki bölümde inceleyen Yin (2014), aynı zamanda bu durum çalışmalarını bütüncül ve iç içe geçmiş olarak da kendi arasında ayırmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi yapılacağı için “tek durum deseni” kullanılmıştır. Farklı yaşantı ve deneyimlere sahip olan 20 öğretmenin görüşü birer analiz birimi olarak düşünüldüğü için “iç içe geçmiş tek durum deseni” uygulanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma grubunu 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında Samsun ili Bafra merkez ilçesinde yer alan 7 ortaokulda 5. 6. ve 7. sınıf kademelerinde görev yapan yirmi sosyal bilgiler öğretmeni meydana getirmektedir. Araştırma dâhilinde araştırma grubunu tespit etmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemleri kapsamında var olan ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmanın, araştırma grubunun tespit edilmesi amacıyla öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretmeni olması, en az 10 yıl ve üzeri mesleki deneyim ehli ve resmi ortaokullarda görevde bulunuyor olması gibi özellikler ölçüt kabul edilmiştir. Belirlenen ölçütler istikametinde gönüllülük

esasına dayalı olarak 8'i kadın, 12'si erkek olmak üzere toplam yirmi sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen kişilere Ö2, Ö5, ...Ö20 şeklinde kodlar verilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Uygulamanın tam anlamıyla gerçekleştirildiği bu aşama, içerik çerçevesinde tespit edilen problemle ilgili araştırma yapılmasını; varsayımların önerisi söz konusu ise öne sürülen durumların sınanması amacıyla yürütülen araştırmaların hepsini içermektedir (Aziz, 2010). Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre hazırlanmış olup veri toplama vasıtası olarak yarı yapılandırılmış görüşme formlarından faydalanılmıştır.

3.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin görüş ve önerilerine dair verilere ulaşabilmek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu düzenlenmiştir. Nitel araştırmalarda en çok yararlanılan yöntemler içerisinde yer alan görüşme, araştırma yapılan konuyu, ilgili bireylerin yargılarıyla değerlendirmeye, bu yargıları meydana getiren toplumsal yapıyı ve süreçleri açığa çıkarmayı sağlaması açısından önem teşkil etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşme, araştırmacının hedeflerine uygun veri elde etmeye çaba gösteren, araştırmacıyla görüşülen birey arasında soru sorma ve cevaplamaya yönelik etkileşimli bir iletişim sürecini kapsayan bir faaliyettir (Yılmaz & Çelik, 2009).

Araştırmada katılımcılara yöneltilecek soruları, incelenen duruma ait problemlerin soru cümlelerine dönüştürülmesinden (Baltacı, 2019) yola çıkarak düzenlenen formda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretilmesinde kullanılabilecek yöntem ve teknikler ile ilgili görüşlerini almak amacıyla 4 açık uçlu soru ile yöntem ve teknikleri ne sıklıkta kullandıklarını tespit etmek amacıyla tablo hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır. Sorular hazırlanmadan önce ilgili literatür taranmış, benzer konularda yazılan tezler ve makaleler incelenmiştir. Hazırlanan taslak sorular öncelikle coğrafya ve sosyal bilgiler alanında uzman iki akademisyen ile sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapan iki öğretmenin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda sorularda düzeltmeler yapılmıştır. Sinop ilinde görev yapmakta olan 2

sosyal bilgiler öğretmeni ile pilot çalışma yapılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Evren; bir çalışmada bilgi toplamak için üzerinde araştırma yapılacak kişi ve objelerin tamamına verilen isimdir. Bir başka ifade ile evren betimleme ve tanımlama yapılmış araştırma birimleridir (Aziz, 2010). Evren benzer niteliklere sahip kişilerin veya unsurların meydana getirdiği tümcedir (Yılmaz & Çelik, 2009).

Araştırma yapılacak evreni temsil etmek üzere verilerin kaynağını meydana getiren, birey ve objelerin evrenden alınan, araştırma sonucundan ulaşılan bulgulara genelleme imkânı sağlayan bölümüne “örneklem” adı verilir (Aziz, 2010). Bir başka ifadeyle örneklem; evren içinden belli başlı kriterlere göre seçilmiş olan ve evreni temsil etme yeterliliğinde olduğu öngörülen bir alt kümedir (Yılmaz & Çelik, 2009).

Örnekleme araştırmacının kendi amaçları istikametinde evrenden seçimde bulunarak örneklemenin tespit edilmesidir. Örneklemin belirlenmesinde araştırma problemine en elverişli olan unsurların seçilmesine dikkat edilir (Yılmaz & Çelik, 2009).

Amaçlı örnekleme ise araştırmalarda evrene genellemelerde bulunma fırsatının sınırlı olması, araştırmayı yapan kişinin sahsına münhasır değerli olarak belirlendiği ölçütlere elverişli olarak örnek seçilmesidir. Dolayısıyla araştırmayı gerçekleştiren kişinin yanılma durumu ve örnekleme ile ilgili yanılma ihtimali oldukça fazladır. Aynı zamanda amaçlı örnekleme yönteminde evrenle alakalı çok derinlemesine bir bilginin araştırma öncesinde var olmasını gerektirir (Oğuzhan Ömer Demir, 2009).

Araştırmacı tarafından çalışma kapsamında verilerin toplanması aşamasında elverişli yer ve zaman tespit edilerek katılımcıların görüşleri alınmıştır. Katılımcıların düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri ve görüşme sürecinde kendilerini rahat hissedebilmelerini sağlayacak atmosfer oluşturulmuştur. Yirmi öğretmen ile yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi aşaması araştırmayı sonuca ulaştıran basamaktır. Elde edilen verilerin analiz edilmesi ve bulgu haline getirilmesi bu aşamada gerçekleştirilir. İçerik

analizi bir iletinin içindeki verilerden tekrarlanabilir ve önemli konjektürler yapan bir araştırma tekniğidir (Aziz, 2010).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kapsamındaki alan içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemde veriler çözümlenirken deneyimlerin ve anlamların tespit edilmesine çaba gösterilir. Ayrıca verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu ifade edebilecek temaların belirlenmesine çalışılır. İçerik analizinde temel amaç; karşılıklı olarak paralellik gösteren verilerin bir araya getirilmesi ve bu verilerin anlaşılabilir bir şekilde ve belli bir düzen içerisinde yorumlanmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Nitel araştırmalarda bulguların çözümlenmesi en zor aşamalardandır. Nitel veri çözümlenmesinde elde edilen verilerin sistematik hale dönüştürülmesi, kodlanması ve okurlara hazır hale getirilmesi gerekir. Nitel araştırmalarda bulunan kişiler nadir olarak değişkenlerden yararlanarak çözümlenmelerde bulunurlar. Fakat daha çok fikirlerden, kavramlardan ve temalardan genellemelerde bulunmak amacıyla analitik yöntemler olarak faydalanırlar (Demir, 2009).

Belirlenen ölçütler istikametinde gönüllülük esasına dayalı olarak 8'i kadın, 12'si erkek olmak üzere toplam yirmi sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen kişilere Ö2, Ö5, ...Ö20 şeklinde kodlar verilmiştir.

Araştırma dâhilinde toplanan veriler elde edilen veriler tek tek olgulardan genel önermelere varan bir anlayış izlenerek çözümlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanarak elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Görüşme isteğini kabul eden yirmi öğretmenin katılımıyla yarı yapılandırılmış testler aracılığıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından temalar ve kategoriler oluşturulmuştur. Öğretmenlerin bu temaları kaç defa dile getirdiği tablolarda frekans olarak gösterilmiştir. Sonrasında çalışma uzman görüşüne başvurularak yürütülmüştür. Her iki kodlayıcının oluşturmuş oldukları kodlar arasında karşılaştırma yapılarak uyumlu kodlar tespit edilmiştir. Bu kodlar tablolar şeklinde ve katılımcıların bazı yorumları olduğu gibi aktararak bir arada verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelere Ait Bulgular

Araştırma sonuçlarından hareketle elde edilen betimsel analiz sonuçlarına göre veriler karşılaştırmalı olarak incelenebilmesi amacıyla tek tabloda bir araya getirilerek frekans ve yüzde olarak aşağıdaki gibi organize edilerek sunulmuş ve bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Ait Kişisel Bilgiler

Demografik Özellikler		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Kadın	9	45
	Erkek	11	55
Mesleki kıdem	11-20 yıl	8	40
	21 yıl ve üzeri	12	60
Öğrenim durumu	Lisans	16	80
	Yüksek Lisans	4	20
Mezun olunan fakülte	Eğitim fakültesi	16	80
	Fen Edebiyat Fakültesi	4	20
Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Hizmet içi Eğitim	Evet	17	85
	Hayır	3	15

Tablo 1. araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel bilgileri tablosu cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu, mezun olunan fakülte, öğretim yöntem ve teknikler ile ilgili hizmet içi eğitim gibi kategorilere bölünüp incelenerek oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet kategorisinde; 9 (%45) öğretmenin kadın, 11 (%55) öğretmenin erkek olduğu tespit edilmiştir. Mesleki kıdem kategorisinde; 11-20 yıl ve üzeri 8 (%40), 21 yıl ve üzeri 12 (%60) öğretmenin görevde bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrenim durumları kategorisinde; 16 (%80) öğretmenin lisans, 4 (%20) öğretmenin ise yüksek lisans derecesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mezun olunan fakülteler kategorisinde; 16

(%80) öğretmenin eğitim fakültesi, 4 (%20) öğretmenin ise fen-edebiyat fakültesi mezunu olduğu belirlenmiştir. Öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili hizmet içi eğitim alıp almadıklarına dair oranları incelendiğinde; 17 (%85) öğretmenin evet cevabını verdiği, 3 (%15) öğretmenin ise hayır cevabı verdiği tespit edilmiştir.

Tablo.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoğunlukla Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Kullanım Analizi

	Hiçbir zaman		Bazen		Nadiren		Çoğunlukla		Her zaman	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	Yüzde	<i>f</i>	%
Anlatım	–	–	–	–	–	–	15	75	5	25
Soru cevap	–	–	–	–	–	–	15	75	5	25
Probleme dayalı öğrenme	2	10	12	60	3	15	3	15	–	–
Gösteri	5	25	10	50	2	10	3	15	–	–
Drama	6	30	8	40	6	30	–	–	–	–
Proje tabanlı öğrenme	5	25	5	25	10	50	–	–	–	–
Tartışma	–	–	10	50	3	15	7	35	–	–
Kartopu	12	60	5	25	3	15	–	–	–	–
İstasyon	14	70	3	15	3	15	–	–	–	–
Akvaryum	9	45	2	10	8	40	–	–	–	–
Beyin fırtınası	–	–	5	25	–	–	12	60	3	15
Altı şapka	9	45	6	30	5	25	–	–	–	–
Altı ayakkabı	14	70	3	15	3	15	–	–	–	–
Gezi gözlem	–	–	10	50	10	50	–	–	–	–
Örnek olay	–	–	2	10	2	10	14	70	2	10
İşbirlikli öğrenme	4	20	7	35	3	15	6	30	–	–
Balık kılçığı	4	20	7	35	7	35	2	10	–	–

Kavram haritası	–	–	8	40	–	–	10	50	2	10
Zihin haritası	5	25	6	30	2	10	7	35	–	–
Konuşma halkası	5	25	4	20	2	10	9	45	–	–

Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklere bakıldığında anlatım, soru cevap, örnek olay, beyin fırtınası gibi yöntem ve teknikleri daha çok kullandıkları, drama ve rol oynama, gösteri gibi yöntem ve teknikleri daha az kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların genel olarak herkesçe bilinen geleneksel yöntem ve teknikleri daha fazla kullandıkları görülmektedir. Bunun en belirgin nedeninin klâsik olan yöntem ve teknikleri kullanmayı daha kolay olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoğunlukla Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi

Çoğunlukla Kullanılan Yöntem ve Teknikler	f	%
Anlatım	15	15,79
Soru Cevap	15	15,79
Örnek Olay	14	14,74
Beyin Fırtınası	12	12,63
Kavram Haritası	10	10,53
Konuşma Halkası	9	9,47
Zihin Haritası	7	7,37
Tartışma	7	7,37
İşbirlikli Öğrenme	6	6,32
TOPLAM	95	100

Araştırmanın sonuçlarına dair elde edilen bilgilere göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanım analizi tablosundan hareketle anlatım yönteminin 15 (%15,79) öğretmen tarafından çoğunlukla kullanıldığı, soru cevap yönteminin 15 (%15,79) öğretmen tarafından çoğunlukla kullanıldığı tespit edilmiştir. Örnek olay yönteminin 14 (%14,74),

beyin fırtınası tekniğinin 12 (%12,63), kavram haritası tekniğinin 10 (%10,53) öğretmen tarafından çoğunlukla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Konuşma halkası tekniğinin 9 (%9,47), zihin haritası tekniğinin 7 (%7,37), tartışma tekniğinin 7 (%7,37), işbirlikli öğrenme yönteminin 6 (%6,32) öğretmen tarafından çoğunlukla kullanıldığı belirlenmiştir.

“Çoğunlukla anlatım yöntemini kullanıyorum. Ders saatlerinin yoğun müfredat karşısında yetersiz olması yöntem ve tekniklerin uygulanmasını zorlaştırıyor. “ (Ö3) demiştir.

“Sınıf içerisinde öğrenci seviyeleri arasındaki farklar farklı yöntem ve tekniklerin uygulanmasını zorlaştırıyor. Bu nedenle çoğunlukla anlatım yöntemini kullanmayı tercih ediyorum. “ (Ö16) şeklinde yanıt vermiştir.

“Dersimde genellikle anlatım yöntemini kullanıyorum. Bir de sık sık harita çizerim. Hazır harita yerine kendim çizerim. “ (Ö18) demiştir.

Öğretmenlere neden bu yöntem ve tekniklerin kullanıldıkları sorulduğunda *“Anlatım yönteminin en güçlü yönü bir önceki işlenmiş üniteyle ilgili olan ön bilgilerin hatırlatılması, yeni konuyla ilgili gerekli olan hazırlıkların yapılmasında ve konu ile ilgili genel bakış açısı kazandırmada zaman tasarrufu sağlıyor. “ (Ö13) şeklinde yorumda bulunmuştur.*

“Dersimi işlerken en çok anlatım yöntemini kullanıyorum. Çünkü anlatım yöntemi üniteleri zamanında bitirmemi sağlıyor.” (Ö17) demiştir.

“Anlatım yöntemini daha çok kullanıyorum. Ama tek başına değil. Tartışma yöntemini de katarak empati ve karşılıklı iletişimi de geliştirecek şekilde birlikte kullanıyorum. Anlatma yönteminin etkililiği arttırmak için soru cevap yönteminin kullanılması gerektiğini düşünüyorum.” (Ö15) şeklinde belirtmiştir.

“Anlatım yöntemini kullanırken soru-cevap yöntemiyle destekliyorum.” (Ö20) diyerek ifade etmiştir.

“Anlatım yöntemiyle sadece bilginin aktarılması dolayısıyla fayda sağlanamaması, üretmeye teşvik etmemesi, öğrencide sorgulama ve yaratıcılık gibi yeteneklerin geliştirilmesine imkân tanımaması, çağımızın beklentilerine uygun olmaması, dersin sıkıcı hale getirmesinden dolayı çok fazla kullanmıyorum.” (Ö1) görüş bildirmiştir.

“Anlatma yöntemini tek başına kullanmıyorum. Dikkat ve motivasyonu düşürüyor öğrencilerin derse katılımını engelliyor. Görevimin ilk başlarında düz anlatım konuları yazdırarak not tutturma gibi etkinlikleri kullanıyordum artık teknoloji ve çağın gerekleriyle birlikte diğer yöntem ve teknikleri de kullanmaya çözen gösteriyorum.” (Ö12) diye belirtmiştir.

“Anlatım yöntemiyle dersimin başında öğrencilerime işleyeceğimiz ünite hakkında özet şeklinde genel bilgiler veriyorum. Daha sonra konuları genelden özele somuttan soyuta olacak şekilde öğrencilerime anlatım yöntemiyle aktarıyorum. Sınıf kalabalıklığı ancak bunları yapmama olanak sağlıyor.” (Ö11) şeklinde yanıtlamıştır.

“Dersimi işlerken öğrencilerimin çoğunlukla anlatım yöntemini kullandığımda sıkıldıklarını ve kalıcılığının çok fazla olmadığına ben de farkındayım. Ancak şartlar farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya elverişli değil.” (Ö7) demiştir.

“Sosyal bilgiler dersi genel olarak hayatın içinden güncel konuları öğrettiği aslında farklı yöntem ve teknikleri uygulaması da oldukça zevkli oluyor. Fakat sınıfların kalabalık olması ve konuların zamanında yetiştirilme zorunluluğu gibi nedenlerden dolayı maalesef uygulanamıyor.” (19) şeklinde yanıtlayarak görüşünü bildirmiştir.

Tablo.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Bazen Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi

Bazen Kullanılan Yöntem ve Teknikler	f	%
Probleme dayalı öğrenme	12	17,14
Gösteri	10	14,29
Tartışma	10	14,29
Gezi –Gözlem	10	14,29
Kavram Haritaları	8	11,43
Balık Kılçığı	7	10
İşbirlikli Öğrenme	7	10
Zihin haritaları	6	8,57
TOPLAM	70	100

Araştırma sonuçları analiz edildiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanım analizi tablosundan hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin probleme dayalı öğrenme 12 (%17,14) öğretmenin bazen kullandığı, gösteri tekniğinin 10 (%14,29) öğretmenin bazen kullandığı tespit edilmiştir. Tartışma tekniğini 10 (%14,29), gezi-gözlem tekniğini 10 (%14,29), öğretmenin bazen kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kavram haritaları tekniğini 8 (%11,43), balık kılçığı tekniğini 7 (%10), işbirlikli öğrenme tekniğini 7 (%10), zihin haritaları tekniğinin ise 6 (%8,57) öğretmenin bazen kullandığı tespit edilmiştir.

“15 yıllık sosyal bilgiler öğretmeniyim. Meslek hayatımın bana öğrettiği en önemli şey hiçbir öğrencinin öğrenmemesinin mümkün olmadığıdır. Öğrencinin bireysel çalışması önemlidir. Bu durum yadırganamaz. Ancak kesinlikle öğrencinin en iyi şekilde yönlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Gerek derste, gerek ödevlendirilirken. Derslerimi işlerden önceleri kullandığım yöntem ve teknikler sınırlıydı. Anlatım, soru-cevap ve kavram haritaları gibi yöntem ve teknikleri kullanıyordum. Şimdi ise konuları işlemeden önce öğrendiğim yöntem ve teknikleri konularıma uyarlayıp daha sonra derslerimde kullanıyorum. Öğrencilerim de bu durumdan dolayı her yeni üniteye başlayacağımızda acaba yeni hangi etkinliği yapacağız diye heyecanlanıp sabırsızlanıyorlar. Keşke tüm konular bu şekilde işlenebilse. Ancak müfredat yoğunluğu ve sınıf mevcudunun kalabalık olması müsaade etmiyor.” (12) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

“21 yıldır sosyal bilgiler öğretmenliği yapıyorum. Bunca yıllık tecrübelerden yola çıkarak diyebilirim ki kendini yetiştirmeyen öğretmen sulanmadığı için yeşermeyen kuru bir ağaca benzer. Dolayısıyla çevresine de katkı sağlayamaz. Bu yüzden öğretmenin sürekli kendini güncelleyip yenilenmesi geliştirmesi gereklidir. Bu şekilde ilerleme sağlanırsa öğretim zevkli ve eğlenceli etkili ve kalıcı hale gelecektir. Önceden çok fazla yöntem ve teknik bilinmiyordu. Zamanla hizmet içi eğitimlerle farklı yöntem ve teknikleri kullanmayı öğrendim. Genellikle anlatım, soru-cevap yöntem ve tekniklerini kullanırken; şimdi ise beyin fırtınası, işbirlikli öğrenme, gibi yöntem ve teknikleri kullanıyorum. Ders önceden sadece benim monolog halinde konuları anlattığım öğrencilerin de pasif bir şekilde dinledikleri halde işleniyorken şimdi ise öğrencilerin aktif olarak katıldığı öğrenci merkezli öğretimin gerçekleştirildiği daha kalıcı halde

işleniyor. Ancak zaman kısıtlamasının ve sınıf mevcudunun fazla olması gibi nedenlerle bu yöntem ve tekniklere her zaman kullanmak mümkün olmuyor.” Ö(10) yanıtıyla görüşünü bildirmiştir.

“Dersimde coğrafya konuları anlatırken genellikle anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullanmakla birlikte işbirlikli öğrenme, kavram haritaları, beyin fırtınası gibi yöntem ve teknikleri kullanmaya çalışıyorum. Farklı yöntem ve teknikleri kullandığımda öğrenme daha kalıcı oluyor ve öğrenenler dersten zevk alıyor. Ancak müfredat yoğunluğu farklı yöntem ve tekniklerin uygulanmasını engelliyor. Bu nedenle bazen kullanabiliyorum.” Ö (13) diye yanıtlamıştır.

“Coğrafya konularını anlatırken dersimi olabildiğince etkili ve kalıcı hale getirmeye çalışıyorum. Aynı zamanda öğrenciler sıkılmadan ve ders zevkli geçsin diye farklı yöntem ve teknikleri uygulamaya çalışıyorum. Böylece konuya güdülenerek motivasyonları artıyor ve uzun zaman geçtikten sonra bile dönüt sağlayabiliyorum. Yalnız farklı yöntem ve teknikleri her zaman uygulamak mümkün olmuyor. Çok fazla zaman kaybı oluyor. Sınıf da yeterince sessizlik de sağlanmıyor.” (Ö1) şeklinde görüş bildirmiştir.

“Anlatım yöntemiyle öğrenciye konunun bütün ayrıntılarını öğrenciye yüklemek sonrasında da öğrenciden bunların hepsini istemek... Bu durumda öğrencinin ezber yapmadan öte geçemeyip düşünme değerlendirme ve analiz yapma yeteneklerine hiçbir katkısı olmuyor. Bu nedenle tüm ders boyunca sadece anlatım yöntemini kullanmıyorum. Bazen göstteri, tartışma, balık kılçığı gibi yöntem ve tekniklerden de yararlanıyorum.” (Ö9) yorumunu dile getirmiştir.

“Önceleri anlatım yöntemini çok kullanıyordum. Zamanla öğrencilerimme fayda sağlamadığını gözlemledim ve yavaş yavaş terkediyorum. Anlatım yönteminin yanında tartışma, kavram haritaları, örnek olay yöntemlerini de bazen kulaanarak dersimi daha etkili ve kalıcı hale getirmeye çalışıyorum.” (Ö19) şeklinde ifade etmiştir.

“Anlatım yöntemini geçmişten bu yana kullanıyorum. Ancak yıllar geçtikçe azaltmaya çalıştım. Aldığımız hizmetiçi eğitimlerin ve seminerlerin katkısı anlatım yöntemini kullanmamı azaltmaya ve bu yöntemi örnek olay, gezi-gözlem, örnek olay, işbirlikli öğrenme gibi ilave teknikler ile kullanarak dersi daha etkili ve hareketli hale getirmeye çalışıyorum.” (Ö2) diye belirtmiştir.

“Dersimi işlerken önceden işbirliği yöntemini kullanarak grup çalışmalarının yapıldığı teknikleri çok kullanırdım. Artık çok kullanamıyorum. Drder veya beşer kişilik gruplar kurardım, şimdi ise sınıflarda ğrenci sayılarının artması bu uygulamaların yapılmasını zorlaştırdı. Bu nedenle işbirlikli yöntemi bazen kullanmaya çalışıyorum.” (6) diye cevap vermiştir.

“Derslerimde rol oynama tekniğini bazen kullanıyorum. Çünkü bazı öğrencileri aşırı çekingen özelliklerinden dolayı katılımı sağlama konusunda sorun yaşanmasına neden oluyor. “ (17) diye cevap vermiştir.

“Rol oynama tekniğini derslerimde kullanırken sınıfların kalabalık olmasından dolayı aşırı gürültü sorunu yaşıyorum. Sınıfı susturamıyorum. Yeterince sessizlik sağlanamadığı ve disiplin sorunları yaşandığı için rol oynama tekniğini bazen kullanıyorum.” (4) diye görüş bildirmiştir.

“Sosyal bilgiler dersinde coğrafya kazanımlarını işlerken özelliklerin soyut kavramların somutlaştırılmasında rol oynama tekniğinden yararlanıyorum. Örneğin; coğrafi konum nitesindeki Dünyanın şekli ve hareketleri konusunu işlerken bazı öğrencileri güneş bazılarını dünya şekline gelme rolünü vererek rol oynama tekniğini kullanmayı tercih ediyorum. Öğrenciler de bu faaliyetle birlikte daha aktif öğrenmeyi gerçekleştirmiş oluyorlar. Ders de daha zevkli hale geliyor. Yalnız müfredatın yoğunluğundan dolayı konular yetiştirilemediği için rol oynama tekniğini bazen kullanabiliyorum.” (3) şeklinde görüş bildirmiştir.

“Drama tekniğini sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularından madenler konusunu işlerken kullanıyorum. Öğrencilere bir saatlik süre erip istedikleri madenlerden iki tanesine çalışmalarını sağlıyorum. Diğer derste de tahtaya çıkıp çalıştıkları madenleri kişiselleştirerek doğaçlama olarak sınıfta arkadaşlarına sunmalarını sağlıyorum. Daha sonra sınıfın bu öğrenciye sınıfa sunduğu madenle ilgili soru-cevap ortamı oluşturarak konunun daha iyi pekiştirilmesine yardımcı oluyorum. Böylece ders daha aktif hale gelmiş oluyor. Daha zevkli işleniyor. Ama konuların zamanında yetiştirilmesi dolayısıyla ve zaman kısıtlamasından dolayı bazen kullanıyorum.” (16) şeklinde cevap vermiştir.

“Dersimi işlerken doğal afetler konusunda gösteri tekniğinden faydalaniyorum. Öğrenciler böylece daha etkili ğrenebiliyorlar. Ancak araç-gereç yetersizliği ve her

zaman temin edilmesinin mümkün olmaması nedeniyle gösteri tekniğini bazen kullanabiliyorum. “ (Ö15) ifadesini dile getirmiştir.

“Dersimi işlerken coğrafya konularından Dünyanın neresindeyiz ve ülkemizin coğrafi özelliklerini anlatım yöntemini kullanarak, haritalardan da faydalanarak öğrencileri bilgilendiriyorum. Daha sonra öğrencilerden bu konulara bireysel olarak çalışmalarını ödev olarak veriyorum. Sınıfta konuşma halkası şeklini oluşturarak öğrencilerden her birinin ülkemizin coğrafi özelliklerinden birini sırasıyla söylemelerini istiyorum. Daha sonra öğrencilerden birini ortaya oturttuk diğer öğrencilerin ona konuyla ilgili soru sormalarını sağlıyorum. Böylece öğrenciler konuyu daha iyi kavramış oluyor. Ama sınıf mevcudunun kalabalık olmasından dolayı bu tekniği bazen uygulayabiliyorum.” (Ö10) şeklinde yanıtlamıştır.

“Dersimde konularını işlerken nüfus konusunda öğrencilere konuşma halkası oluşturarak oturup her bir öğrenciye ailede kaç kardeş olduklarını kardeş sayısından memnun olup olmadıklarını ülkemizde uygulanan nüfus politikasına göre nüfusumuzun artırılmasını mı yoksa azaltılması mı gerekli olduğu ile ilgili her öğrencinin görüşünün tek tek alınarak konuyu daha iyi kavratmaya çalışıyorum. Aynı zamanda öğrencilerin iletişim becerilerini de geliştirmeye çalışıyorum. Kalabalık sınıflarda bunun uygulaması zor olabiliyor. O yüzden bazen uygulayabiliyorum.” (Ö8) diye görüş bildirmiştir.

Tablo.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Nadiren Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi

Nadiren Kullanılan Yöntem ve Teknikler	f	%
Gezi-Gözlem	11	21,57
Proje Tabanlı Öğrenme	10	19,61
Akvaryum	8	15,69
Balık kılıcı	7	13,73
Drama	6	11,76
İstasyon	3	5,88
Tartışma	3	5,88
Kartopu	3	5,88
TOPLAM	51	100

Araştırma sonuçların bakıldığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanım analizi tablosundan hareketle sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken gezi-gözlem yöntemini 11 (%21,57) öğretmenin nadiren kullandığı, proje tabanlı öğrenme yöntemini 10 (%19,61) öğretmenin nadiren kullandığı tespit edilmiştir. Akvaryum tekniğini 8 (%15,69), balık kılçığı tekniğini 7 (%13,73), drama tekniğini 6 (%11,76) öğretmenin nadiren kullandığı ulaşılmıştır. İstasyon tekniğini 3 (%5,88), tartışma tekniğini 3 (%5,88), kartopu tekniğini 3 (%5,88) öğretmenin nadiren kullandığı görülmüştür.

“Tamamen dersi benim anlattığım öğrencinin pasif olduğu anlatma yöntemini sevmiyorum ve tercih etmiyorum. Çünkü sadece anlatma yöntemini kullanınca öğrenci derste sıkılıyor, uyuyor ve derse katılmıyor. Nadiren de olsa beyin fırtınası, işbirlikli öğrenme gibi yöntem ve tekniklerden de yararlanıyorum.” (Ö1) diye açıklamada bulunmuştur.

“Anlatım yöntemiyle öğrenciler tamamen pasif hale gelmekte ve işlenen dersten tam anlamıyla verim alınamamaktır. Bu yüzden sınıfın kalabalık olması ve ünitelerin yetiştirilememesi gibi sorunların varlığına rağmen nadiren de olsa tartışma, kartopu ve gezi-gözlem yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösteriyorum.” (Ö4) şeklinde görüşünü bildirmiştir.

“Anlatım yönteminin öğrencinin aktif öğrenmesini engellediği, öğrenciyi derse motive etmediği aynı zamanda öğretimin etkili ve kalıcı olmadığı, dikkat ve ilgi çekmediği için sadece anlatım yöntemini kullanmayı tercih etmiyorum. Anlatım yönteminin yanında nadiren vakit buldukça tartışma, gezi-gözlem, drama gibi yöntem ve tekniklerden de faydalanmaya çalışıyorum.” (Ö18) şeklinde yanıtlamıştır.

“Mesleğimin ilk yıllarında sadece anlatım ve soru cevap tekniğini kullanıyordum. Hizmet içi seminerlerden sonra beyin fırtınası, konuşma halkası, münazara ve işbirlikli öğrenme gibi yöntem ve teknikleri de kullanmaya özen gösteriyorum. Böylece ders önceden daha sıkıcı haldeyken şimdi ise öğrencinin daha aktif hale gelmesiyle birlikte daha eğlenceli bir şekilde işlenebiliyor. Öğrenme de daha etkili ve kalıcı oluyor. Ancak yoğun müfredat ve sınıfların kalabalık olması nadiren kullanmama imkân veriyor. Ders sayısı artırılıp sınıf mevcudu azaltılmalı.” (Ö20) şeklinde görüş bildirmiştir.

“Dersimi işlerken coğrafya konularından üretim-dağıtım-tüketim ünitesinde öğrencilere ürünlerin pazardaki fiyatlarını araştırma konusunda bir hafta öncesinden ödev veriyorum. Öğrencilerle daha sonra sınıfta konuşma halkası tekniğini kullanarak öğrendikleri bilgileri sınıfta arkadaşlarına sırasıyla teker teker paylaşmalarını istiyorum. Ders daha zevkli hale geliyor ve öğrencilerde güncel hayata dair bilgilerini arttırdığını düşünüyorum. Ama sınıfların kalabalık olmasından dolayı nadiren kullanabiliyorum.” (Ö6) şeklinde yanıt vermiştir.

“Dersimi işlerken coğrafya konularından iklimler konusunda öğrencilerden istedikleri iklime bürünmelerini sağlayacak şekilde kıyafetler giyinmelerini sağlayarak gösteri tekniğiyle birlikte çalıştıkları iklimleri arkadaşlarına sunmalarını ve arkadaşlarının sorularını cevaplamalarını ve kendileri de arkadaşlarına sorular sorarak konunun en iyi şekilde pekiştirilmesini sağlıyorum. Hem rol oynama hem soru cevap hem de gösteri yöntem ve tekniklerini bir arada kullanarak dersi daha verimli hale getirmeye çalışıyorum. Ancak müfredatın yoğunluğundan dolayı konular yetiştirilemediği için genellikle anlatma ve soru-cevap yöntemini kullanıyorum. Farklı yöntem ve teknikleri nadiren kullanabiliyorum.” (Ö3) diye cevap vermiştir.

“2000’li yıllarda göreve başladım. Önceden sadece anlatım ve soru cevap yöntem ve tekniklerini kullanıyordum. Derste çok fazla not tutturuyordum. Öğretimin kalıcı olmadığını, kısa süre geçmesine rağmen öğrencilerden işlenen konuyla ilgili dönüt olmayınca anladım. Beyin fırtınası, konuşma halkası, drama, kavram haritaları gibi yöntem ve teknikleri hem hizmet içi seminerlerde hem de kendim araştırarak öğrenip derslerimde uygulamaya başladım. Öğrencilerimin motivasyonlarının arttığını derse daha aktif katıldıklarını ve daha kalıcı öğrenimin gerçekteştiğini gözlemledim. şimdi öğrencilerim önceden sıkıldıkları sosyal bilgiler dersini artık daha çok seviyor ve daha çok ilgi gösteriyor. Farklı yöntem ve tekniklere çok fazla ağırlık verdiğim zaman konuları yetiştiremiyorum. O yüzden nadiren kullanabiliyorum. Her zaman kullanmak mümkün olabilse.” (20) şeklinde yanıt vermiştir.

“Dersimi işlerken coğrafya konularının öğretiminde özellikle dünyanın şekli ve hareketleri konusunda bazı yeni tanınan kavramların öğretilmesinde dersen daha eğlenceli hale gelmesi için kelime bulmaca oyunu gibi eğitsel oyunları kullanıyorum. Böylece hem ders daha zevkli hale geliyor, hem de öğrencilerin konuyu daha iyi

kavranması sağlanmış oluyor. Yalnız bu türlü faaliyetlere nadiren vakit ayırabiliyorum.” (Ö19) şeklinde görüş bildirmiştir.

“Dersimde coğrafya konularını işlerken nüfus konusunda öğrencilerden bulundukları bölgenin, ilin ve ilçenin nüfuslarını öğrenmeleri için araştırma ödevi veriyorum. Daha sonra sınıfı ikiye ayırıp nüfusun artırılmalı mı yoksa azaltılmalı mı şeklinde zıt fikirlerin savunulmasını sağlayarak münazara tekniğinin uygulanması için gerekli ortamı oluşturun. Bu şekilde öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirip belirttikleri görüşleri en iyi şekilde nasıl sorguladıklarını gözlemliyorum. Öğrenciler derste daha aktif hale geliyor. Ders daha eğlenceli işleniyor Ancak sınıf mevcudunun fazlalığından dolayı münazara tekniğini nadiren uygulayabiliyorum. Çünkü gürültü sorunundan kaynaklı disiplin sıkıntısı yaşanabiliyor.” (Ö13) diye yanıt vermiştir.

“Derste coğrafya konularını anlatırken bazı konular soyut olduğu için öğrenme seviyesinden dolayı somutlaştırmaya çalışıyorum. Bunun için de farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya çalışıyorum. Öncelikle konuyla ilgili beyin fırtınası tekniğini kullanarak konuyla ilgili ön bilgileri saptamaya çalışıyor daha sonra konuları hangi yöntem ve teknikle öğretirsem daha kolay öğrenilir diye bir belirleme yapıyorum. Tüm konular da uygulayabilmek için sınıfların kalabalık olmaması gerekiyor. Sınıf mevcudundan dolayı zorlanıyorum. Bu yüzden nadiren uygulayabiliyorum.” (Ö18) diye cevap vermiştir.

“Sosyal bilgiler dersindeki bazı coğrafya konularının soyut konular olmasına rağmen bazılarının hayatın içinden konular olması öğretimi kolaylaştırıyor. Hem de öğrenci güncel hayatla beraber yaşadığı çevreyi daha iyi öğrenmiş oluyor. Ama yasal prosedürlerden dolayı gezi-gözlem yöntemini nadiren kullanabiliyorum.” (Ö17) diye görüş bildirmiştir.

Tablo.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Hiçbir Zaman Kullanmadıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanım Analizi

Hiçbir Zaman Kullanılmayan Yöntem ve Teknikler	f	%
İstasyon	14	20
Altı ayakkabı	14	20
Akvaryum	9	12,86

Altı şapka	9	12,86
Drama	6	8,57
TOPLAM	70	100

Araştırma sonuçları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanım analizi tablosundan hareketle sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken; istasyon tekniğinin 14 (%20), altı ayakkabı tekniğini 14 (%20) tarafından hiçbir zaman kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Akvaryum tekniğini 9 (%12,86) öğretmen tarafından hiçbir zaman kullanılmadığı, altı şapka tekniğinin 9 (%12,86) öğretmen tarafından kullanılmadığı, drama tekniğinin 6 (%8,57) öğretmen tarafından kullanılmadığı tespit edilmiştir.

“Gezi- gözlem yöntemini pek kullanmıyorum. Çünkü prosedürlerin fazla olması ve hazırlıkların uzun sürmesi nedeniyle planlanmasının uzun süre önceden yapılması gerekiyor. Gezi-gözlem tekniğiyle yapılacaksa diğer zümrelerim ile işbirliğine gitmeyi tercih ediyorum.” (Ö5) görüşünü belirtmiştir.

“Proje tabanlı öğrenme süreç gerektiren bir teknik olduğu için uzun zaman alıyor ve haftalık ders yükü bu tekniği kullanmak için yeterli gelmiyor. Bu nedende dolayı derslerimde hiçbir zaman kullanmayı tercih etmiyorum.” (Ö2) şeklinde yanıt vermiştir.

“Coğrafya kazanımlarını işlerken özelden genele, yakından uzağa ilkesine göre ders işleyişi uyguluyorum. Konuyu günlük yaşam ile örneklendirerek dersimi işliyorum.” (Ö6) demiştir.

“İşbirlikli, akvaryum ve kartopu gibi yöntem ve tekniklerin kullanıma dair yeterli deneyimlere sahip değilim. Bu yüzden derslerimde hiçbir zaman kullanmıyorum.” (Ö12) yanıtıyla görüşünü bildirmiştir.

“Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya kazanımlarının işlenmesinde soyut kavramların çokluğu nedeniyle somutlaştırmaya duyulan ihtiyaçtan dolayı öğretim yöntem ve tekniklerin uygulanmasında zorluklar yaşıyorum.” (Ö10) cevabını vermiştir.

“Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını işlerken dersin başında işleyeceğim konuyla ilgili öğrencilere beyin fırtınası tekniğini uyguluyorum. Öğrenciler beyin

fırtınası tekniğiyle konuyla ilgili akıllarına gelebilecek tüm fikirlerini kısa bir süre içinde ortaya koyabiliyorlar. Böylece öğrencilerin yeni öğrenecekleri konuya dair ön bilgilerini tespit edebiliyorum. Beyin fırtınası tekniğini derslerimde çoğunlukla kullanabiliyorum. Ancak akvaryum, işbirlikli öğrenme gibi yöntem tekniklerde gibi yöntem ve tekniklerinde deneyim sahibi olmadığım için kullanamıyorum.” (Ö17) diye cevaplamıştır.

Öğretmenlerin yaptığı bu açıklamalara bakıldığında anlatım yönteminin tek başına kullanılmasının yetersiz kaldığına özellikle bir kez daha değinilmiştir. Öğretmenler belirttikleri görüşlerle bunun gerekçelerini açıklamışlardır. Yapılan bu araştırma kapsamındaki öğretmenlerin bunu açıklamaları ve bu olumsuz bilincinde olduklarını dersimi işlerken bilincinde olduklarının bilinmesi güven ve heyecan vericidir.

Tablo.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri Seçerken Dikkate Alınan Faktörlerin Analizi

Tema	Kategori	f	%
Öğrenciler ile ilgili	Hazırbuluşluluk	18	12,08
	Öğrenme seviyesi	20	13,42
	Derse hazırlık düzeyi	15	10,07
Öğretmenler ile ilgili	Deneyim	15	10,07
	Mezun olunan bölüm	14	9,40
Fiziki imkânlar ile ilgili	Sınıf mevcudu	18	12,08
	Ortamın uygunluğu	15	10,07
	Araç gereç temini	17	11,41
	Konunun özelliği	17	11,41

Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri seçerken dikkate alınan faktörlerin analizi tablosu öğrenciler, öğretmenler ve fiziki imkânlar ile ilgili temalara ayrılıp incelenerek oluşturulmuştur. Öğrenciler ile ilgili temada; hazırbuluşluluk kategorisi 18 (%12,08), öğrenme seviyesi kategorisi 20 (%13,42), derse hazırlık düzeyi kategorisi 15 (%10,07) olarak tespit edilmiştir. Öğretmenler ile ilgili temada; deneyim

kategorisi 15 (%10,07), mezun olunan bölüm kategorisi 14 (%9,40) olarak belirlenmiştir. Fiziki imkânlar ile ilgili temada; sınıf mevcudu kategorisi 18 (%12,08), ortamın uygunluğu kategorisi 15 (%10,07), araç-gereç temini kategorisi 17 (%11,41), konunun özelliği kategorisi 17 (%11,41) olarak belirlenmiştir.

“Dersimde kullanacağım yöntem ve teknikleri öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine göre seçiyorum.” (Ö12) demiştir.

“Derse hazırlık düzeyine konunun özelliğine ve sınıfın seviyesine göre kullanacağım yöntem v teknikleri belirliyorum.” (Ö4) ifade etmiştir.

“Öğretim yöntem ve teknikleri öncelikle dersin muhtevasına göre seçiyorum.” (20) demiştir.

“Sınıf mevcudu derste kullanacağım yöntem ve teknikleri belirlerken dikkat ettiğim en önemli faktördür.” (Ö18) yanıtını vermiştir.

“Konu özelliği ve öğrenci seviyesi yöntem ve teknikleri seçerken göz önünde bulundurduğum en önemli kriterdir.” (Ö15) şeklinde yanıt vermiştir.

“Sınıf mevcudu ve öğrencilerimin hazırbulunuşluğu yöntem ve teknikleri belirlerken önemsemiğim en önemli unsurlardır.” (Ö11) diyerek görüşünü bildirmiştir.

“Dersimi işlerken anlatım yöntemini tek başına kullanmayıp farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya özen gösteriyorum. Fakat bazı yöntem ve teknikleri uygulamak istediğim halde yeterli deneyime sahip olmadığım için başarılı olamayabiliyorum. Bu yüzden yöntem ve teknikleri belirlerken öncelikli olarak tecrübe sahibi olduklarımdan başlıyorum.” (Ö16) şeklinde görüşünü söylemiştir.

“Sınıfın kalabalık olup olmaması her şeyi belirliyor. Bazı yöntem ve teknikleri dersimi işlerken ne kadar kullanmak istesem de sınıf mevcudunun fazla olması nedeniyle ya uygulayamıyorum ya da uygularken yeterince verim alamıyorum.” (Ö13) diyerek yanıtını vermiştir.

“Dersimde yöntem ve teknikleri belirlerken öncelikle öğrencilerimin derse hazırlık düzeyini tespit ediyorum. Daha sonra en uygun yöntem ve teknikle dersimi işlemeye çalışarak derste ki verimi arttırmaya çalışıyorum.” (Ö7) şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Farklı Yöntem ve Teknik Seçmelerinin Nedenleri

Tema	Kategori	f	%
Bilişsel Özellikler	Kalıcılığı sağlaması	20	14,60
	Öğrenmeyi kolaylaştırır	19	13,87
	Öğrenci merkezlidir (Öğrenci öğrenme sürecinde aktiftir)	15	10,95
	Öğrenmeyi hızlandırması	7	5,11
Duyuşsal Özellikler	Öğrencinin motivasyonu artırır	20	14,60
	Öğrencinin dikkatini çeker	18	13,13
	Dersler eğlenceli geçer	16	11,68
	Sorumluluk duygusu kazandırması	7	5,11
İçerik Özellikleri	Coğrafya konularının özelliğine göre	15	10,95

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde farklı yöntem ve teknik seçmelerinin nedenleri tablosu bilişsel özellikler, duyuşsal özellikler, içerik özellikleri olarak temalara ayrılıp incelenerek oluşturulmuştur. Bilişsel özelliklerin yer aldığı temada; kalıcılığı sağlaması kategorisi 20 (%14,60), öğrenmeyi kolaylaştırır kategorisi 19 (%13,87), öğrenci merkezlidir (Öğrenci öğrenme sürecinde aktiftir) kategorisi 15 (%10,95), öğrenmeyi hızlandırması kategorisi 7 (%5,11) olarak tespit edilmiştir. Duyuşsal özelliklerin bulunduğu temada; öğrencinin motivasyonu artırır kategorisi 20 (%14,60), öğrencinin dikkatini çeker kategorisi 18 (%13,13), dersler eğlenceli geçer kategorisi 16 (%11,68), sorumluluk duygusu kazandırması kategorisi 7 (%5,11) verileri elde edilerek oluşturulmuştur. İçerik özellikleri teması; coğrafya konularının özelliğine göre kategorisi 15 (%10,95) olarak belirlenmiştir.

“Dersimi işlerken sadece anlatım yöntemini kullanıp farklı yöntem ve teknikleri kullanmadığımda öğrenci derste uyukluyor ve derse olan ilgisi azalıyor. Yöntem ve teknik çeşitliliği olduğu zaman ise öğrencilerin dikkatini derse çekmek, motivasyonlarını artırmak kolaylaşıyor.” (Ö10) şeklinde görüş belirtmiştir.

“Farklı yöntem ve teknikleri dersimi anlatırken kullandığımda ders daha eğlenceli hale geliyor. Dersimin kalıcılığı artıyor. Öğrencilerimden daha uzun sürede dönüt sağlayabiliyorum.” (Ö14) ifadesiyle yorumlamıştır.

“Öğretmen merkezli anlatımdan ziyade öğrenme sorumluluğunu öğrencinin almasını ve öğretimin kalıcılığını sağlanmasını gerçekleştirmek için öğrenci merkezli öğretimin olması derste farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır” (Ö20) diyerek cevap vermiştir.

“Öğrencilerim farklı yöntem ve tekniklerle dersi işlediğimde konuları hem daha hızlı ve derse daha ilgili olarak öğreniyorlar.” (Ö2) şeklinde görüş bildirmiştir.

“Farklı yöntem ve tekniklerle dersimi işlediğimde ders benim için de öğrenciler için de daha zevkli ve eğlenceli hale geliyor.” (Ö7) demiştir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunların Analizi

Tema	Kategori	f	%
Öğrenciden kaynaklanan faktörler	Öğrenci düzeylerinin farklı olması	15	11,11
	Disiplin güçlüğü	18	13,33
Öğretmenden kaynaklanan faktörler	Öğretmenlerin bazı yöntem ve tekniklerle ilgili gerekli deneyime sahip olmaması	17	12,59
Zamandan kaynaklanan faktörler	Konuların yetiştirilememesi	20	14,81
İdareden kaynaklanan faktörler	Okul idaresinin sorumlu davranmaması	14	10,37
	Yasal prosedürlerin zorlaması	16	11,85
Yöntem ve teknikten kaynaklanan faktörler	Maddi imkân gerektirmesi	17	12,59
Fiziki şartlardan kaynaklanan faktörler	Okulların yeterli donanımına sahip olmaması	18	13,33

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerin uygulanmasında

karşılaştıkları sorunlar tablosu, öğrenciden kaynaklanan faktörler, öğretmenden kaynaklanan faktörler, zamandan kaynaklanan faktörler, idareden kaynaklanan faktörler, yöntem ve teknikten kaynaklanan faktörler, fizikî şartlardan kaynaklanan faktörler şeklinde temalara bölünüp incelenerek oluşturulmuştur. Öğrenciden kaynaklanan faktörler temasında; öğrenci düzeylerinin farklı olması kategorisi 15 (%11,11), disiplin güçlüğü kategorisi 18 (%13,33) olarak tespit edilmiştir. Öğretmenden kaynaklanan faktörler temasında; öğretmenlerin bazı yöntem ve tekniklerle ilgili gerekli deneyime sahip olmaması kategorisi 17 (%12,59) olarak belirlenmiştir. Zamandan kaynaklanan faktörler temasında; konuların yetiştirilememesi kategorisi 20 (%14,81) olarak tespit edilmiştir. İdareden kaynaklanan faktörler temasında; okul idaresinin sorumlu davranmaması kategorisi 14 (%10,37), yasal prosedürlerin zorlaması kategorisi 16 (%11,85) sonucuna ulaşılmıştır. Yöntem ve teknikten kaynaklanan faktörler temasında; maddi imkân gerektirmesi kategorisi 17 (%12,59), fizikî şartlardan kaynaklanan faktörler temasında; okulların yeterli donanıma sahip olmaması kategorisi 18 (%13,33) olarak tespit edilmiştir.

“Akıllı tahta ve internetin okullarda kullanılmasından kaynaklı araç-gereç yönünden çok fazla sıkıntı yok. Her çeşit kabartma haritaları okullarda bulunsa dahi iyi olurdu. Kabartma haritalarını öğrenciler dokunarak inceleyebiliyorlar. (Ö20)” şeklinde görüş bildirmiştir.

“Kâğıt üzerinde uygulanması beklenen yöntem ve tekniklerle sahnedeki yöntem ve teknikler birbirini tutmaz. (Ö2) diye cevap vermiştir.

“Okullardaki harita ve materyallerin eksikliği karşılaşılan en önemli sorundur.” (Ö6) şeklinde görüş bildirmiştir.

“Okullarda özellikle akıllı tahta kullanılmasıyla birlikte konular öğretilirken genellikle dijital materyaller kullanılmaktadır. Bu malzemeler görsellik açısından ihtiyaca cevap vermektedir.” (Ö5) şeklinde yanıtlamıştır.

“Materyaller konu işlerken okullara ancak MTA tarafından gönderilecek maden setleri öğrenmeyi pekiştirebilir.” diye cevap vermiştir.

“Okullarda yeterli harita küme ve benzeri araçlar yok.” (Ö1) şeklinde yanıtlamıştır.

“Öğrencilerimi birçok kez geziye götürüp orada gözlem yapmalarını sağlayarak konuyu daha iyi öğrenmelerini istedim. Ama yasal prosedürlerin çok uzun sürmesi maalesef bu durumu pek çok kez engelledi.” (Ö7) yanıtını vererek görüşünü bildirmiştir.

“Okulumuzda yeterli araç gereç imkânı yok. Bu durumu defalarca dile getirdim. Fakat okul idaresinin bu sorunlarla ilgilenmek istemeyerek sorumlu davranmaması sorunun aşılmasını engelliyor.” (Ö9) cevabını vermiştir.

“Öğrencilerin maddi imkânlarının kısıtlı olması da farklı yöntem ve tekniklerin uygulanmasında büyük bir sorun. Çünkü yasal prosedürlerle ilgili tüm sorunları hallediyorsunuz öğrencileri geziye hazırlıyorsunuz öğrencilerden bazıları maddi olanaklarının elverişsizliği nedeniyle gelemiyorlar. Kendilerine ait harita ve küre gibi coğrafya konularının öğrenilmesine yardımcı olabilecek araç-gereçleri temin etmeleri gerektiğinde öğrencilerden bazıları yine maddi imkânsızlıklar nedeniyle bu araç-gereçleri sağlayamıyorlar.” (Ö4) diyerek görüşünü bildirmiştir.

“Coğrafya konularını anlatırken en çok ihtiyaç duyulan araç gereçlerden biri haritadır. Öğrencilere hem dünya hem Türkiye fiziki, siyasi, bölgeler, ulaşım, yetiştirilen sebze ve meyveler, iklimler gibi birçok haritanın kullanılması gerekirken okulların yeterli donanımına sahip olmamasından dolayı kullanılamıyor.” (Ö10) demiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili alanyazın dikkate alınarak değerlendirilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar tartışılmıştır.

Günümüzde çağın ilerlemesine bağlı olarak meydana gelen gelişmelere ayak uydurabilmek için öğretmenlerin kendisini çok yönlü geliştirmesine ihtiyaç vardır. Bu sebepten dolayı araştırmamızın amacı; sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde faydalandıkları öğretim materyalleri, strateji, yöntem ve tekniklere ilişkin kullanma durumları ve görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

5.1.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Kullanım Analizinin Sonuçları

Anlatım, soru-cevap, probleme dayalı öğrenme, gösteri, drama, proje tabanlı öğrenme, tartışma, kartopu, istasyon, akvaryum, beyin fırtınası, altı şapka, altı ayakkabı, gezi-gözlem, örnek olay, işbirlikli öğrenme, balık kılçığı, kavram haritası, zihin haritası, konuşma halkası gibi yöntem ve teknikler üzerinde araştırma yapılmıştır.

5.1.1.Sosyal bilgiler dersinde en çok kullanılan yöntem ve teknikler hangileridir?

Sosyal bilgiler öğretmenleri coğrafya konularının öğretiminde en çok kullandıkları yöntem ve teknikleri anlatım, soru-cevap, örnek olay, beyin fırtınası kavram haritası, konuşma halkası, zihin haritası, tartışma olarak ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri anlatım ve soru-cevap yönteminin sosyal bilgiler ders müfredatına uygun olması, sınıf mevcudun kalabalık olması, haftalık ders saatinin yetersiz olması, müfredatın zamanında yetiştirilme zorunluluğu gibi nedenlerden dolayı kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Örnek olay yönteminin derste öğrencilerin ilgisini çekerek konuyu daha iyi kavramalarını sağlaması, beyin fırtınası tekniğini öğretimin anlamlı, kalıcı olmasını ve öğrencilerin derse katılımını sağlamasından dolayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Kavram haritalarının bilgiye örgütleyerek öğrenmeyi kolaylaştırması ve zihin haritalarının ise yaratıcılığı ve hayal dünyasını geliştirmesi bakımından öğrencilerin zihinsel gelişimini sağlamasından dolayı kullanılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Tartışma yöntemini ise öğrencilerin empati ve iletişim becerilerinin geliştirilmesini sağlaması açısından kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğrenme-öğretme süreci sırasında etkileşimin en çok gerçekleştirildiği yöntem ve teknikler; öğrencilerin sürece etkin olarak katılmasında etkili olan yöntem ve tekniklerdir. Öncelikle öğrenciler için işbirlikli öğrenme yöntemiyle sağlanan bilişsel ve duyuşsal özelliklerin geliştirilmesi imkânı elde ederler. Öğrenciler arasında en fazla etkileşimin sağlandığı bu yöntem ve teknikler ise problem çözme, beyin fırtınası, işbirlikli öğrenme, rol oynama yöntem ve teknikleridir (Alkan, 2016). Buna karşın sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin büyük bir kısmının derslerini işlerken bu yöntemleri kullanmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin anlatım ve soru cevap yöntemlerini çoğunlukla kullandıkları, istasyon, gezi gözlem, rol yapma gibi yöntem ve tekniklerinden yeterli düzeyde faydalanmadıkları tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler dersinin kendine özgü yapısından kaynaklanan kavram ve ilkelerin yoğun olmasından dolayı meydana gelen sözel yapısı bu derste öğretmenlerin çoğunlukla anlatım ve soru cevap yönteminden faydalanmalarına neden olmaktadır (Büyükkaragöz & Çivi, 1999). Araştırmanın bulguları incelendiğinde açıklanan bu ifadeyi destekler niteliktedir. Nitekim araştırma bulguları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler ünitelerinin yoğun ve teferruatlı olduğunu, bu özelliklerin de yöntem ve teknik seçimini etkilediğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, anlatım ve soru cevap yöntemini; konuya dair bilgi tayin etme, konuların zamanında işlenmesinin gerekli olduğu, haftalık belirlenen ders süresinin yeterli olmadığı, konuların yinelenmesi ve konuların detaylı olmasından kaynaklı olarak tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin gezi-gözlem, proje tabanlı öğrenme, akvaryum, balık kılçığı, drama, istasyon, tartışma, kartopu olarak tespit edildiğinden bahsedilebilir. Proje tabanlı öğrenmenin öğrencinin aktif katılımını teşvik etmesi, üst düzey bilişsel aktiviteleri desteklemesi, öğrencilerin akademik sosyal ve hayat becerilerinin birlikte geliştirmesini ve teknoloji kullanımına da önemsemesini sağlaması açısından sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretilmesinde kullanılmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Drama tekniğiyle öğrencilere karşılaşılabilecekleri durumlarda ne yapmaları gerektiğini yaşayarak öğrenme fırsatı vermesi bakımından sosyal bilgiler derslerinde kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler derslerinde istasyon tekniğini kullanarak öğrencilerin eş zamanlı olarak çeşitli aktiviteleri birlikte gerçekleştirebilmelerini

sağlamasından dolayı kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularının öğretiminde kartopu tekniğini kullanarak öğrencilerin bir konudaki farklı görüşlere katkı sağlayarak yeni görüşler ortaya koymalarını sağlaması açısından kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

5.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Daha Çok Hangi Yöntem ve Tekniklerin Kullanıldığına Dair Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşme formunda coğrafya kazanımlarını işlerken hangi yöntem ve teknikleri uygulamayı tercih ediyorsunuz sorusu sorulmuş ve tabloda yer alan öğretim yöntem ve tekniklerini kullanım sıklıklarına göre işaretlenmeleri istenmiştir. Bu tabloda öğretmenlerin en çok işaretledikleri yöntem ve teknikler anlatım, soru cevap, örnek olay, beyin fırtınası ve kavram haritaları olmuştur. Geleneksel öğretim yöntemlerinden olan anlatım ve soru cevap yöntemlerini tercih etme sebepleri olarak ders saatlerinin yoğun müfredat karşısında yetersiz olması, sınıfların kalabalık olması, öğrencilerin hazırbulunuşluluk seviyelerinin birbirinden farklı olması, bir önceki işlenmiş konu ile ilgili ön bilgileri hatırlatmak amacıyla kullanılması, zaman tasarrufu sağlaması yönünde görüş bildirmişlerdir.

Araştırma bulguları sonucunda öğretmenlerin anlatım yöntemi dışındaki yöntemlere dair derse girmeden önce bir hazırlık ve planlama çalışması gerçekleştirmedikleri, öğretim yöntemlerini de uygularken yüzeysel bir şekilde davrandıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın bu bulguları alanyazındaki bazı araştırma sonuçları ile benzer nitelikte olduğu görülmüştür. Örneğin Akgül (2006) tarafından yürütülen bir çalışmada; sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en fazla anlatım, soru cevap ve problem çözme yöntem ve tekniklerinden faydalandıkları belirlenmiştir. Gezi gözlem yönteminin en az kullanıldığının tespit edildiği çalışmada; öğrenci mevcudunun fazla olması, yöntemlerle ilgili yeterli donanımına sahip olunmaması, gereksinim duyulan aile-çevre desteğinin sağlanmaması gibi sorunların görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca öğretim materyallerinin yerinde ve aktif kullanılmaması, araç gereç yetersizliği, ders için verilen zamanın yeterli olmaması, sınıfın uygun olmayan fiziki koşulları, çevre koşullarının elverişli olmaması, öğrencilerin ilgisiz davranması ve resmi kurum-kuruluşların yeterli desteği sağlamaması gibi faktörlerin öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasında olumsuz etkiye bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2019)'ın sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif öğrenme yöntemlerini kullanma durumları konulu çalışmasında bazı sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif öğrenme metotlarından yeterli düzeyde faydalanmadıkları ve düz anlatım metodunu daha çok kullandıklarından bahsedilmiştir. Öğretmenlerin aktif öğrenme metotlarından örnek olay, tartışma, işbirlikli öğrenme gibi yöntemleri kullandıkları ifade edilmiştir. Taşkaya ve Bal (2009), sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde en çok soru-cevap, anlatım ve tartışma yöntemlerini kullandıklarını belirtmişlerdir.

Soylu ve Memişoğlu (2019), sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok kullandıkları öğretim teknikleri olarak kavram haritası, zihin haritası, balık kılçığı, bulmaca ve kavram karikatürü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu teknikleri soyut kavramları somutlaştırdığı, kalıcılığı ve akademik başarıyı artırdığı, dersi eğlenceli hale getirdiği ve görsel hafızayı olumlu yönde etkilediği için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Ünal & Çelikkaya (2011) İlköğretim 1. kademe sosyal bilgiler dersi öğretim sürecinde coğrafya konularının öğretiminde faydalanan yöntem ve teknikler konulu çalışması incelenmiştir. Araştırmasında öğretimin güncelliği varsayıldığında, öğretmenin kısıtlı yöntem ve tekniklere bağlılığının sakıncalı olduğunun anlaşıldığı ifade edilmiştir. Öğretmen, öğrencilerin gelişim basamakları, bireysel farklılıkları ve en etkili nasıl öğrendikleri gibi konular üzerinde yeterli bilgi donanımında olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Coğrafya dersinin yalnızca günlük hayatta faydalanmamızı sağlamaz, eksiksiz bir coğrafya eğitimi tüm dünya insanlarıyla olan uyumun, dünyayla olan bağlantının, kendimizi keşfetmemize destek olan yetenekleri, bilgi ve kavramları daha iyi idrak etmemizi de sağladığından bahsedilmiştir. Çalışmada düz anlatım, soru-cevap ve gösteri metotlarının araştırmaya katılan tüm öğretmenler tarafından faydalanması dile getirilmiştir. Grup faaliyetleri, tartışma, gezi-gözlem metotlarının öğretmenlerin yarısından fazlası tarafından kullanıldığından bahsedilmiştir. Problem çözme, benzetim, beyin fırtınası, dramatizasyon gibi yöntem ve tekniklerin kullanımlarının oldukça düşük oranda olduğunun görüldüğü ifade edilmiştir. Fakat bu araştırmayla ulaşılan sonuçlarla verilen örneklerden, araştırmada incelenen yöntem ve tekniklerin coğrafya öğretiminde tümüyle uygulanabilecek olduğu açık olarak kanıtlandığından bahsedilmiştir.

5.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde En Az Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Ait Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretmenleri coğrafya konularının öğretiminde en bazen kullandıkları yöntem ve tekniklerin probleme dayalı öğrenme, gösteri, tartışma, gezi-gözlem, kavram haritaları, balık kılçığı, işbirlikli öğrenme, zihin haritaları olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin probleme dayalı öğrenme yöntemini tercih eden öğretmenler, öğrencilerin gerçek hayatta olan problemlerle daha önceden yüz yüze gelmeyi ve tecrübe etmeyi sağlaması ve önceki öğrenmelerle birlikte yeni bilgi ve becerilerin kazanılmasına olanak sağlaması açısından derslerde yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin psikomotor becerilerinin geliştirilmesinde ve sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularıyla bağlantılı olarak slayt, harita, resim, grafik, model, kara tahta gibi görsel ve işitsel araçlardan yararlanılmasının gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin uygulama, analiz, sentez gibi üst düzey kazanımlara ulaşmalarını sağlamak amacıyla önceden hazırlık yaparak tartışma yönteminden faydalanılmasının gerektiğini ifade etmişlerdir. Gezi- gözlem yöntemiyle öğrencilerin olgu ve olayları en iyi şekilde anlamalarına ve gerçek yaşamı daha yakından tanıyarak bulunduğu çevreyi ve dünyayı daha iyi algılamalarını sağlaması ve işlenecek konu ile ilgili nesne, olgu ve olayları gerçek ortamlarında inceleme olanağı sağlaması açısından kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Derste kullanılan kavram haritalarıyla kavramlar arasındaki ilişkileri gösteren diyagramlardan yararlanarak anlamlı öğrenmeyi sağlaması ve balık kılçığı tekniğiyle olayların neden ve sonuçlarını ayrıntılı olarak incelenmesine olanak sağlanması açısından kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. İşbirlikli öğrenme yöntemini kullanarak öğrencilerin küçük gruplar oluşturarak bir problemi veya bir görevi yerine getirmek üzere ortak bir amaç için birlikte çalışarak bir konuyu öğrenmelerinin sağlanması ve birlikte öğrenme, akran danışmanlığı gibi faaliyetlerin de gerçekleştirilmesi gibi özelliklerinden dolayı kullanılmasından gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Bilginin beyinde akışını sağlayarak bilginin etkin bir şekilde aktarılmasını sağlaması açısından derste zihin haritalarının kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin gezi-gözlem, proje tabanlı öğrenme, akvaryum, balık kılçığı, drama, istasyon, tartışma, kartopu olarak tespit edildiğinden bahsedilebilir. Proje tabanlı öğrenmenin öğrencinin aktif katılımını teşvik etmesi, üst düzey bilişsel aktiviteleri

desteklemesi, öğrencilerin akademik sosyal ve hayat becerilerinin birlikte geliştirmesini ve teknoloji kullanımına da önemsemesini sağlaması açısından sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretilmesinde kullanılmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Drama tekniğiyle öğrencilere hayatta karşılaşılabilecekleri durumlarda ne yapmaları gerektiğini yaşayarak öğrenme fırsatı vermesi bakımından kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler derslerinde istasyon tekniğini kullanarak öğrencilerin eş zamanlı olarak çeşitli aktiviteleri birlikte gerçekleştirebilmelerini sağlamasından dolayı kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularının öğretiminde kartopu tekniğini kullanarak öğrencilerin bir konudaki farklı görüşlere katkı sağlayarak yeni görüşler ortaya koymalarını sağlaması açısından kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bu bulgularını destekler nitelikte Sariaslan (2005) çalışmasında; sınıf öğretmenlerinin anlatım, soru-cevap ve tartışmayı “her zaman”, örnek olay gösteri, rol yapma, problem çözme ve gezi-gözlemi ise “ara sıra” derecesinde kullandıklarını tespit etmiştir. Ayrıca öğretmenlerin çağdaş yöntem ve teknikler hakkında yeterli donanımına sahip olmamaları, okullardaki araç-gereç yetersizliği ve sınıflarda öğrenci mevcudunun fazla olması öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretim yöntem ve tekniklerinin en çok kullanılma nedenlerine ilişkin farklı bir çalışmada olan Akşit (2011) de benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmada; öğretmenlerin dersi öğrenci merkezli yaklaşımla işlediklerinde, müfredatı yetiştirme sorunu yaşadıkları, çağdaş yaklaşımlarla ilgili deneyim sahibi olmalarına rağmen, öğrenciye rehberlik etme rolünü tam anlamıyla yerine getiremedikleri, ders saatinin arttırılarak haftada üç saate çıkarılmasının, müfredatı yetiştirmek için ders süresinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Duran (2013) tarafından yürütülen bir çalışmada da öğretim süreci aşamasında en çok görülen problemlere ilişkin olarak; öğrenci düzeylerinin farklılığı, zamanın yeterli olmaması, sınıfların kalabalık olması gibi sonuçlar saptanmıştır.

Gezi gözlem ve drama gibi yöntem ve tekniğinin ikinci planda kullanılmasının gerekli olduğunu, bu yöntem ve tekniklerle anlamlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleştirilebileceğini ifade eden sosyal bilgiler öğretmenleri bazı maddi

imkânsızlıklar, çevre şartlarının olumsuz etkisi ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin yetersiz olması gibi sebeplerden dolayı bu yöntemlerden yeterli düzeyde faydalanamadıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçları destekleyen bir çalışma da Atbaşı (2007)'na aittir. Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretiminde öğretmenlerin ders için ön hazırlık aşamasında gerekli olan araç-gereçleri temin etmeleri bakımından sorun meydana geldiğini ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden bazıları coğrafya konularının öğretiminde hiçbir zaman kullanmadıkları yöntem ve teknikleri, istasyon, altı ayakkabı, altı şapka, akvaryum, drama olarak ifade etmişlerdir. Bu yöntem ve teknikleri neden hiçbir zaman kullanılmadığı sorulduğunda bu yöntem ve tekniklerle ilgili yeterli deneyime sahip olmadıkları, üniteleri zamanında yetiştiremedikleri için zaman kaybı faktörlerini dile getirmişlerdir. Okulların yeterli deneyime sahip olmaması, maddi imkânsızlıklar, öğrenci düzeylerinin farklılığı, okul idaresinin sorumlu davranmaması, sınıfların kalabalık olmasından dolayı disiplin sağlanmasında zorluk yaşanması gibi sorunlardan dolayı farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmadığından bahsetmişlerdir.

Aykaç (211) hayat bilgisi dersinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin öğretmenlerin görüşünü almış ve gezi-gözlem, istasyon tekniği, altı şapka düşünme tekniği, konuşma halkası ve görüş geliştirme gibi teknikleri çok az kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Berkant ve Arslan (2015), sosyal bilgiler öğretmenlerinin en az gezi-gözlem, araştırma-inceleme, tartışma, altı şapkalı düşünme, balık kılıcı, örnek olay, buluş yoluyla öğretim ve proje gibi öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini kullandıklarını ifade etmiştir.

5.1.4. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Teknikleri Seçerken Dikkate Alınan Faktörlere Ait Sonuçların Analizi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretiminde tercih ettikleri yöntem ve teknikleri seçerken tercih ettikleri sebepler “öğrencilerle ilgili”, “öğretmenlerle ilgili” ve “fiziki imkânlar ile ilgili” olmak üzere üç farklı kategoride toplanmış ve alt temalara ayrılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri yöntem ve teknikleri tercih ederken öğrencilerle ilgili olarak onların hazırbulunuşluk seviyelerinin farklı olması, öğrencilerinin

öğrenme düzeylerinin farklı olması, öğrencilerin derse hazırlık düzeyinin etkili olduğunu; öğretmenlerle ilgili olarak deneyimler ile öğretmenin mezun olduğu fakülte ve bölümün etkili olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Aynı zamanda yöntem ve teknikleri bilme durumunun da tercih etme nedenleri arasında yer aldığını ifade etmişlerdir. Fiziki imkânlar kategorisinde ise sınıfların küçük, mevcudun fazla olması, sınıf ortamının uygun olmadığı, araç gereçlerin yetersiz olması ve konunun özelliğinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Avşar & Alkış (2007) işbirlikli öğrenme yöntemi “Birleştirme I” tekniğinin sosyal bilgiler derslerinde öğrenci başarısına etkisi konulu çalışmasında, işbirliğine dayalı yöntemin gerçekleştirildiği öğrencilerde, uygulanmayan gruptaki öğrencilere göre olumlu sonuçlar elde edildiğinden bahsedilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda sosyal bilgiler dersinin özellikle bölünebilen ünitelerinde işbirlikli öğrenme yöntemlerinden biri olan “Birleştirme I” tekniğinin uygulanması tavsiye edildiği ifade edilmiştir. Fakat bu yöntemin etkili olabilmesi için öğretmenlerin yöntemi kavramış olmasının ve sınıfların fiziksel özelliklerine göre düzenlenebilmesinin önem teşkil ettiğinden bahsedilmiştir.

5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Farklı Yöntem ve Teknik Seçmelerinin Nedenlerine İlişkin Sonuçların Analizi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden alınan görüşler analiz edilmiş ve “bilişsel özellikler”, “duyuşsal özellikler” ve “içerik özellikleri” olmak üzere üç farklı kategoriye ayrılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya kazanımlarının öğretiminde farklı yöntem ve teknikleri seçmelerinin nedenlerinden bilişsel özellikler kategorisinde kalıcılığın sağlanması, öğrenmeyi kolaylaştırması, öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif olarak tutması, öğrenmeyi hızlandırması faktörleri yer almaktadır. Duyuşsal özellikler kategorisinde ise öğrencinin motivasyonunu artırması, öğrencinin dikkatini derse çekmesi, derslerin daha eğlenceli hale gelmesiyle birlikte öğrencilerin derse karşı olumlu tutumlar geliştirmeleri, öğrenme sorumluluğunu öğrencilerin almaya başlaması sebepleri bulunmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenleri coğrafya konularının özelliğinin farklı yöntem ve teknikleri seçmelerinin nedenleri arasında yer aldığını ifade etmişlerdir.

Ayaz Can & Semerci (2010)'nin altı şapkalı düşünme tekniğinin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin başarıları üzerindeki etkisi konulu araştırması incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde, altı şapkalı düşünme tekniğinin öğrencin akademik başarı düzeylerine olumlu katkılar sağladığından bahsedilmiştir. Düz anlatım, soru cevap gibi klâsik olarak görülen metotların da öğrenci başarısını arttırmada yetersiz kalmasının nedeninin bu metotların uygulamada tek başına kullanılmasından dolayı olduğunun olabileceği dile getirilmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucunda altı şapkalı düşünme tekniğinin kullanımında, öğretim sürecinin eğlenceli geçmesi, grup halinde birlikte çalışma fırsatı sağlaması gibi özelliklerden bahsedilmiştir. Öğrencinin öğretim sürecinde monotonluktan çıkarak dersi zevk alarak geçirdiğinde akademik başarı düzeylerini olumlu yönde etkilediği ifade edilmiştir. Araştırmanın genel olarak sonuçları değerlendirildiğinde, kaliteli eğitim ve öğretim sürecinin sağlanabilmesi için, geleneksel öğretim yöntemleri yerine, bilhassa düşünme becerilerini kazandırmaya ve geliştirmeye ilişkin uygulamaların gerçekleştirilmesi, bununla beraber iletişim becerileri kazanmış, muhakeme yeteneği gelişmiş ve üretebilen bireylerin yetişmesine sağlayacağı ifade edilmiştir.

Akşit & Şahin (2011) coğrafya derslerinde aktif öğrenme metodunun öğrenci başarı ve tutum üzerine etkisini incelemişlerdir. Çalışmalarında coğrafya konularının öğretiminde aktif öğrenme metodundan faydalanılmasının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal kavrama özelliklerine pozitif yönde katkılarda bulunduğunu tespit etmişlerdir. Öğrenim sürecinde bireylerin aktif olmasını sağlayacak öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmalıdır. Öğrencilerin akademik başarı düzeyi arttığında, öğretim sürecine pozitif yönde tutum geliştirdiklerini, derse olumlu tutumları oluştuğunda ise başarı seviyelerinin arttığını ifade etmişlerdir.

Altıkulaç & Akhan (2010)'ın 8. sınıf bazı tarih konularının öğretiminde yaratıcı drama metodundan ve altı şapkalı düşünme tekniğinden faydalanmanın öğrencilerin akademik başarıları ve derse karşı tutumlarındaki etkiyi belirlendiği çalışması incelenmiştir. Araştırması sonucunda etkinlik uygulanan öğrencilerin derse ilgi düzeylerinin pozitif yönde olduğundan ve dersin daha etkin olmasının sağlandığının bahsedilmiştir. Uygulamanın gerçekleştirildiği okulun sosyo-ekonomik seviyesinin yetersizliği nedeniyle aile ve günlük hayatlarında aktif olma imkânı bulamayan öğrencilerin, altı

şapkalı düşünme ve drama etkinliklerini kendi hayatlarına alternatif olarak benimsemiş, faaliyetlere karşı daha pozitif yönde davranış göstermişlerdir.

Demir, Şahin & Tutkun (2016) sosyal bilgiler dersi için sınıf öğretmeni adaylarının münazara konusu oluşturma becerilerinin değerlendirilmesi araştırmaları sonuçları incelenmiştir. Bu çalışmada farklı yöntem ve teknik seçilmesinin gerekliliği konusunda 2005 tarihinden bu yana uygulanan yapılandırmacı yaklaşımla eğitimcilerin özeleştiri yapmalarına olanak sağlayan eleştirel düşünme, yaratıcı ve yansıtıcı düşünme gibi aksiyonların öğretmenler için de bir sorumluluk arz ettiği ifade edilmiştir.

5.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunların Analizine Ait Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretmenlerine sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya kazanımlarının işlenmesinde tercih edilen öğretim yöntem ve teknikleri uygulamada karşılaşılan zorlukların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar 6 kategori altında toplanmıştır. Alt temaları incelediğimizde öğretmenlerin tamamı konuları yetiştiremediklerinden bahsetmiştir. Öğretim yöntem ve teknikleri uygulanırken disiplin sağlamada zorluk yaşadıkları, öğretmenlerin bazı yöntem ve tekniklerle ilgili gerekli deneyime sahip olmadıkları için bu yöntemleri nasıl uygulayacaklarını bilmemeleri, bazı yöntem ve teknikleri uygulamak için maddi imkânların yetersiz olduğunu, okulların yeterli donanımına sahip olmadıklarını, öğrencilerin düzeylerinden kaynaklanan farklılıkların olması ve yasal prosedürlerin öğretmenleri zorladığını ifade etmişlerdir.

Çetin, Kuş, Karatekin (2010) sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi gözlem yöntemine dair görüşleri adlı çalışmalarında öğretmenlerin gezi gözlem metodunun uygulayamamalarının en önemli sebebinin ekonomik problemler olduğu dile getirilmiştir. Atayeter & Tozkaran (2014) sosyal bilgiler öğretmenleri ve 6. sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin gezi gözlem yönteminin uygulanmasına yönelik görüşlerinin sonuçları incelenmiştir. Araştırmada gezi gözlem yönteminin teorik olarak ve gerçekleştirme aşamasında birçok güçlükler içermesi, ekonomik nedenler ve diğer metotlara oranla daha fazla uğraş ve vakit gerektirmesinin, metodun gerçekleştirilmesi için engel teşkil ettiğinden söz edilmiştir.

Yıldırım (2019)'ın sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif öğrenme yöntemlerini kullanma durumları konulu çalışmasında sosyal bilgilere ayrılan öğretim süresinin öğrenciyi aktif kılacak etkinlikler için gerekli ölçüde olmadığı ve gerçekleştirilmesinin güç olduğunun belirlendiği dile getirmiştir.

Berkant ve Arslan (2015), sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen merkezli yöntemleri daha çok tercih etme nedenleri olarak sınıfların kalabalık olması, etkinlikleri uygulamadaki zamanın yetersiz olması, okulların sahip olduğu araç-gereçlerin ve teknolojinin yetersiz olması, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesinin düşük olması gibi nedenlerden kaynaklandığını ileri sürmüştür.

Salik (2015) sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretim sürecinde görülen problemler ve çözüm tavsiyeleri üzerinde bir araştırmada bulunmuştur. Çalışmasında coğrafya konularının öğretimi sürecinde genel olarak karşılaşılan problemler incelendiğinde; sınıf mevcudunun fazla olmasının öğretim sürecine negatif yönde etkide bulunduğu, 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programının çok yoğun olduğundan bahsedilmiştir. Araç- gereç yetersizliği, bazı coğrafya konularını kavramak konusunda öğrencilerin zorluk yaşaması, velilerin ilgili olmamaları öğrencileri negatif olarak etkide bulundu ifade edilmiştir. Okul iradesiyle problemler yaşadıklarından, öğrencilerin öğretim sürecine yeterli düzeyde ilgi göstermediklerinden, öğrencilerin maddi imkânlarının gerekli ölçüde olmadığı dile getirilmiştir. Coğrafya branşı mezunu olmayan öğretmenlerin coğrafya konularının öğretiminde yeterli düzeyde olmadığından bahsedilmiştir. Okulların fizikî imkânlarının gerekli ölçüde olmaması ve yaşanan ekonomik problemlerin derse olumsuz etkide bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bazı öğretmenlerin ders araç-gereçlerinden faydalanma konusunda sorun yaşadıkları, haftalık ders sürecinin yeterli düzeyde olamadığı ve sosyal bilgiler programında tarih konularının daha yoğun olarak yer aldığından bahsedilmiştir. Aynı zamanda okullarda etkinlikleri gerçekleştirecek salon vb. alanların olmadığı ve okullarda öğretmen yetersizliği sorunları da dile getirilmiştir.

Kan (2012) sosyal bilgiler dersinde bireysel ve grupla zihin haritası oluşturma öğrenci başarısına, kalıcılığa ve öğrenmedeki duyuşsal özelliklere etkisi konulu araştırması incelenmiştir. Bireysel zihin haritası yönteminin uygulanmasına dair meydana gelen problemler incelendiğinde, gerekli sürenin yetersiz olması, simge/resim

izerken glk yaşama, malzeme kaynaklı ortaya çıkan sorunlar, konuyu zmseyememe, akran müdahale durumu, zihin haritası kurallarını uygularken zorluklarla karşılaşma, ortamdan dolayı yaşanan problemler olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca grupta zihin haritası uygulamada grup üyelerinin birbirlerine destek olmamaları, fikir münakaşası, hep aynı kişilere çizme hakkı verilmesi, gruptaki birlik ve beraberliğin sağlanamaması, grup üyelerinin yeterli olmayışı, grup çalışmasına uygun olmama, gürültü gibi sorunların yaşandığından bahsedilmiştir.

Yazıcı (2001) ilköğretim okulları birinci ve ikinci kademesinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerin derslerinde faydalandıkları yöntem ve teknikleri kullanılma derecesini belirlemek amacıyla yürüttüğü çalışmasında; ilköğretim okulları birinci ve ikinci kademe sosyal bilgiler ğretiminde yararlanılan ğretim yöntem ve tekniklerinin aktif olarak kullanılmadığını belirlemiştir. Bunun nedeni olarak öğretmenlerin yöntem ve tekniklere dair bilgi yetersizliği, yeterli araç gereç donanımına sahip olmaması ve sınıf mevcudunun fazla olması gibi faktörler belirtilmiştir.

Arslan (2000) da yürütmüş olduğu çalışmasında öğretmenlerin ğretim yöntemlerini uygulamada yeterli donanıma sahip olmadıkları ve araç gereçleri aktif olarak kullanma becerilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Görüşmelerden hareketle elde edilen bulgular bu araştırmaların sonuçlarıyla örtüştüğü grlmektedir. Gerçekleştirilen görüşmelerde öğretmenler ğrenci mevcudunun fazla olması ve gerekli araç gereç imknının olmaması sorunlarına değinmişlerdir.

Karasoy (2004)'un gerçekleştirdiği bir çalışmada sosyal bilgiler ğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde genellikle anlatım ve soru cevap yöntem ve tekniklerini kullandıklarını tespit etmiştir. Sosyal bilgiler dersinde görülen zorluklar ise ders konularının soyut özellik göstermesi, ğrenci niteliklerinden ve sosyokültürel çevreyle ilgili sorunlar, bazı öğretmenlerin sadece ders kitabına bağımlı kalmaları, ders araç gereçlerinin yeterli olmaması olarak tespit edilmiştir.

Erdoğdu (2010)'un yürüttüğü bir çalışmasında öğretmenlerin daha çok anlatım ve tartışma yöntemlerini kullandıklarını, gösterip yaptırma ve bireysel çalışmaya teşvik etme gibi yöntem ve tekniklerin kullanımına daha az yer verdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerde görülen sınav kaygısı, ğrenci sayısının fazlalığı, ders saatlerinin yetersiz olması, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin yetersizliği, araç gerecin

yetersizliği, öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimin yetersizliği, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yöntem ve tekniklerle ilgili yaşadıkları zorluklar olarak belirlenmiştir.

Karagülle (2002) ve Demirezen (2001) tarafından yürütölen bir çalışmada ise, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ağırlıklı olarak kullanmayı tercih ettikleri yöntem ve teknikler anlatım, soru cevap ve tartışma olarak tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin anlatım ve soru cevap yöntemini sıklıkla kullandıkları fakat tartışma yöntemine yoğun olarak yer vermedikleri belirlenmiştir. Çalışmanın bu bulgular yukarıda ifade edile çalışmalarla benzerlik göstermekle birlikte diğör çalışmalarda tartışma yönteminin sıklıkla kullanılması açısından farklılık gösterdiğinden bahsedilebilir.

Çukucalıoğlu (2010) tarih öğretmenlerinin kullandığı öğretim yöntemleri ve bunlara ilişkin karşılaştıkları güçlükler isimli araştırmasında; öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve tekniklere dair en fazla anlatım ve soru cevap yönteminin, en az ise beyin fırtınası yönteminin kullanıldığını tespit etmiştir. Ders kitaplarının dil ve anlatımındaki ifadelerde karşılaşılan güçlükler, sınıf sayısının fazla olması, öğrencilerin derse katılım isteksizliği, öğretmenlerin öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri yeterli düzeyde kullanmadıkları belirlenmiştir.

Öğrenme- öğretim sürecini olumsuz etkileyen unsurlarla ilgili olarak, Duran (2013) da araştırmanın bulguları ile örtüşen bazı sonuçlara ulaşmıştır. Yürütölen çalışmada; öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri konusunda donanım yetersizliğinden dolayı öğrenciler hakkında değerlendirmede bulunurken sorun yaşadıkları, zamanın yeterli olmaması, sınıfların kalabalık olması ve öğrenci düzeylerinin farklı olması gibi problemleri belirlemiştir.

Araştırma sonuçlarıyla örtüşen bir diğör araştırma ise Doğan (2016)'nın yürüttüğü çalışmasıdır. Söz konusu çalışmada öğretim yöntemlerinin kullanılmasıyla ilgili olarak; gezi gözlem yönteminin maliyetli olması ve bürokratik yapının zorlukları sebebiyle çok az uygulanmasının gerçekleştirilebildiği, okullardaki fizikî mekânların yeterli olmaması ve anlatım yönteminin öğrencileri pasifleştirici etkide bulunduğu tespit edilmiştir.

Tahiroğlu (2006) gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında öğretim-öğrenme sürecine etkide bulunan unsurlar olarak; öğretmenlerin araç-gereç kullanırken ve temin ederken

yaşadığı güçlükler, öğretmenlerin mezun olduklarında aldıkları yetersiz eğitimle yeterli donanımına sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Ayrıca öğrencilerin disiplinsizliği nedeniyle karşılaşılan güçlükler, öğretmenlerin hizmet içi eğitim seminerlerine yeterince katılım gösterememeleri, öğretmenlerin görev yaptıkları kurullardaki olumsuz koşullar ve çevreden kaynaklı sorunlar belirlenmiştir.

Sosyal akademik başarıya olumlu etkide bulunduğu materyallerin bireysel araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur.

Nurses (2014) ve Sönmez (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarında ders sürecinde kullanılan görsel araç gereçlerin ders başarı düzeylerini arttırdığını ve kalıcılık düzeylerinin olumlu etkilediğini sonucuna ulaşmıştır.

Çakır (2019) yürüttüğü çalışmada, sosyal bilgiler derslerinde kullanılan görsel araç gereçlerin konuları daha anlaşılır olmasını sağlayarak, kalıcı ve etkili bir öğretim gerçekleştirdiğini dile getirmiştir. Balkan (2006) araştırmasında harita kullanımının sosyal bilgiler derslerinde akademik başarıyı arttırdığı yönünde katkısı olduğunu tespit etmiştir.

Akkeyik (2019) tarafından gerçekleştirilen meta-analiz çalışmada derslerde kullanılan materyal çeşitlerinden öğrenci başarısını en yüksek oranda olumlu etkileyen harita kullanım olduğu araştırmaları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 6. Sınıf düzeyinde öğrencilerin başarılarını en çok etkileyen materyal olarak haritaların gösterildiği de tespit edilmiştir. Balkan (2007) da yürüttüğü araştırmasında 7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının derse karşı başarı düzeyini incelemiş ve derslerde harita kullanımının öğrenci akademik başarısına etkili oranda katkıda bulunduğunu tespit etmiştir.

Sonuç olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler derslerinin materyaller kullanarak desteklenmesi ders başarısına katkı sağlamaktadır. Materyallerle işlenen derslerin, geleneksel yöntemler kullanılarak işlenen derslerden daha yüksek verim alındığını söylemek mümkündür. Örneğin 5.sınıf düzeyinde derslerde kullanılan araç gereçlerin etkisinin daha fazla görülmesinin nedeni; bu seviyede müfredatın daha çok soyut kavramlardan oluşması ve öğrenci düzeyi de göz önüne alınarak dersin materyaller ile somut hale getirilmesi olduğu düşünülmektedir. Böylece soyut kavramların daha iyi

anlaşılması ve kalıcılığının sağlanmasıyla birlikte öğrencinin akademik başarıları da olumlu olarak arttığı görölmüştür.

Yıllara oranla gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyallerin en etkilisinin haritalar olduğu sonucu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim sürecinde harita kullanımının akademik başarı üzerinde diğer materyal çeşitlerine göre etkisinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Balkan (2007) de yürüttüğü çalışmasında sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının ders başarısına olumlu katkı sağladığını tespit etmiştir.

ukurcalıoğlu (2010) tarih öğretmenlerinin kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri ve karşı karşıya kaldıkları problemlere dair yürütmüş olduğu bir araştırmasında; ders kitaplarının teferruatlı, dil ve anlatım bakımından anlaşılma güçlüğüyle karşılaşılan kitaplar olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları söz konusu araştırmanın bulgularıyla örtüştüğünü söylemek mümkündür. Çünkü araştırmadan elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki konulara yönelik meydana gelen problemlere dair öncelikle ders ve çalışma kitabındaki konuların çok yoğun ve gereksiz teferruatlara değinildiğinin özellikle dile getirdikleri görölmektedir. Sınıf öğretmenleri bu durumdan kaynaklı olarak öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin uygulanamadığını ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan bazı konuların soyut ve öğrenci seviyesinin üzerinde özellik göstermesi sınıf öğretmenleri tarafından dile getirilen farklı bir sorundur. Görüşme gerçekleştirilen öğretmenlerin büyük bir kısmı 6. Sınıf coğrafi konum ünitesindeki bazı konuların soyut konular olup öğrenci seviyesinin üzerinde olduğundan bahsedilebilir. Söz konu araştırmada öğretmenlerin görüşleriyle bu ifadenin örtüştüğü tespit edilmiştir.

Ders esnasında uygulanmak istenen öğretim yöntemlerinin gerçekleştirilebilmesi için en önemli unsur zamandır. Geleneksel yöntemlerle kıyaslandığında öğrenciyi merkeze alan yöntemlerin kullanılabilmesi için daha zaman fazla zamana ihtiyaç olduğu gereğinden bahsedilebilir (Küçükahmet, 1999). Araştırmada görüşme sağlanan sosyal bilgiler öğretmenleri de sosyal bilgiler öğretimi konusunda öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin uygulanması hususunda zaman unsurunun en önemli sorunlardan biri olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin ders sürecinde etkili olmasını sağlayan birçok yöntem ve tekniği zamanın yeterli olmadığı için kullanamadıklarını

ifade etmektedir. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde zamanın yetersiz olmasına dayanan sorunlarla ilgili görüşlerini bildirdikleri bir başka sorun da zamanın konunun muhtevasına göre ayarlanamamasıdır. Yapılan görüşme bulguları incelendiğinde ifade edilen görüşler ile benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Araştırmanın bu sonuçları (Akgül, 2006; Çatak, 2008; Erdoğan, 2010) tarafından yürütülen çalışmalar ile de örtüştüğü söylenebilir. Söz konusu çalışmalarda da sosyal bilgiler ders sürecinde görülen sorunlara dair ders sürelerinin yetersizliği vurgulanmaktadır. Kırtay (2007) gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada sosyal bilgiler öğretiminde zaman kaynaklı sorunlara dayanan etkinliklerin yapılmasına verilen sürenin yeterli olmadığı sonucu tespit edilmiştir.

Okul, çağdaş eğitim sisteminde bazı hedef ve davranışları öğrencilere kazandırmak amacıyla belirlenmiş zaman süresince gerçekleştirilmesini sağlamaya çalışan bir rol oynamasının çok ötesine geçmiştir. Okul aslında öğrencileri hayata kolay adapte olmalarına yardımcı olan, yaşadığı çevreyle birlik ve beraberlik içerisinde olmalarına katkıda bulunan bir anlayışa dönüşerek öğrenciler için önemli bir alan haline gelmiştir. Dolayısıyla eğitim çalışmalarının okul yalnızca okul sınırları içerisinde sürdürülmesi gerektiği düşüncesi toplumun beklenti ve isteklerine cevap vermekten uzak olduğu aşikârdır (Binbaşoğlu, 2000). Sosyal bilgiler öğretmenleriyle gerçekleştirilen bir görüşmelerde de öğrenciler bakımından okul dışı faaliyetlerin önemli olduğunu vurgulayan öğretmenler okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesi için öncelikle ekonomik sorunların engel teşkil ettiğinden bahsetmişlerdir. Öğretmenler okul dışı etkinlikler de en önemli unsurlardan bazılarının okulların bütçe yetersizliği, okullara ait taşıt olmaması, velilerin maddi imkânsızlıkları gibi ekonomik problemlerin yanında bulundukları çevrede müze ziyaretlerini müzelerin olmamasından dolayı gerçekleştiremedikleri gibi sorunları dile getirmişlerdir. Alataş (2008)'ın yürütmüş olduğu bir araştırmasında da okul dışı faaliyetler konusunda okul idarecilerinin öğretmenlere karşı sergiledikleri tutum ve davranışların, öğretmenlerin motivasyonu hususunda olumsuz etkide bulunduğunu tespit etmiştir. Araştırmadan ulaşılan sonuçlarla Alataş (2008)'in araştırmasının bulguları benzerlik göstermektedir. Yapılan görüşmelerde okul yönetiminin ve velilerin yeterli düzeyde ilgi göstermemeleri, yasal prosedürler konusunda güvenlik ve resmi kurumların gerekli desteği sağlamaması, gibi sorunlardan dolayı okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesini engellediğini dile getiren

öğretmenler son olarak öğrenci mevcudunun fazla olması, bürokratik engel teşkil durumu (izinonay), bilim merkezinin bulunmaması ve ikamet edilen ilin coğrafi şartlarının elverişsiz olması gibi sorunların da okul dışı faaliyetlerin gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkide bulunduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulguları destekleyen nitelikte bir başka çalışmada Akgül (2006)'e aittir. Araştırmasında okul dışı faaliyetlerin yapılamamasının gereksinim duyulan aile-çevre desteğinin sağlanamaması, araç gereç ihtiyacı, çevre şartlarının olumsuzluğu ve resmi kurum ve kuruluşlardan yeterli destek bulunamamasına değinmiştir. Konu kapsamı çerçevesinde Ceran (2005) ilköğretim okullarında hayat bilgisi dersinin öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin çalışmasında gezi gözlem faaliyetleri ve okulun imkânlarıyla yakından bağlantı kurarak gezi gözlem etkinliklerinin yeterli olmadığına değinmiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminde çoklu zekâ kuramından da anlaşılabileceği üzere görsel okumak veya görsel öğrenmenin önemini dikkat çekerek vurgulayan sosyal bilgiler öğretmenleri araç gereçlere dair özellikle harita eksikliği sorununa (Türkiye haritası, küre, atlas vb.) ve Sosyal bilgiler ders ve çalışma kitaplarının şekil ve içerik bakımından yeterli olmadığıyla ilgili görüşlerini bildirmişlerdir. Arslan (2000) da gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında ihtiyaç olan araç-gereç konusunda eksikliklerin bulunduğunu, bu durumdan kaynaklı olarak öğrencilerin derse karşı yeterince ilgi göstermemeleri ve kalıcı öğrenmenin olabilmesine engel teşkil ettiğini tespit etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri ayrıca öğretimin gerçekleştirildiği sınıfların küçük veya sınıf mevcudunun fazla olması gibi sebeplerden kaynaklanan sorunların istenen etkinliklerin gerçekleştirilemediğini dile getirmişlerdir. Bu nedenle yöntem ve tekniklerin gerçekleştirilebileceği dersliklere ihtiyaç duyulduğu görüşünü belirten öğretmenler son olarak az da olsa akıllı tahta, materyal odası ve sınıf dolabının olmaması gibi sorunlara değinmişlerdir. Araştırma bulgularını destekleyen Akgül (2006), Karasoy (2004) ve Sariaslan (2005) tarafından yürütülen araştırmalarda da Sosyal bilgiler öğretiminde araç gereç yetersizliğinin öğrenme sürecine olumsuz etkide bulunduğunu tespit etmişlerdir.

Ders esnasında uygulanması istenen öğretim yöntem ve tekniklerinin gerçekleştirilebilmesi için fiziksel imkânlar da önemli unsurlardır. Sınıfın fiziksel

ortamının sahip olduğu özellikler kullanılabilecek yöntem ve tekniklerin gerçekleştirilmesine uygun olmalıdır. Örneğin tartışma tekniğini uygularken grup tartışmasının yapılacağı sınıfın küçük ve öğrenci sıralarının ise rahat hareket edebilecek nitelikte olması tekniğin daha kolay ve etkili gerçekleştirilmesini sağlayacaktır (Küçükahmet, 1999). Araştırma bulgularının bu ifadeyle örtüştüğünden bahsetmek mümkündür. Çünkü öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgulara göre; sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinde sınıfın fiziksel durumuna ilişkin sorunlara dair öncelikle sınıfların olması gereken ebatta olmadığı ve ikili öğretimin aynı sınıfı iki farklı kademedeki öğrencilerin öğrenim görmeleri zorunluluğu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tabancalı (2011) da yürüttüğü çalışmada sosyal bilgiler dersinde yöntem ve tekniklerin etkili olarak uygulanabilmesi için sınıf ortamının sahip olduğu özellikler çok önemlidir. Bunlardan biri de sınıf ortamının temiz ve düzenli olması özelliğidir. Atık maddeler çöp kovasına atılarak, öğrenci sıralarıyla duvarlar temiz olmalı, tahta ve duyuru panoları öğrencilerin okuyabilecekleri şekilde ve yükseklikte olmalıdır. Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular bu açıklamaları desteklemektedir. Ayrıca öğretmenler ders sürecine olumsuz etkide bulunan gürültü, internet ve sınıfın rutubetli olması aynı zamanda sınıfın konumu gibi problemlerin öğrenme-öğretme sürecine olumsuz etkide bulunduğunu dile getirmişlerdir.

Yapılan görüşmeler de araştırmanın bu bulgularını desteklemektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfların ebatının küçüklüğü ya da öğrenci sayısının fazla olmasının öğretim sürecini etkilediğini belirtmişlerdir. Fiziksel ortama dair öğretmenlerin görüşlerinden hareketle tespit edilen diğer sorunlar da temizlik ve sıcakla ilgili sorunlardır.

Şöyle ki hem öğrenci mevcudunun fazla olması hem öğrencilerin içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevrenin şartları sınıflarda temizlik sorunu sıkıntısı oluşturmakta, eğitim faaliyetlerinin olumsuz olmasına neden olan bir diğer durum da sınıf sıcaklıklarının yeterli düzeyde olmamasıdır. Bu durumu kapsayan Akgül (2006)'ün gerçekleştirdiği bir çalışmada da sınıfın fiziki koşullarının yeterli olmaması sosyal bilgiler öğretim sürecine olumsuz etkilediğini dile getirmiştir. Bazı araştırmalarda ise özellikle öğrenci

mevcudunun fazla olmasından kaynaklı sorun oluşturduğuna değinilmiştir (Çatak, 2006; Erdoğdu 2010; Kırtay, 20007; Sariaslan, 2005).

Akgül (2006)'ün yürüttüğü bir çalışmada ise gereksinim duyulan aile-çevre desteğinin sağlanamaması sosyal bilgiler öğretimi sürecinde öğretmenlerin karşı karşıya kaldıkları problemlerden biri olduğu görüşleri belirtilmektedir. Bu çalışma araştırmamızın bulguları ile örtüşmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde öğretmenler öğrenci velilerinin sosyal bilgiler dersine gereken ilgiyi göstermediklerini dille getirmişlerdir. Öğretmenler, öğrenci velilerinden genel olarak eğitim etkinlikleriyle ilgili ihtiyaç duydukları desteği sağlayamadıkları belirtmekle birlikte velilerin Sosyal bilgiler dersinin akademik anlamda öğrencilere katkısının olmayacağı görüşünde olduklarını vurgulamışlardır. Ayrıca öğretmenler, velilerin genel olarak eğitim seviyelerinin düşük olmasının öğretmen-veli ilişkilerini olumsuz olarak etkilediğini ifade etmişlerdir. Son olarak velilerin coğrafya bilincinden yoksun olduklarını, sosyal bilgiler dersi içerisinde coğrafyayla ilgili kavramların öğrenci velileri tarafından önemsenmediğini vurgulamışlardır. Çatak (2006) tarafından yürütülen bir çalışmada da sosyal bilgiler öğretim programına dair yönetici, öğretmen ve velilerin yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Çalışmamıza katılan öğretmenlerin görüşleri alındıktan sonra konuyla ilgili olarak bazı önerilerde bulunulmuştur. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders öğretiminde öğretmen merkezli geleneksel yöntemlerin çoğunlukla kullanıldığı bulgusu saptanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen hizmet içi eğitim kurslarında tüm branş öğretmenlerine öğrenci merkezli çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili verilen hem teorik hem pratik eğitimlerin ve niteliklerinin arttırılması sağlanabilir. Ayrıca öğretmenlere hizmet içi eğitim verecek kişiler de uzman niteliği taşınmalıdır.
- Öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitimin öğretmenlere birebir uygulama yapılarak verilmesi eğitimde kalitenin artmasını sağlayabilir.
- Hizmet içi kursların ne kadar verimli olduğuna dair değerlendirme çalışmaları yapılabilir.

- MEB sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek materyal, strateji yöntem ve teknik üzerine yapılan araştırmaları teşvik edebilir, mesleğe yeni başlayan ve hala görevine devam etmekte olan öğretmenlerimize bu yönde oryantasyon eğitimleri verilebilir.
- Bu araştırma ortaokul 5, 6, 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür. Benzer çalışmalar farklı kademelerde görev yapmakta olan daha fazla sosyal bilgiler öğretmeni ile de yürütülebilir.
- Öğretmenlere sosyal bilgiler dersinde materyal, strateji, yöntem ve teknik kullanımının önemi hakkında bilgilendirici faaliyet ve seminerler artırılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri her konuda öğrencilerini desteklemeli ve onlara yapılandırmacılık yaklaşımını benimsetmek için yardımcı ve rehber olmalıdır.
- Akademisyenler ve öğretmenler ile işbirliği yapılarak yeni yaklaşım yöntem ve teknikler hakkında öğretmenlerle akademisyenler arasında diyalog geliştirilmesi sağlanabilir. Üniversitelerde öğretmen adaylarına yeni yaklaşım, yöntem ve teknikler ile ilgili teorik olmayan daha kalıcı ve uygulamalı dersler yaptırılabilir.
- Yeni yaklaşım ve yöntemlerin diğer branş öğretmenleri tarafından bilinme ve kullanılma seviyelerini değerlendirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Sosyal bilgiler derslerinde öğretmenlerin yararlandıkları öğretim materyal, strateji, yöntem ve tekniklerin paylaşılabileceği platformlar (twitter, facebook, whatsapp) üzerinden gruplar kurulabilir ve bu platform üzerinden öğretmenlerin bilgi paylaşımına olanak sağlayacak ortamlar oluşturulabilir. Ya da bunu MEB'in tasarlayacağı platformlar da bilgi paylaşımı sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri ile birebir görüşmeler yapılarak yeni yaklaşım, yöntem ve tekniklerin bilinmeme ve kullanılmama nedenleri daha derinlemesine ortaya çıkarılabilir.
- Yeni eğitim ve yol haritaları belirlenirken öğretmenlerden birebir daha çok görüş ve öneriler alınabilir.
- Öğretmenlerin demografik, sosyal ve ekonomik açıdan şartları iyileştirilerek öğretmenin tek kaygısının ders olması sağlanabilir.
- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders sürecinde öğrenci merkezli çağdaş yöntem ve tekniklerin kullanılmasında zaman kısıtlamasından kaynaklanan sorunların olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda eğitim ve öğretim programları

hazırlanırken sosyal bilgiler dersi için belirlenen ders saatleri öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına uygun hale getirilebilir.

- Bu çalışmada sosyal bilgiler ders sürecinde araç-gereç eksikliği ve sınıfların fiziksel durumları bakımından birtakım sorunların olduğu bulgusu saptanmıştır. Sınıfların fiziksel koşulları öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanabilmesi için uyarlanabilir. Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde kullanılacak araç-gereçlerin ve ek kaynak sağlanması bakımından ders kitaplarının zenginleştirilmesi sağlanabilir.
- Öğrencilere sosyal bilgiler dersindeki konuları öğretimini kolaylaştırmak amacıyla her öğrenciye harita edindirme zorunluluğu ve derse haritalarını getirme alışkanlığı kazandırılabilir. Aynı zamanda öğrencilerin kişisel haritalarını ders sürecinde kullanmaları konusunda teşvik edilebilir.
- Bu çalışmada öğrencilerin derse karşı ilgilerinin ve hazırbulunuşluk seviyelerinin sosyal bilgiler dersi için yöntem ve teknikleri uygulama konusunda yetersiz oldukları bulgusu tespit edilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin artırılması için sosyal bilgiler dersine ilişkin ders içeriklerinin öğrencilerin ilgisini çekebilecek etkinlik ve uygulamalarla zenginleştirilmesi ve ders kitabının sadeleştirilmesi yararlı olabilir.
- Bu çalışmada okul dışı etkinliklerin bazı prosedürel nedenlerden dolayı yeteri kadar gerçekleştirilemediği tespit edilmiştir. Bu kapsamda Milli Eğitim Müdürlükleri'nin diğer paydaş kurumlarla ve velilerle yapacağı işbirliği çalışmaları ile okul dışı etkinliklerin daha kolay ve daha sık gerçekleştirilmesi sağlanabilir.
- MEB tarafından hazırlanan sosyal bilgiler kılavuz e-kitaplarında yeni yaklaşım, yöntem ve teknikleri ile ilgili bilgilendirme amaçlı rehber yönergeler yer alabilir.
- Okullarda okul idaresi, öğretmenlerin ve velilerin işbirliği ile sınıflarda sosyal bilgiler dersi hedeflerine ve öğrencinin hazırbulunuşluğuna uygun kullanışlı ve dayanıklı öğretim materyalleri ile donatılabilir. Bu materyallerin kullanım amacı ve kullanım şekli açık olacak şekilde gerekli yönergeler ile herkesin görebileceği yerlere asılabilir.
- Milli Eğitim Müdürlükleri'nde yöntem ve tekniklerle ilgili birimlerin kurulması sağlanabilir.

- Yeni yaklaşım, yöntem ve tekniklerin hem öğretilmesi hem uygulanmasını kolaylaştırmak için EBA (Eğitim Bilişim Ağı) uygulaması üzerinden öğretim yöntem ve teknikler çeşitli film, video ve animasyonlar ile öğretmenlere anlatılabilir.
- Yeni yaklaşım, yöntem ve tekniklerden daha çok faydalanılmasını sağlamak için MEB tarafından internet alt yapısı, akıllı tahta, laboratuvar gibi eksikleri bulunan okulların eksiklerinin tamamlanması sağlanabilir.
- MEB veya il MEM aracılığıyla her okulda öğretim araç-gereçleri için en az bir oda temin edilebilir ve öğretmen ve öğrencinin öğretim materyali tasarlayacağı alanlar oluşturulabilir. Ayrıca tasarlanacak öğretim materyalleri için gereken malzemenin okul tarafından temin edilebileceği bir referans kaynak oluşturulabilir.
- Eğitimle ilgili gerçekleştirilen çalıştaylarda öğretmenlere daha çok söz hakkı verilebilir. Böylece öğretmenlerinin görüş ve önerileri dikkate alınarak ders kitaplarının içeriğinde, anlatımında ve her türlü yapısında değişiklikler yapılabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri özellikle bazı öğrenci sınıf düzeylerinde konuları yetiştirememesi endişesiyle karşılaşmaktadırlar. Öğretim yöntem ve teknikleri verimli olarak rahatlıkla uygulayabilmek için ders saatleri yeterli olmamaktadır. Bu nedenle özellikle bazı sınıf seviyelerinde ders saatleri yeniden düzenlenmelidir.
- Yapılan araştırmalar sonucunda müfredatın sık değişmesinden kaynaklı olarak yeni müfredatı, yeni programı ve kazanımları anlamakta uygulamakta zorlanan öğretmenlerin sorunları göz önüne alınarak müfredatın daha az sıklıkla değişmesi sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretilmesi için özellikle uygun gezi-gözlem gibi yöntem ve tekniklerin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından daha sık ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlere gerekli destek verilmeli ve imkânlar sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. (1992). *İşbirlikli öğrenme kuram araştırma uygulama*. Malatya: Uğurel Matbaası.
- Açıkgöz, Ü. K. (2006). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş Yayınevi.
- Akgül, İ. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullandıkları yöntemler ve karşılaşılan sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 209430).
- Akkeyik, U. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılan materyallerin öğretim yöntem ve tekniklerinin öğrenci başarısına etkisi: bir meta-analiz çalışması* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 583987).
- Akkuş, Z., & Aslan, H. (2013). *Sosyal eğitimde oyunlarla öğretimi*. *Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 61-77.
- Akşit, F., & Şahin, C. (2011). Coğrafya öğretiminde aktif öğrenmenin akademik başarı ve tutum üzerine etkisi., *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 1-26.
- Akşit, İ. (2011). *İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 286631).
- Aktaş, R. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem tekniğini kullanırken yaşadıkları problemler ve kazanımlara ilişkin görüşleri* (Master's thesis Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akyüz, Y. (2005). *Türk eğitim tarihi "M.Ö. 1000-M.S. 2004"*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alataş, F. (2008). *İlköğretim programında 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan sorunlar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 220347).
- Alım, M., & Gül, M. (2013). Beyin fırtınası tekniğinin coğrafi kavramların öğretimi ve kalıcılığı üzerindeki rolü (Erzurum örneği). *Eastern Geographical Review*, 18(30).

- Alkan, V. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikleri. S. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (1.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altıkulaç, A., & Akhan, N. E. (2010). 8. Sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemi ve Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Kullanılmasını Öğrenci Başarı ve Tutumlarına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 225-247.
- Altun, A., & Emir, S. (2008). Sosyal bilgiler dersinde problem çözme yönteminin eriş, kalıcılığa ve tutuma etkisi. *HAYEF Journal of Education*, 5(2), 79-100.
- Arslan, H (2000). *İlköğretim ikinci kademesinde okutulan sosyal bilgiler dersinin öğretim sürecinde kullanılan metotlar üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 94437).
- Arslan, M. (Ed.). (2010). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (3.Baskı) Anı Yayıncılık.
- Atayeter, Y., & Tozkoparan, U. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenleri ile 6. sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin gezi gözlem yöntemi üzerine düşünceleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, , 3(5), 1-21.
- Atbaşı, C. (2007). *İlköğretim ikinci kademe (6. ve 7. Sınıfta) sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 21753).
- Atık, A. D., Ekemen, D. K., Erkoç, F. (2019). “Biyolojik çeşitlilik ve korunması” konusunun öğretilmesinde istasyon tekniği kullanımının öğrencilerin başarıları üzerine etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1499-1513.
- Avşar, Z. & Alkış, S. (2007). İşbirlikli Öğrenme Yöntemi “Birleştirme I” Tekniğinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğrenci Başarısına Etkisi. *İlköğretim Online*. 197-203.
- Aydın, F., & Güngördü, E. (2016). *Coğrafya eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Aydın, G. (2009). Zihin haritalama tekniğinin dinleneni anlamaya ve kalıcılığa etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 47-62.

- Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi Sinop ili örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 113-126.
- Aydoğan, H. İ. (2020). *Sosyal bilgilerde tarih konularının öğretiminde tarihi mekânlarda uygulanan gezi-gözlem metodunun kazanımı elde etmeye etkisinin incelenmesi* (Master's thesis), Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Aykaç, M. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı damanın yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aykaç, M., & Adıgüzel, Ö. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramının yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 297-314.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 46-73. <http://dergipark.org.tr/esosder/issue/6136/82315> adresinden edinilmiştir.
- Aykaç, N. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (1.Baskı) Pegem Akademi
- Aziz, A. (1982). *Toplumsallaşma ve kitleleşme iletişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Balkan, A. (2007). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının derse karşı tutuma, başarıya ve hatırd tutma düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baltacı, C., & Uysal, M. T. (2012). Türkiye’de bir siyasal sosyalleşme aracı olarak ders materyali: İlköğretim sosyal bilgiler dersi üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3):177-194.
- Baysal, Z. N. (2005). Hayat bilgisi/sosyal bilgiler öğretiminde probleme dayalı öğrenme için problem durumları oluşturma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4). 471-485.
- Barth, James, L. ve Demirtaş, Abdullah (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.

- Barr, R., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1978). *The Nature of the Social Studies: with Forew. by Edgar B. Wesley*. ETC Publ.
- Barth, J. L., & Demirtaş, A. (1997). İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi. *YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Öğretmen Eğitimi Dizisi*. Ankara.
- Berkant, H. G., & Arslan, T. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 10(11).
- Bilgili, A. S. (Ed). (2010). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (5.Baskı) Pegem Akademi
- Binbaşoğlu, C. (2000). Okulda ders dışı etkinlikler. *MEB Öğretmen Kitapları Dizisi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Bono; E.D. (1997). *Altı Şapkalı Düşünme Tekniği*. Remzi Kitabevi.
- Bono; E.D. (1997). *Altı Ayakkabılı Düşünme Tekniği*. Remzi Kitabevi.
- Bülbül, N. T., & Sakız, H. (2020). Almanca öğretim programının kapsayıcı eğitim ilkeleri etrafında yeniden düzenlenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(27), 879-909.
- Büyükkaragöz, S. & Çivi, S. (1996). *Genel Öğretim Metotları*. İstanbul: Öz Eğitim Basım Yayın Dağıtım Ltd.Şti.
- Büyükkaragöz, S. & Çivi, S. (1999). *Genel öğretim metotları*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Can, H. A. (2005). *Altı şapkalı düşünme tekniğinin 6.sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- C, H. A., & Semerci, N. (2010). Altı şapkalı düşünme tekniğinin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 32 (145), 39-52.
- Ceran, M. (2005). *İlköğretim okullarında hayat bilgisi öğretiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 161709).

- Cresswell, J. W. (2007). Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Çakır, A. (2019). *Ortaokul 5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan ‘‘küresel bağlantılar’’ öğrenme alanının öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısı üzerine etkisi (İstanbul ili esenler ilçe örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Çakır, B. (2009). *Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve tekniklerin yapılandırıcı yaklaşım açısından değerlendirilmesi: Trabzon örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: KTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çatak, K (2008). *6. Sınıf yeni sosyal bilgiler öğretimi programındaki öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik öğretmen görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 221040).
- Çilenti, K. (1984). Eğitim Teknolojisi. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Çelik, A. (2019). Gezi yönteminin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının başarılarına etkisinin ve gezi yazısı yazmalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 395-413.
- Çelikkaya, T. & Kuş, Z (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 741-758. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/uefad/issue/16690/173469>
- Çepni, S. (2001). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (2.Baskı). Trabzon: Erol Ofset
- Çetin, T., Zafer, K. U. Ş., & Karatekin. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi- gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 158-180.
- Çiğdem, C. Tuncer, B. & Karataş, H. (2015). Program Değerlendirme Sürecinde Bireysel Farklılıkların Önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 307312
- Çiğdem, Ü. & Çelikkayaç, T. (2011). İlköğretim 1. kademe sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler ile bunların uygulama sıklığı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(11).

- Çolak, R. (2010). *Kavram haritalarının sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde tarihsel kavramların öğretiminde kullanılması: kavram haritası ile yapılan öğretim ile tutum, başarı ve kalıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Çukucalıoğlu, A. (2010). *Tarih öğretmenlerinin kullanmayı tercih ettikleri yöntem ve teknikleri ile bunlara ilişkin karşılaştıkları güçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 273469)
- Daşcıoğlu, K. & Şimşek, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminin müfredatı. S.İnan (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimine giriş* içinde (3.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demir, M. K., Şahin, Ç., & Tutkun, T. (2016). Sosyal bilgiler dersi için sınıf öğretmeni adaylarının münazara konusu oluşturma becerilerinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 51-66.
- Demirel, Ö. (2002). Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- De Bono, E. (1997). *Altı şapkalı düşünme tekniği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Demir, O. Ö. (2009). “Nitel araştırma yöntemleri” Böke, K. (Ed.) Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. İstanbul: Melisa Matbaacılık Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Demirel, Ö. (2014). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirezen, S. (2001). Öğretmenlerin öğretim stratejileri ile öğretim yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.(Tez no. 100421)
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed. C. Öztürk & D. Dilek), 5. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, A. (Ed.). (2007) Öğretim İlke ve Yöntemleri (1.Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğan, A. (2016). *Adıyaman kentinde coğrafya öğretim yöntem ve tekniklerin coğrafya öğretimine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 441280).

- Doğanay, H. (2014). Coğrafya öğretim yöntemleri: liselerde coğrafya eğitim ve öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Duman, B. (2011). (Ed.) “Eğitim ve Öğretimle İlgili Temel Kavramalar” Öğretim İlke ve Yöntemleri (2.Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Duran, (2013). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 349405)
- Emiroğlu, G. (2009). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan problem çözme teknikleri ve etkinlikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Erginer, E. (2004). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Erden. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayıncılık.
- Erdoğan, E. (2010) Sosyal bilgiler öğretimlerinin kullandıkları yöntem/teknikler ve karşılaştıkları kullanım güçlükleri (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No.273435)
- Ergani, K. (2010). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi yöntem ve teknikleri ile materyal kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 257211).
- Ertürk, S., (1994). *Eğitimde Program Geliştirme*. Meteksan Yayınevi. 8. Baskı. Ankara.
- Eşmekaya, F. (2019). *Zihin haritası tekniğinin sosyal bilgiler kullanılmasının akademik başarı ve kalıcılığa etkisi* (Master’s thesis, Niğde Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Etkinci, A. (2010). *Eğitim bilimlerine giriş* (2.Baskı). İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık
- Fidan, N. (1986). Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

- Göçmez, , B. (2016). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde münazara tekniğinin ders başarısı ve eleştirel düşünmeye etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Gökalp, M. (2018). *Öğretim ve Yöntemleri* (3.Baskı) Ankara:Pegem Akademi
- Gökkaya, K. (2003). *Sosyal bilgilere giriş*. Şahin C. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, ss, 9-29.
- Gömlüksiz, M. (1997). *Kuşak Öğrenme*. Adana Baki Kitabevi.
- Gözütok, F. D. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*, Ankara: Ekinoks.
- Günden, S. (1995). Sosyal bilgiler eğitimine genel bir bakış: İlköğretim kurumlarında sosyal bilgiler öğretimi ve sorunları. Ankara Türk Eğitim Derneği 1. Eğitim Toplantısı. (22-33).
- Güngördü. E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Güngördü, E. (2002). *Eğitim Fakülteleri İçin Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güngördü, E. (2002). *Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güngördü, E. (2006). *Eğitim Fakülteleri İçin Coğrafyada Öğretim Yöntemleri ve Çağdaş Öğretim Yaklaşımları, İlkeler- Uygulamalar*, Ankara, Asil Yayın Dağıtım.
- Gürkan, T. & Gözütok E. D. (1998). “Çağdaş Öğretim Yöntemleri”, İlköğretim Müfettişleri Ders Notları A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi Ankara.
- Güven, B. (2011). “Öğretim İlke ve Yöntemleri İlgili Temel Kavramlar” Tan, Ş. (Ed.). Öğretim İlke ve Yöntemleri” Ankara: Pegem Akademi
- Hachter, M. Hazel. & E. Mildred Andrews. (1963). *The Teaching at Home Economics*, New York, Boston, Antanta, Genava, 111. Palo Alto: Houghton Mifflin Co.

- Has, S. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları öğretim ilke ve yöntemler ve dersin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Muş ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 583987).
- İbrahimoglu, Z., & Öztürk. (2013). Sosyal bilgiler dersinde örnek olay yöntemi kullanımının öğrencilerin akademik başarı, derse karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 26(2), 523-548
- İşman, , A. ve Eskicumalı, A. (1998). Eğitimde Planlama ve Değerlendirme: Ankara Pegem A Yayıncılık.
- Kan, A. Ü. (2012). Sosyal bilgiler dersinde bireysel ve grupla zihin haritası oluşturma'nın öğrenci başarısına, kalıcılığa ve öğrenmedeki duyuşsal özelliklere etkisi. (Doktora Tezi) Fırat Üniversitesi: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karadeniz, O., Tangülü, Z. & Faiz, M. (2013). Ortaokul 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde zihin haritalama tekniğinin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 131-142.
- Karagülle, D. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları metotlar ve öğretmenlerin kullanılan metotlarla ilgili görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 123176).
- Karasoy, D. (2004). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıfta sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 147501).
- Kaya, , İ. F. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde tartışma tekniklerinin akademik başarıya etkisi*, (Master's thesis), Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Kıroğlu, K. (2011). *İlköğretim programları (1-5 sınıflar)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kırtay, A. (2007). *2005-2006 Öğretim yılı ve 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler programının uygulanmasında karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.211081)

- Kiras, B., & Akçay, B. B. (2016). Yedinci sınıf vücudumuzda sistemler ünitesinin öğretiminde aktif öğrenme yöntemi uygulamalarının öğrencilerin bilimsel yaratıcılığına etkisi. *International Journal of Active Learning*, 1(2), 1-20.
- Kohlmeier, J. ve O'Brien, J. (2004). Öğretmen eğitimi ve lise öğrencileri için web tabanlı, konu merkezli bir ödev. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 3.
- Korkmaz, İ. (2007). "Eğitim Programı: Tasarımı ve Geliştirilmesi" Doğanay, A. (Ed.). (2007) Öğretim İlke ve Yöntemleri (1.Baskı) Ankara: Pegem Anı Yayıncılık
- Korkut, F. (1996). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları. *Türk Psikolojik ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23
- Kösterelioğlu, İ. (2007). *Eğitim bilimlerine giriş dersinin bilişsel alan hedeflerinin gerçekleşme düzeyi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 214453)
- Küçükahmet, L. (1998). *Öğretim ilke ve Yöntemleri* (Genişletilmiş 9. Baskı). Alkım Yay., Ankara, sayfa, 41.
- Küçükahmet, L (1999). *Öğretimde planlama ve değerlendirme* (10.Baskı). İstanbul: Akım Yayınevi.
- Küçükahmet, L. (2002). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayınları
- MEB. (2005). *Sosyal bilgiler dersi (4-7. sınıflar) öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara: MEB Yayınları.
- Merriam, S.B. (2009). Qualitative research: A guide to design and implementation. San Francisco: Jossey-Bass.
- Moffatt, M. P. (1957). Sosyal Bilgiler Öğretimi, (Çev: Nesrin Oran) İstanbul: Maaarif Basımevi
- Mortera, P. H. (1998). *Social Studies for Elementary School Children Developing Young Citizens*. Second Edition. USA: Merrill Prentice Hall.
- Nayci, Ö. ve Adıgüzel, Ö. (2017). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 42 (192), 349-365.

- Nurses, S. (2014). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Türkiye’de İklim Bölgeleri’ Konusunun Öğretiminde Görsel Materyalleri Kullanmanın Öğrenci Başarısına Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ocak, G. (2011). (Ed.) “Yöntem ve Teknikler” , Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Öner, S. (2020). *An application example for using station technique in geography courses*. İn: New trends in educational sciences. (Ed. Çetin, T., Dikmenli, Y., Sezer, A.). SRA Academic Publishing.
- Öteleş, Ü. U., & Feyzullah, E. (2020). Sosyal bilgilerde dersinde proje tabanlı öğrenme yönteminin etkisini belirlemeye yönelik bir çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(2), 855-871.
- Özdemir, E. (1965). *Uygulamalı Dramatizasyon. Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları*. Güzel İstanbul Matbaası, 1965.
- Özey, R. (2002). *Dünya ve Türkiye ölçeğinde siyasi coğrafya*. İstanbul: Aktif Yayınları
- Özkal, N. (2000). *İşbirlikli öğrenmenin sosyal bilgilere ilişkin benlik kavramı, tutumlar ve akademik başarı üzerindeki etkileri*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Unpublished Doctorate Thesis), İzmir.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed. C. Öztürk) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C., & Dilek, D. (Ed.). (2005) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*, Pegem A yayıncılık.
- Öztürk, C., & Otluoğlu, R. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler. *Sürat Yayınları, İstanbul*.
- Öztürk, C. (2006). *Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed. C. Öztürk) Ankara Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı: Kuramsal Temeller Yapısal Özellikler ve Planlama İçin Yol Haritası. İlköğretim Programları (1-5) Sınıflar, 761-781.
- Öztürk, C., Coşkun Keskin, S., & Otluoğlu, R. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, C. (Ed.). (2016). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, 2. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Pektaş, S. (1991). Sosyal Bilim Programlarında İçerik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (JFES)*, 24 (2), 449-454.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış, (Ed: Bayram Tay ve Adem Öcal), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. (2011). *Sosyal Bilgiler öğretimine bakış*. B. Tay ve A. Öcal (Ed). Sosyal Bilgiler öğretimi (ss.2-16) içinde. Ankara: Pegem.
- Sağlam, H.İ. & Bilgili, A.S. (2006). Aktif Öğrenmeyi Temel Alan Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretimine Yansımaları, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 271-285.
- Sağlam, M. (1999). *Avrupa ülkelerinin eğitim sistemleri*. Anadolu Üniversitesi
- Sağlamer, E. (1980). *İlkokulda sosyal bilgiler öğretimi* (1.Baskı). Ankara: Tekışık Matbaası.
- Salik, G. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri* (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi
- Saraç, A. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde drama yöntemi kullanımının tutum, başarı ve kalıcılığa etkisi* (Yüksek Lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sarıaslan, Y. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf öğretmenlerinin öğretim yöntemleri ile ilgili becerilerini uygulama durumları* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 159016).
- Savage, TV ve Armstrong, DG (1996). *İlköğretim Sosyal Bilgilerde Etkili Öğretim*, Prentice-Hall Inc, A Simon & Schuster Company Englewood Cliffs, NJ 07632.
- Slavin, RE (1994). Kalite, uygunluk, teşvik, zaman: Bir öğretim etkinliği modeli. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 141-157.
- Slavin, RE (1996). İşbirlikli öğrenme ve başarı üzerine araştırma. Bildiklerimiz, bilmemiz gerekenler. *Çağdaş eğitim psikolojisi*, 21(1), 43-69.

- Soylu, T., & Memişoğlu, H. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretime ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 464-484.
- Sönmez, V. (1993). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. (4.Baskı), Ankara: Adım Yayınları
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Anı Yayıncılık
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. *Sosyal bilgiler öğretimi*. 14-39.
- Sönmez, V. (2005). Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretime ve Öğretmen Klavuzu. Ankara: Anı Yayıncılık
- Sönmez, V. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretime ve Öğretmen Klavuzu Yeni Programa Göre Düzenlenmiş Yeni Ders Planı Örnekleri (6. Baskı) Anı Yayıncılık
- Sönmez, (2010). Öğretim İlke ve Yöntemleri (6. Baskı) Anı Yayıncılık
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. *Sosyal bilgiler öğretimi*. 14-39.
- Şimşek, H., Hırça, N. ve Coşkun, S. (2012). İlköğretim fen ve teknoloji öğretmenlerinin öğretim yöntem ve tekniklerini tercih etme ve uygulama düzeyleri: Şanlıurfa ili örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 249-268.<http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000273/1038000144> adresinden alınmıştır.
- Şimşek, U., Örtten, H., Topkaya, Y. & Yıllar, B. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının işbirlikli öğrenme teknikleri hakkındaki görüşleri, TSA / YIL: 18 S: 1, Nisan.
- Uyungül, Ö. (2016). *Yaratıcı drama yöntemini öğrencilerin öğrenme stillerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına, akademik başarılarına ve kalıcılığına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ünlü , (2011). Coğrafya Derslerinde Coğrafi Becerilerin Gerçekleşme Düzeyi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 2155-2172.

- Ünlü, M. (2016). Coğrafya Ders Kitaplarında Hazırlık Çalışmalarının Temel Özellikleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (34), 1-8.
- Tabancalı, E. (2011). Sınıf ortamının fiziksel özellikleri. H. Kıran (Ed.), *Etkili sınıf yönetimi içinde* (6.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tağa, T. (2013). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe dersinde kullanılan zihin haritası tekniğinin öğrencilerin yazma becerilerine etkisi* (Master's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi).
- Tahiroğlu, M. (2006). *İlköğretim okullarının ikinci kademesinde sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları güçlükler* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.190511).
- Tanrıkulu, M. (2013). *Harita'ya Davet*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Taşdemir, M. (2011). “Öğretimin Planlanması”, Duman, B. (Ed.) “Öğretim İlke ve Yöntemleri (2.Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Taşkaya, M. ve Bal, T. (2009). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yöntemlerine ilişkin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 173- 185.
- Taşpınar, M. (2015). Öğretim İlke ve Yöntemleri Kuramdan Uygulamaya Edge Akademi.
- Tay, B. (2011). “Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü ve Bugünü” Turan, R. Ulusoy, K. (Ed.) “Sosyal Bilgilerin Temelleri” Ankara: Pegem Yayıncılık
- Topçu, R. (2019). *Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının fen bilimleri dersinde uygulanmasının öğrencilerin başarısına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (1998). Beşeri coğrafya. *İstanbul: Çantay Kitabevi*.
- Yazıcı, A. İ. (2001). *İlköğretim okulları birinci ve ikinci kademe sosyal bilgiler öğretiminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.108941).

- Yel, S. (2011). Sosyal bilgilerde öğretim, strateji, yöntem ve teknikleri. B. Tay (Ed.) *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* ((2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yenigül Kozaner, Ç. (2019). Sosyal bilgiler dersinde bir yöntem olarak yaratıcı dramının kullanımına yönelik öğrenci görüşleri: Bir dünya savaşı atölyesi, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 3 2019, ss. 1-14, DOI: 10.19160/ijer.600816
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K., & Çolak, R. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram haritaları kullanımının öğrencilerin tutum, akademik başarı ve bilgilerin kalıcılık düzeylerine etkisi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitimi Dergisi*, 1(1). 1-16.
- Yıldırım, M. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Aktif Öğrenme Yöntemlerini Kullama Durumları. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJJONASS9*, 3(2), 183-204.
- Yıldırım, R. (2018). *Sosyal bilgiler dersi demokrasinin serüveni ünitesinde kullanılan konuşma halkası tekniğinin öğrenci akademik başarısına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.
- Yıldırım, S. (2007). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde proje tabanlı öğrenme modelinin araştırma becerilerinin gerçekleşme düzeyine etkisi* (Doctoral dissertation) Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Methods: Design and Methods*. Sage Publication, 5. Edition, London, , England.
- Zafer, K., & Karatekin, K. (2009). İş birliğine dayalı öğrenmenin sosyal bilgiler dersinde akademik başarı üzerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 589-604.
- Welton, A. D., & Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: Strategies for teaching. Social Studies Boston: Houghton Mifflin*.

EKLER

İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönetim Kurulu Kararları

Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönetim Kurulu Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Nuri DİCLE başkanlığında 13.09.2021 tarihinde 20.00-22.00 saatleri arasında online olarak toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Hatice UYANIK 'ın 25.08.2021 tarihinde Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna online başvurusu ile ilgili görüşüldü.

[illegible]

EK2

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönetim Kurulu Kararları

Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
13.09.2021	6	2021/117

EK3

Ay FM: 2

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Hatice UYANIK
Kurumu / Üniversitesi	Sinop Üniversitesi
Araştırma Yapılacak İl/İlçe	Samsun / 17 ilçesi
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Samsun İli 17 ilçede resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenler
Araştırma Konusu	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin İncelenmesi
Üniversite / Kurum Onayı	-
Araştırma/Proje/Ödev/Tez Önerisi	Araştırma Çalışması
Veri Toplama Araçları	Anket/Görüşme Çalışması
Görüş İstenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Araştırma sonuçlarının ARGE Birimiyle paylaşılması şartıyla uygundur	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhallif üyenin Adı ve Soyadı:	Gerekçesi;
KOMİSYON	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Ad Soyadı	Hatice Uyanık
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi'nde okudu.
Y.Lisans Öğrenimi	Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapmaktadır.
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
Tarih	